

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 51 (1965)

Artikel: Riget de Stavonas
Autor: Maissen, Michel
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881555>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

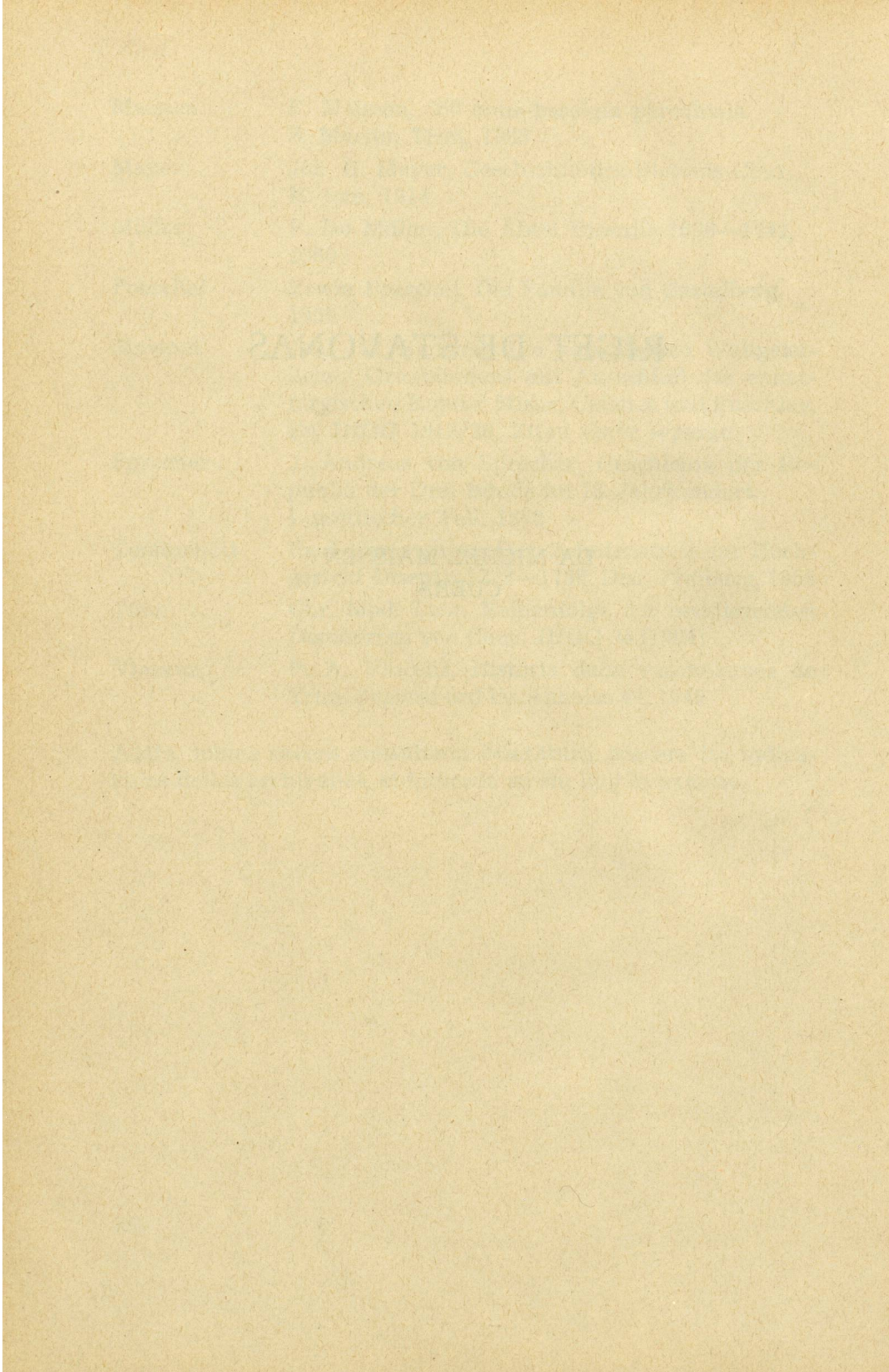
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 02.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

RIGET DE STAVONAS

DA MICHEL MAISSEN
CUERA

RIGET DE STAVONAS

DA MICHEL MAISSEN, CUERA

DESTIN E REBELLIUN

Tic tac, tic tac, tuna ei ord l'ura veglia de preit. Ina peisa crap fermada vid ina cadeina melna tila afuns quella, e siat fridas annunzian ch'ei seigi las uras ch'il bab stoppi vegnir a casa. Sin meisa ha la mumma gest tschentau ina cuppa suppa de frina, in canaster truffels cun pelletscha fimonts, in paun segal tagliaus en duas parts ed ina buccada tschagrun. Sin pegna caulda ei enzugliau in ruog caffè e dasperas in pli pign cun latg. Treis mattatschas e quater mattatschs ein semess davos meisa e spetgan malpazientamein d'astgar dar l'attacca alla tschavera. L'ampla brausla de petroli ha midau la semplia stiva bassa en in local empau misterius.

Ussa sgregna gl'esch casa ed en da cuschina cloma la mumma: «Il bab ei cheu». — Ella salida il mariu e bab cun ina cordiala egliada, dend la buna sera usitada, era el rispunda migeivlamein: «Buna sera, Barla». Entrond il bab en stiva, selegran ils affons. Era el selegra de sia sauna descendenza. Quitaus e panzieris ch'ils affons enconuschan aunc buc, tegn el pil solit per sesez. Mo questa sera sentan els ch'il bab ha enzatgei che smacca sil cor. Sia vusch ei stauncla e rauca. Vonzei vegn la mumma en da cuschina, furschond il fem ord ils egls e di: «Schei paternies e magliei! Jeu mon aunc giun tschaler per ina buccada caschiel pil bab». — Madleina, la pli attaschada al bab, ei semessa en schanuglias avon el ed ei gideivla a trer ora stravagls e calzers. Il bab semuossa engrazieivels strihond sur tgau vi ad ella cun siu maun lad e grev. Returnond la mumma da tschaler havevan ils affons gia schau svanir ina buna purziun suppa e truffels. Cheu era il proverbial vers, il qual di: La fom ei il meglier cuschinier! Bab e mumma semettan ussa era a meisa. Tut ei in mument ualti quiet.

Havend tuts dustau empau la fom damonda il feagl vegl il bab: «Co s'ei iu cun vus oz?» — Il bab rispunda dend in'egliada pensiva sin sia descendenza: «O igl ei puspei vargau! Stau eisi ualti stufi. Nus eran sisum la Val macorta. Leu, da vart se-

niastra, sin quels plattius marschs havein nus luvrau si lenna derschida. Quei ei stau ina lavur hanada. Nus eran diesch umens. Luvrar han denton mo nov saviu. Flurin della Leina ha giu de far adatg sin quei e sin tschei. Saveis, en da quels loghens ein ins segirs ni de quei sut ni de quei su. Tut stat sco pendiu, e pauc ch'ei seballucca ni seslucca enzanua, sa tut curdar a val tschaffond umens e tut quei ch'ei dentuorn. In cass semegliont ei schabegiaus oz. Il Toni, schi precauts ch'el ei, ei anetgamein vegnius tschaffaus d'ina plonta derschida cun ragischs e tut e vegnius runaus silmeins tschunconta meters dalla plaunca giu. Nus havein quintau ch'el stoppi esser morts. Encurend el, havein nus cattau peis e mauns che vargavan si in tec ord roma e tratsch. Sin siu pèz fuva setschentau in plattun. ‚Adatg‘, ha il Vic detg: ‚nus alzein naven la platta cun gronda precauziun. Ins sa mai, forse eis el aunc en veta‘. En quei mument havein nus udiu ch'il disgraziau ha detg cun vusch miez stinschentada: ‚Seigies precauts che vus curdeies buca sez sur la greppa giu‘. Il Vic quietescha il Toni schend: ‚Buca hagues tema, tut quei che fuva liber ei vargau e curdau sur la greppa‘. — Sin quei havein nus derschiu naven il plattun e deliberau el dalla roma e dal tratsch. El schischeva en dies cul tgau engiuviars, seretenius gest avon che curdar sur in precipezi giu. Precautamein havein nus alzau el en pei e per nies grond smarvegl ha el saviu star sidretg, ha fiers tratsch e saung ord bucca. Il resti era per gronda part scarpaus naven dal tgierp. Vic trai ora sias caultschas suren e dat ellas a Toni per ch'el sappi secuvierer en uorden. Sin la damonda co el sesenti, rispunda el: ‚Igl ei meglier che quei che jeu hai spetgau. Ina comba fa bravamein mal, per gl'auter stundel jeu ca mal‘. — Nus eran tuts surstai ch'el haveva buca rut en il pèz cun quei carpun sissu. Toni di: ‚El mument che la plonta ha tschaffau mei, ei il patratg ius tras miu tgau sc'in siet: Ussa sun jeu della mort, num in agid da surengiu. Pronunziand ils plaids: Mumma de Diu, gida mei! — ei la schientscha svanida entochen che vus essas vegni e liberau mei‘. —

«Aschia eis ei iu cun nus oz», sincerescha il bab. Mumma ed affons han tedlau quei raschieni cun egls spaniai. La mumma aschunscha: «Gie, cars affons, nus stuein far oraziun pil bab. El sto ir en bia prighels per gudignar per nus il paun de mintga di». — Il bab dat in tec il tgau e replica: «Damaun marvegl allas sis stos jeu puspei semetter sin via encunter Val macorta».

Riget, il tierz dils affons, para de termagliar cun agens patratgs. Quei raschieni ha fatg impressiun sin el. Suenter in mument di el: «Bab, dat ei buca enzanu' auter lavur per vus. Adina secalzerar e semudergiar per uauls e pitgognas entuorn ei nuot per vus». Ses egls camegian, spetgond sin la risposta de siu bab. Plaunsiu rispunda lez: «Tedlei mes affons, tgunsch va ei buca d'anflar outra occupaziun. E quei principalmein duront gl'unviern. Biars han insumma meins en e meins ora strusch in tec fadigia. Jeu stoi esser leds d'astgar luvrar egl uaul per che nus saveien silmeins dustar empau la fom. Saveis, nus essan da vegl enneu stai glied senza daners, e miu bab ei morts de malcostas, caschunaus entras beiber aua freida duront ch'el era sesuentaus en sia greva lavur. Jeu fuvel lu quitordisch onns e mes tschun fargliuns eran tuts pli giuvens. Ei ha giu num luvrar e segidar cun la mumma, pertgei agid ulteriur deva ei strusch. Ord quella raschun hai jeu era buca saviu emprender in mistregn. Aschia ein ils onns vargai, ed essend mia buna mumma, pia vossa tatta, ida tier Niessegner, e mes fargliuns bandunau la casa paterna, hai jeu mez sentiu il desideri de fundar famiglia. Vossa cara mumma ha dau suatientscha a miu giavisch e tunschiu a mi il maun per veta duronta.»

Suenter igl usitau engraziament a Diu per spisa e bubronda dostan duas mattatschas giud meisa la vischala. Quels che han ded ir a scola prendan neunavon lur cudischs ed emprendan. Riget haveva fatg empristar siu cusrin pli vegl il cudisch de «Sigisbert en Rezia». La mumma veva turnau a dir ad el: «Mira de survegnir quei cudisch d'enzatgi ad emprest. Nus savein nunpusseivel cumprar per mintgin in cudisch». — Suenter ch'el ha giu legiu la historia de Columbin e fagend allusiun a siu cuntegn, di Riget sur meisa vi a siu bab: «Gia da gliez temps mo combats e pitgiras en quellas pitgognas! Sche jeu havess raps cumprass jeu cudischs e sescolass ed empruass de gudignar pli bia e pli lev che quei che miu bab ei el cass de far. Jeu sun perschadius che jeu gudignass bia de pli e pli tgunsch sche jeu fuss inaga in marcadont. Empau scola fuss segir era d'avantatg». — Tals e semegliants patratgs e plans occupavan siu tschurvi supiervi.

En scola fuva Riget tuttavia buca in dils fleivels scolars. Scolast Gion, cun gia in triep onns experienza, scheva enqual ga

siper sesez: «Quei Riget, sch'el fuss mes, tarmettess jeu el giu Cuera alla scola cantonala, mo quella glied astga gnanc partertgar vid enzatgei aschia. Il bab ei in bienatsch cun possa sc'in uors, mo sestellegiar sa el pauc. Bein numnan ins el il 'Sep grond', mo quei ha de dir nuot. Da giuven era el staus enzacontas stads en l'alp Sur-Selva. Leu haveva el veramein fatg ossa e possa! Gie de mat fuss ei buca stau recumandeivel de vilentar ni envidar ora il Sep. Ils giuvens che tertgavan: quei planari mettein nus segiramein entuorn sco de far nuot, havevan stuiu seperschuader ch'ei seigi pli prudent de schar el en ruaus, pertgei nua che Sep pegliava en, deva ei tut schlops. Sco detg, Sep era en ses giuvens onns buca in de quels ch'encureva scandal, mo sedustar savev'el, sch'ei fageva de basegns. E quei ch'el era staus de giuven, fuv'el aunc oz! Era Riget saveva quei e scheva beinenqual ga: «Sch'jeu fuss schi gronds e fermes sco el, less jeu mussar de viver ad enqualin en nossa vischinonza. Tgisà pertgei ch'in um sco miu bab obtegn buca de pli paga che per semeglia quels umenets che van ad uaul cun el. Jeu creigel che quei seigi semplamein buca en uorden.»

Ils onns de scola ein vargai per Riget senza gronds incaps. Primavera ed atun, pia il temps liber de scola, pertgirava el bugen cauras ni nuorsas. Lu astgava el ir a spisa tier ils possessurs de quels animals. Quei plascheva a Riget, essend ch'el survegneva marena en la tastga, e stueva aschia nuota vegnir a casa entochen la sera. La libertad appreciava el aschi bein sco il stargellam fa quei. La stad mava el paster pign en l'alp de vaccas. Tenor dir dil signun e paster era Riget inschignus, mo era caprizius.

Suenter ch'ils onns de scola obligai ein stai varghentai, gida el baul in e baul in auter pur. Quei cuntenta buca fetg Riget. In di ch'el resgiava lenna ensemen cun in puratsch ha quel schau mitschar ora ils plaids: «Miran ins in tec entuorn e fa stem, havein nus en nies vitg de biars che savessen d'in temps a l'auter strusch dustar la fom sch'ei vessen buca caschun ded ir tier ils purs en fadigia». — Riget era buca schi ureidis ch'el havess buca capiu quella tschontscha. El ha smacau sin la resgia che quella fageva mintgaton sigliots sco quels saleps verds els ers de salin. La sera di el cuortamein a quei pur: «Damaun vegnel jeu buca pli tier vus. Jeu hai auter de far». —

Strusch arrivaus a casa ch'el di siper il bab: «Tedlei bab, jeu hai patertgau ded ira vinavon a scola, giu Cuera! Quella veta cheu pos jeu nunpusseivel star ora. Suflar si tscheu e suflar si leu e vegnir tier nuot, na, engraziel! Dasperas aunc stuer udir ch'ins stuessi murir della fom in temps a l'auter sch'ins savessi buca ir tier quels puranchels; quels deigien spetgar! Ei vegn segir auters temps. Dacheudenvi vi jeu mussar tgei ch'in feagl de 'Sep grond' ei el cass de prestar en scola. Silmeins la patenta de scolast sto neu. Suenter dat ei bia pussevladads. Quella mangla che vus haveis fatg ina veta ora e stueis far aunc adina vinavon vegn per mei buca en damonda». —

Il bab ei staus cheu sco d'haver survegni in cavriu giu pil dies, udend quei raschieni ed ils plans de siu feagl. Empau revegni dalla sorpresa di el: «Miu bien, tes plans pon esser giustificai, mo ir a scola cuosta daners e gest quels havein nus buc. Essend che jeu hai stuiu far enzatgei deivets en stizun ein ulteriurs credits serrai per nus. Nus astgein bein aunc retrer da leu il pli necessari, mo enteifer dus onns stos jeu esser suenter cun ils pagaments. Quei hai jeu stuiu empermetter. Els manegian che quei mondi ussa levamein per mei cun tonta glieud carschida che sappi ir sin il gudogn. Ussa sas ti co ei stat cun nossas finanzas!» —

Riget ei staus in mument sco tuccaus dal cametg. Patertgond e mirond sin il bab di el vonzeivi: «Bab, la pagaglia ded alp hai jeu era aunc debien e quella ei bein era buca nuot». — «Cun curontatschun francs ed in tschagrun fan ins buca gronds spruns», rispunda il bab — «e sco detg, ils curontatschun francs incassan quels della stizun». — Quei ei stau memia per Riget. Sia entira natira serebalza schend cun vusch irritada: «Quella canzun cheu sto segir calar cul temps. Jeu vi mirar sche mo inaparts san cumandar adina e sgarmar, ferton che auters munglassen semper far ils fumegls per la launa dil tgaun. Quei ei tut lumpamenta, signuria blaua e gnuccamenta». — Il bab enquera de quietar il giuven destadau ed irritau. El di: «Mira Riget, jeu vesel che jeu sai buca porscher a ti quei ch'in auter bab sa porscher. Con bugen laschass jeu ir tei a scola. Scolast Gion ha era schau sentir mei che vid ils talents muncassi nuot. Pli lunsch ei il signur scolast buca ius cul raschieni ed era buca giu amogna de segidar. El sa beinavunda co ei stat cun mias finanzas. Gie, ils daners decidan ina ga ni l'autra bia. Denton buca tut. Mia

mumma veva per moda de dir: ‚Affons, sespruei de far tut quei che vus veis de far aschi bein sco vus saveis e tenor cunscienza e lu benedescha Niessegner. Plinavon vegnis vus ad esser cuntents e levgiai sin pugn de mort, cunzun sche vus essas vivi suenter quellas normas’. — Ella ha prestau il mussament che quei seigi la verdad. Benedend nus eis ella spartida da quest mund consolada. Sia fatscha haveva in reflex de beadadad. Rauba ha ella schau anavos negina. Nuotatonmeins eis ella stada ina mumma che jeu giavischass buc in’altra. Ella ha dau a nus enqual bien cussegl e compartiu bia carezia. Dieus hagi sia olma». —

Quels plaids serius, vegni ord la bucca de siu bab en tutta ruasseivladad e perschuasiun han pudiu quietar Riget, silmeins pil mument. Ad el parev’ei sco sch’il bab less dir cun quels plaids: «Riget, pren tut ord ils mauns de Diu e lu vegn ei ad ir bein cun tei, era sche ti stos semudergiar empau e vegnas buca tier rauba». — Mo Riget sedamonda: «Pertgei ha Niessegner lu dau intelletg, combas e bratscha, peis e mauns? Bein era per studiar, luvrar e recaltgar enzatgei». — Cun quels patratgs ei Riget serendus en sia combra. Leu eis el semess per liung en siu letg. El studegia e ponderescha tgei ch’el dueigi entscheiver. Anflond negina sliigiaziun eis el sesentius sco in ch’ei sentenziaus a casaforz. Deprimius seglia el en pei schend: «Mondi co che vegli, la mangla che miu bab ha fatg ina veta ora fetschel jeu semplamein buc!» —

Quindisch dis suenter quei raschieni e questa setrumpada cul sclariment dil bab, di Riget siper siu bab: «Jeu mon vi Sursendas tier il calger de leu che va era enqual ga cheu sil ‘ster’. Jeu hai fatg per senn che quei mistergner sa esser da tuttas auras en stiva caulda e batter gala, trer traus, catschar en guotas; mintgaton ha el schizun la cuida de far in pèr calzers novs. Quei fuss tuttina enzatgei meglier che quei che vus fageis ina veta entira. Sco vus veis detg s’ei gie gnanc raschieni de saver schar ir mei a scola. Jeu damondel pia il calger sch’jeu savessi buc emprender dad el de calger». — Sep sa buca propi tgei cussegljar. Ei vegn numnadamein endamen a Sep co el fuva s’entupaus avon onns ed onns cun quei calger dal temps ch’el mava a mat-tauns tier sia Barla. Endinadamein fuva era il calger sefitgaus de vegnir en stiva tier Barla. Cura ch’el leva buca far fin cun siu tulanem e mulem, ei Sep ius on zuler e tschaffau il calger pil

culier dil tschiep e pil tapun e sdermenau el o sul laupiet giu. Quel ha lu aunc fiers anavos in crap encunter la preit-casa e svanius per mai turnar pli. Buca propi las meglieras premissas per vegnir leu sut tetg cun siu feagl! A Riget di el nuot de quei. Quella situaziun ha mess il bab empau en fatalitads. D'ina vart vesa el ch'ina tala emprova vessi pign scopo, mo da l'otra astga el buca tschuncar ils intents dil feagl. El fuss puspei la cuolpa sche Riget vegness buca vinavon. Per quei di el: «Sche va e damonda, quei cuosta buca bia». — Riget tila en in tschiep in tec pli bi e semetta sin via encunter Sursendas.

Senza targlinar entra el a Sursendas en zuler dil calger e splunta egl emprem esch. Quel sesarva, ed avon el stat ina femna che va empau a mun e che tegn enta maun ina palutta de turschar giu quei dils pors.

Buca che quei fuss stau enzatgei extraordinari per Riget, mo in tec sesnuius eis el tonaton. Quei veseva buca ora de gronda fatschenta de calger ed il fried che desertava dalla cuschina empermetteva nuot meglier che tier il pli schamper puranchel. «E tgei giavischeis vus», damonda quella dunna. — «Jeu vess bugen tschintschau cul calger». — «Vus manegeis cun miu um». — «Gie, sche lez ei quel che vegn mintgaton a Stavonas sil ster». — «Miu um vegn empau dapertut entuorn en in onn ora, aschia che vus essas segir el dretg liug. Vesses bugen sch'el vegness a luvrar tier vus?» — «O na, jeu vess tschaffen d'emprender de calger. Per quei motiv sun jeu vegnius cheu per dumandar el sch'el prendessi mei tier el». — «Mo, mo, vus lesses emprender de calger?» — «Gie, jeu hai patertgau che quei savessi esser enzatgei adattau per mei. Jeu manegel che cheu fuss era favoreivel d'emprender». — «Miu um ha giu differents emprendists. Ils biars ein denton ussa vid outras lavurs. Entgins ein i ell'America. La lavur de calger ei pagada aschi mal che mintga luvrer d'uaul ei prest pli bein vidlunder. Quei bein, miu um ha quasi adina ded ir enzauna. Momentan eis el si dadens Vals per quels uclauns entuorn. Cu el ei schi lunsch vegn el buca a casa la sera, nun ch'el stoppi vegnir per uorden. En tals cass ei in emprendist de nez. Lu sa el far vegnir quel per quei che manca e sto buca adina secalzerar entuorn ton!» — Quei discuors ha buca propi encuraschau Riget. Far il comissionari durond igl emprender il mistregn duess pia esser il principal? El quenta denton che quei seigi mo empau paterlem de quella femna ed

untgescha il raschieni schend: «Astgass jeu forse mirar il luvratori de vies um?» — «Gie, mirar astgeis vus quel». — Ella arva gl'esch visavi quel della cuschina e di: «En cheu lavura miu um cu el ei a casa». — En quel era de veser in baun de lavur, in crapner speras, circa ella fuorma d'in paunet, ina supia de calger, in per pacs guotas ed enzatgei curom e gala en in encarden. Sin ina guota sper ina ura veglia de preit pendevan aunc enzacons traus. El dat aunc in'egliada davos esch e vesa ina scaffetta veglia e fuostga. Sin quella ei tschentau ina cazzola de seiv e sura penda ina de petroli. Era fa el stem che sur il baun de lavur sesanfla in crutsch el plantschiu su. Quei ei il crutsch nua che la cazzola de petroli vegn pendida e fermada durond ch'il calger lavura cheu da stgir. Il local ei stgirs e miffus. Bugen havess Riget aviert la suletta finiastra de quella stanza. Vesend la dunna che quei giuven mirava empau stuiu sin quei inventari, di ella: «**Saveis, miu um ha priu il bia digl inventari cun el: la supia de calger, uaffens ed insumma tut quei ch'il mistregn de calger damonda. Quella supia cheu ei quella dils emprendists. Gie miu um sa far las suadas de purtar tut quei uorden mintgamai el liug nua ch'el ha ded ir.**» — «Mo persuenter vegn vies um matei era a fadigiar ina pulita schurnada», continuescha Riget. «Con fadigi'el en in'entira jamna, naven sin la lavur?» — «Miu um ei fetg spargnus, aschia ch'el vegn sin 12 tochen 15 francs per jamna schuber, sper cuost e loschi! Mo savens sto el spetgar ditg avon ch'el survegni quei ch'el ha fadigliau. Igl ei schizun capitau ina ga ni l'otra ch'el ha survegniu nuot. E gliez sencurschein nus scochemai. Era el sto pagar igl uorden ch'el drova!» —

Quei raschieni ha buca encuraschau fetg Riget. El ha prest giu fatg siu quen: ira sil pli pauc dus onns entuorn cul calger, sil pli per la spisa, per emprender quei mistregn, e suenter probabel tuttina far enzatgei auter, gliez haveva negin scopo per in sco el. E 12 tochen 15 francs per jamna sper la spisa, gliez vess era buca alzau fetg, e gnanc quei pauc buca segirs en buorsa. Dil reminent er'ei buca mo de star en stiva caulda duront igl unviern. A Riget vegn cunzun endamen tgei che mass per el a piarder la stad. Schebi si d'alp buca tut mo rosas, silmeins respirar la bun'aria, mintgaton schar sguar sur vitgs e vals l'egliada, contemplar il magnific panorama dils cuolms, gliez san ins! Quei stuer star cul tgau davongiu, dis en e dis ora, gliez savess tuttina forse esser memia lungurus per el che less conquistar

miez il mund! L'idea de s'engaschar sco calger mo igl unviern mintgamai, paress ad el ina buna sligiazion. Tut quels patratgs ein mo sco sgulai atras siu tgau. Suenter pign mument di el alla dunna dil calger: «Vus savesses dir a vies um che jeu seigi staus cheu e s'interessaus dil mistregn de calger. Per cass ch'el hagi el senn de prender mei, sappi el scriver a mi, ni ina ga ch'el vegni tuttina a Stavonas, vegnir tier mei ni tier miu bab per sediscuorer. Jeu vegli saver las condiziuns de lavur casemai che jeu vegnessi acceptaus, e con ditg ch'igl emprendissadi duessi cuzzar». Sinqei di la dunna: «Miu bien giuven, a tgi ha miu um lu de scriver? — jeu enconuschel buca vus». — «Jeu sun Riget, fegl de Sep Camastral de Stavonas. Quella adressa ei sufficienta». — «Mo mo, vus essas fegl de Sep Camastral! Miu um ha era num Sep, mo ei bia pli pigns ed era buca schi ferms, hi hi», fa ella da quei beffegiont, mettend vitier: «Ils umens mesir'ins buca cun curtauna». — Quels gèsts han nuota plaschiu pli ch'in ton a Riget. El saveva gleiti buca tgei tertgar de quella femna. Ella saveva probabel della sgulada dil calger da lezza sera! En ina moda vess ella gie stuiu esser stada leda ch'ei fuva stau iu aschia. Senza quella scena vess ella stuiu spetgar aunc ditg sil calger che targeva alla liunga. Suenter quella sgulada ha il calger buca giu ditg de sedecider. Da l'autra vart leva ella era mussar che siu mariu seigi tuttina in galantum!

Riget va a casa e raquinta al bab tut quei ch'el haveva viu ed udiu. Il bab teidla cun grond interess la nova, ed el vess bunamein giu queidas de far paleis dil succediu avon onns cul calger ded ir a mattauns. La finala ha el tuttina cuschiu, temend ch'ei savessi esser pauc bien exempel per siu fegl Riget.

Il calger ha mai scret ed ei era mai vegnius tier el per sediscuorer, malgrad che Riget ha viu el ina gada co'l mava en ina casa cun siu turnister si dies. In mument er'el staus sil precinct de cuorer suenter al calger per saver coi stetti. Quel ei denton svanius en dad esch e Riget ei senuspius de suandar. Cun sgarschur patertgava el era vid il rapport che la dunna veva dau ad el vi Sursendas. Riget ha spetgau adumbatten! Il calger fageva plitost in caraun sper la casa de Sep Camastral ora che de vegnir en dad esch. Aschia ein dis ed jamnas vargadas e Riget fuva aunc adina sil medem pei. Mintgaton dumandava in ni l'auter pur de vegnir a gidar a far mezca de casa. Beinmarvegl haveva el de far fiug sut il priel e ver quitau ch'ei

seigi ad uras aua caulda per sbuglientar ils pors. Era de far en ligiongas fuva el gideivels. Cheu curdava enqual buccada en favur de Riget, buccadettas ch'el purtava bugen a casa. Mo tgei lavur pauperetta che quei fuva per in giuven sco Riget. Quei era per emplenir ora enqual liunguriala, auter pauc.

Ei fuva gest suenter Buania. Riget fa in'excursiun, e quei plitost per passatemp. Il sgarscheivel stuer star entuorn egl agen vitg fageva vegnir matutins el. Duront quella spassegiada eis el era passaus tras il vitget de Runcaglia. Runcaglia ei il liug nua che treis vias secruscheschan. Cheu passan vitturins cun cargaments victualias, lenna de brisch e de condotta. Riget stat in mument eri per examinar tgei che cuori e passi en quei vitget. Vonzei vesa el ch'empau survart della via dus cavals stattan fermi vid in mir. Mond in tec pli de maneivel ves'el la fravia. Gia auda el a pitgond sin la massa, vesa era ch'ei sbrenzla encunter las finiastras. Las marveglias laian buca ruaus. El s'approximescha agl esch fravia e vesa co'l fravi, sustenius d'in gidonter, enfiara in cavagl. Plaunet serabetscha Riget viaden fravia sper ils dus umens e mira cun interess co quels lavuran. Finida la lavur ed il cavagl enferraus tiptop, mira il fravi sin Riget schend: «Ti giuvenot, has forse tschaffen d'emprender de fravi?» — Quella damonda ei vegnida aschi nunspetgadamein che Riget ei staus in mument tut perplex. El serevegn denton e di: «Jeu hai veramein aunc mai patertgau vid enzatgei aschia; sche jeu havess buna caschun d'emprender quest mistregn, fuss ei buca sclaus de far in'emprova. Havesses vus forse lavur per mei?» Il fravi mira ualti stagn sin Riget e di: «Lavur hai jeu adina per in giuven che ha la buna veglia de luvrar ed ei buca memia fins de pegliar en quella. Tier mei dat ei bi e mitgiert, grev e pli lev. Enferrar cavals per exempel ei ina dellas lavurs che jeu fetschel il pli bugen. Bein capiu, sche jeu hai in bien gidonter che secundescha. Enqualga capet'ei ch'ils possessurs ni fumegls ein malsenschigneivels, gie strusch stgis de tener si las combas als cavals ton ch'ins sappi luvrar endretg. Per quei munglass jeu adina haver cheu in bien gidonter. Quei um cheu ei per gl'auter fetg buns per gidar. El ha denton auter de far, tòn ch'el stat buca adina en disposiziun. Mo ussa stuein nus far vinavon! Nus vein aunc d'enferrar in. Per cass che ti has

interess de mirar co quei va, sch'eis ei lubiu». — Riget accepta la purschida.

Ussa meinan ins il cavagl enferrau ord fravia e l'auter neuaden. Riget fa stem de tut. Igl um gidonter dat ina strihada cun la palma maun sul dies dil cavagl ora, mo muossa energia ed autoritad. Lu aulza el ina comba suenter l'autra ed il fravi allontanescha ils fiars veders cun inschign. Ei para ch'il cavagl seigi endislaus cun quella procedura, pertgei el sedosta buc. Il fravi controllescha ils calzers e taglia naven quei che fa de basegns. Lu pren el fiars della dretga grondezia e scaulda entochen ch'ei pon barschar ils calzers. El maun seniester ha el ina zaunga ch'el drova de tener mintgamai in fier ed el maun dretg ha el ina secunda zaunga cun dus pezs davart dils mantenués ch'el catscha en duas dellas rusnas dil fier, leu nua che las guotas van tras per fermar ils fiars vid ils calzers. Aschia brischa el naven dal calzer quei ch'ei uiersch. Quei fa il fravi entochen che tut ils fiars schaian bein viaden els calzers. Ussa dat il fravi aunc tscheu e leu ina pintga pitgada sin ils fiars e fiera quels en ina sadiala cun aua. Quei ei per far s'endirir, ni sco el di per dar la tempra. Ussa entscheiva la lavur ch'interessescha il pli fetg Riget. Il fravi ferma ils fiars vid ils calzers dil cavagl cun guotas liungas e fermas. Riget sesmarveglia ch'il cavagl senuspescha buca dellas guotas che foran tras ils calzers. Duront quella lavur ha il fravi tschintschau quasi nuot. Mo ussa che la lavur ei finida e gartegiada selai el puspei udir. Mirond puspei sin Riget di el: «Sas ti dir a mi contas guotas jeu hai duvrau d'enferrar quei cavagl?» — Promtamein rispunda Riget: «Vus veis duvrau 30 tocs!» Il fravi ei sco surstaus e di: «Eis segirs ch'igl ei buca stau de pli ni de meins?» — «Jeu stuess sbagliar fetg sch'ei fuss buca 30». Ussa aulza il fravi ina comba davos e lai dumbrar las guotas. Riget dumbra sin otg! «Bien pia», di il fravi. «Con ein 8 x 4 guotas?» «Gliez dat 32, mo sche jeu hai viu endretg veis vus catschau viaden en mintga calzer-davon mo 7 guotas». Il fravi ei sesmarvegliaus de quella risposta. Ussa aulza el ina comba davon e lai dumbrar las guotas. Riget dumbra 7 tocs! «Endretg aschia», di il fravi. «Jeu hai dumandau beinqualin il medem, mo strusch in che ha saviu dar risposta schi segira sco ti. Quei fa plascher! Ti dormas buca mond per las vias. Mo jeu less aunc dumandar tei pertgei che jeu hai duvrau davon mo 7 guotas per calzer?» Riget patratga in mument e manegia:

«Jeu sai buca de dir pertgei che mintga calzer-davon ha che resta ina ruosna libra». — Il fravi continuescha: «Era quella risposta cuntenta mei. Negin sa pretender che ti sappies quei. Mo essend che ti has dau aschi bein adatg vi jeu declarar il pertgei. Mira cheu, davos il calzer, davart anora, ei quel strusch carschius ora avunda per ch'el possi tener la guota, ed en gliez cass eis ei meglier de buca catschar en ella. Quei cäs chunass ch'igl ur dil calzer vegness malulivs. Pertgei tgunsch rumpa leu ora ina buccada cun enguttadas. Il pli drovel jeu era per ils calzers davon 8 guotas, mo tener tegn ei era cun 7». — Buca a mintgin havess il fravi declarau ton sco a quei giuven ch'el atgnamein gnanc enconuscheva. «Ed ussa, tgei manegias», di il fravi: «Havesses ti buca tschaffen de vegnir tier mei? Jeu fetschel naturalmein aunc autras lavurs de fravi. Ti vesas cheu, quellas cadeinas hai jeu de pinar, a quels zappins de dar paiza, quellas sliusas e curtauns d'enferrar, ed autras caussas de far e pinar. Momentan hai jeu il pli lavur cun enferrar cavals. Jeu sai mez buca capir ch'ei vegnan aschi da lunsch cun cavals tier mei».

A Riget ha quei fravi plaschiu. El lavura stregn e serius, e tuttina dasperas pareta de pulit carstgaun. A Riget vegn prest in bien patratg. El era gest senza daners ed il fravi veva basegns d'in gidonter. El tschenta pia la damonda al fravi, schebein el prendessi el era mo sco gidonter per in tempset e pagassi enzatgei per sias stentas? Per cass de cuntentientscha da mintga vart sappi ins lu secunvegnir la primavera pervia digl emprendissadi de fravi. — «Quei ei era ina pulita idea», di il fravi. «A mi has ti plaschiu muort tia atenziun e tias rispostas, aschia che ti sas entscheiver a luvrar tier mei immediat, sche ti vul. Jeu paghel mes gidonters tenor prestaziun. Mo saver danunder che ti vegnas e tgi che ti eis, gliez munglass jeu tuttina». — «Jeu sun feagl de Sep Camastral de Stavonas e senumnel Riget». — «Quella caussa ei en uorden! Jeu enconuschel Sep Camastral per in grond e ferm um. Ti has buca bia de tiu bab. Sperts vegnas ti ad esser, pli sperts che lez. El ei era staus cheu cun zappins per schar dar paiza». — Riget ha plascher ch'il fravi enconuscha siu bab e di: «En quei cass mon jeu a casa e ditgel a miu bab che jeu vegni tier vus a gidar. Sch'el ei cuntents, vegnel jeu proxim gliendisdis ad uras. Jeu supponel che miu bab damondi tgei che vus sappies pagar a mi». En sesez leva Riget saver per

el tgei pagaglia ch'ei detti. «Sco detg, jeu paghel mes gidonters tenor prestaziun. A ti quentel jeu de saver dar sper spisa e letg 1 franc per di. Per quella paga stos ti naturalmein prestar in bionton lavur. Sche ti vegnas aschi capavels sco quei um cheu speras, survegnas ti lu pli tard era 1 franc e miez. Quei ei ina paga che buns mistergners han buca de pli». Sin quei di Riget: «Vus saveis quintar che jeu seigi cheu gliendisdis damaun». — «En quei cass va sisu tier mia dunna e fai de saver che ti vegnies gliendisdis cheu a luvrar, magliar e durmir». Riget senuspescha ded ir persuls. Il fravi encorscha quei e va sez ordavon da scala si. Dunna Leina fuva gest en cuschina e mundava truffels. Ei fuva ina hazra matrona e purtava dètgs egliers. Il fravi fa cuortas e di: «Leina, quei giuven vegn gliendisdis proxim tier nus. Spisa e letg stos ti mirar ch'el hagi». — «Schia schia, nuot auter», replica la dunna. «Jeu hai marveglias con ditg quel lavura cun tei. Dumbra ina ga ensemen cons giuvens che ti has gia giu cheu e patratga con ditg mintgin ei staus tier tei. Basta, pervia de mei sa'l senz'auter vegnir. Letg e spisa deigi buca muncar». Malgrad che Riget ei staus empau surstaus de quella tschontscha, ha el buca schau stermentar. A casa ha el semplamein detg ch'el hagi anflau lavur tier il fravi de Runcaglia. El entscheivi gliendisdis proxim.

Il di fixau a bun'ura ei Riget sepresentaus avon il fravi. Quel ei staus cuntents che Riget veva teniu plaid. Buca mintga giuven fuss staus gliendisdis da quellas uras sil plaz de lavur. Gl'emprem fa il fravi vegnir Riget en cuschina a solver. Leina veva semtgau truffels barsai. Dasperas fuv'in taglier cun péra tosta. Plinavon deva ei paun, caschiel e caffè cun latg. Il fravi di vonzeivi a Riget: «Teidla, miu bien, quei che jeu ditgel ussa vala per aschiditg che ti eis cheu tier nus. Sas, tgi che vul puder luvrar sto era magliar, schiglioc ha el ni ossa ni possa e da lezza glied tegnan buca ora ditg tier mei. Nus essan buca glied de gronds compliments e d'envidems vi e neu. Quei che vegn mess sin meisa ei per magliar, sch'ei plai». Quei ha plaschiu a Riget, pertgei gl'appetit muncava per ordinari buca ad el. Suentar solver ein els omisdus immediat serendi en fravia. Il fravi ha gl'emprem mussau ils uaffens e lu detg: «Mira co jeu hai schau anavos la fravia la sonda sera! Quei ei dacheudenvi tia lavur. Jeu givischel ch'ei seigi mintga sera rugalau vi e scuau avon che ir

naven. Fas ti quei endretg, essan nus gia in tec pli datier in da l'auter, e ti sas tgei ch'jeu hai detg pervia della paga».

En cuort ha il traffic entschiet. Il fravi ha fatg fiug ed era mussau a Riget co quei seigi de far. Gia audan ins stgalins e bransins de cavals a s'approximar alla fravia. Quei fuvan entgins vitturins cun cavals per trer lenna de condotta. In de quels vegn en fravia e damonda sch'el sappi schar enferrar immediat siu cavagl. Il fravi mira sin l'ura e di: «Essend che ti eis aschi marvegl poi gest ira! Entuorn las nov hai jeu empermess ad in auter». Quei vitturin fuva sez in versau gidonter, aschia che Riget ha astgau mirar tier. Tut ei puspei vargau senza incaps. Strusch ei quel staus naven ch'igl empustau vegn dad esch en. In hazer cavallun ed in umet fleivel dasperas. Il fravi manegia siper Riget: «Ti has giu caschun de mirar co ins segida cun il fravi. Mo buca esser temeletgs! Ils cavals sentan quei immediat. Ir schi vitier sco pusseivel ei il meglier. Quei concentrescha la forza e dat era sustegn al cavagl. Mo buca s'approximar mo sco de far sguezia!» Riget suonda il cussegl ed aulza l'emprema comba. Per precauziun ha el alzau gl'emprem ina davon. Il fravi muossa co el hagi de schar pular la comba sin in schanugl; quei ei iu oreiframein. Aschia ein tuttas quater combas vegnidas vidlunder. Riget suava buca mal, denton ha el teniu tras tochen il davos. Ei ha bein cuzzau circa in quart d'ura pli ditg ch'igl ordinari mo il fravi ei staus cuntents cun la prestaziun. El di lu aunc che quei e tschei duevi el far empau auter, lu seigi tut buca schi stregn. Surtut buca piarder la curascha, manegia il fravi vinavon: «Jeu sun perschadius ch'en otg dis fas ti quella lavur silmeins miez pli tgunsch che oz.» Ed aschia eis ei era iu.

Dis ed jamnas ein vargadas el ritmus ordinari de luvrar, beiber e magliar e durmir! Il davos de schaner ha il fravi dau a Riget vegn francs e schau sentir ch'el mondi ensi cun la paga sch'el fetschi progress sco entochen dacheu. Gnanc tgisà, per in giuvenot fuva quei ina greva lavur. Quei veseva il fravi era. Ina ga ni l'autra capitava ei che quels che vegnevan cun ils cavals segidavan. Lu haveva Riget empau pli lev. Il meins de fevrer ha il fravi dau a Riget in franc e trenta per di de lavur. Per il meins de mars s'ei stau il medem. Cun ried ei il temps s'avanzaus. Pastgas fuva avon esch! Las vias de neiv eran disfatgas ed ils vitturins semtgavan ils cavals per outras lavurs. Ils plirs havevan sez lavur dil funs la primavera. Buca ch'il fravi

fuss pervia de quei staus senza lavur. Na, en fravia spetgava aunc beinenqual uaffen e beinenquala cadeina sin il fravi. Ei fuva la mesjamna avon Pastgas. Cheu arriva ina matta cun in cavagl per schar enferrar. Scochemai ha il fravi detg a Riget: «Quei cavagl enconuschel jeu. Quei ei in dils pli malsegirs che jeu hai giu enzacu enta maun. Buca per nuot tarmettan ins la fumitgasa cun el. Quels sefan schiglioc de herox avunda. Mo de alzar las combas a lur cavagl, da gliez hani tuttina sterment! Jeu fuss per buca enferrar la carugna!»

Riget enconuscha strusch pli il fravi cun tala tschontscha. El meina il cavagl en fravia e di: «Gliez fuss la pli biala sche nus dumignassen buca quei tguli plein caprezi! Entochen ussa vein nus enferrau tut quels ch'ei stai cheu». — «Gie, entochen oz havein nus giu de far cun cavals normals, mo cun quel cheu, sch'el ei buca semidaus naven digl atun, vesein nus aunc steilas. Sche miu gidonter de pli baul fuss cheu astgassen nus riscar. Cun tei persuls eis ei ughegiu de memia. Quella uolp d'in cavagl ha tema e sguezia, ed ei el cass de far giomers maisudi. Mira si leu en quei ischenchel, quei crutsch e quella vera. Vida quei crutsch vein nus aunc pli tratg si las davos de quel cun in tarschiel. Mo era quei ei murderias. Per oz laschel jeu ir a casa cul 'Fux' e mirel de survegnir igl um ch'era versaus cun quei maluardau!»

Riget sesenta permalaus e tschaffa cun tutta curascha il 'Fux' per ina comba davos. Quel seglia in tec anavon e mesira cun in fier en in calun de Riget che quel setschenta odem la fravia sper igl esch giu. «Ussa has viu», grescha il fravi. «Havesses ti suandau mei, fuss ei buca iu aschia. Quei ei denton ina scola, ed ils giuvens han era basegns de sescolar». Denton ei Riget malamein serabitschus en pei, mo senta ina gronda dolor el calun. Senza targlinar meina il fravi il vulnerau en sia combra. Suenter metta el il 'Fux' els stadals e dat la cunzina alla fumitgasa ch'ella dueigi schar saver miedi Giachen tgei che seigi schabegiau. Ella stoppi gie passar sper casa dil miedi vi. Miedi Giachen arriva la sera enten far de brin en ina carrotscha. In giuvenaster fageva il carrotschier. Suenter ina cuorta urentada di el siper il fravi: «Rut eis ei buc, mo il calun ei entras la frida smaccaus ualti fetg. Vus stueis quintar cun silmeins quater jamnas avon ch'el sappi entscheiver a luvrar. Jeu vi ussa tractar el quei che fa de basegns e mintgaton stos jeu vegnir per renovar las compres-

sas. Lein sperar ch'ei detti neginas complicaziuns». Sinquei s'absenta miedi Giachen.

Leina, dunna dil fravi, veva tedlau tier il discuors dil miedi e di a siu um: «Jeu sai nunpusseivel surprendre la tgira de Riget. Ti sas tgei lavur che jeu hai. Ti vul che las tschaveras seigen semtgadas ad uras. Perquei supplicheschel jeu de schar saver ils de casa ch'ei vegnien per Riget». Il fravi capescha sia dunna e di: «Per questa notg salvein nus cheu el e damaun san ins lu mirar». Gl'auter di serenda il fravi tier siu amitg Gion Antoni e damonda sch'el menassi Riget a Stavonas tier ses geniturs. Quel ha buca fatg dir duas gadas, ed entuorn miezdi han ei transportau Riget a Stanovas. La mumma ha pegliau tema, vesend siu feagl en ina tala situaziun. Il fravi ha lu declarau la caussa ed era detg ch'il miedi hagi manegiau che en circa quater jamnas seigi tut bien, sch'ei detti buca complicaziuns. La mumma ha bugen surpriu la tgira e detg: sche mo ei vegn puspei meglier!

Il migliurament ei succedius tenor il predetg dil miedi. Riget ei ladinamein serendus a Runcaglia tier il fravi. Quel ha giu veseivlamein plascher che Riget fuva puspei en pei. Denter auter damonda el Riget: «E tgei has patertgau pervia digl imprend-der de fravi? Jeu vi saver quei oz. Igl emprendissadi cuoza dus onns e miez. Igl εμπrem onn has ti la spisa e letg liber tier mei. Il secund onn, priu che la prestaziun seigi cuntenteivla 30 raps per di ed il davos miez onn 50 raps». Riget ha entschiet a far sco sch'el savess buca tgei ch'el vegli. Sinquei di il fravi: «Teidla Riget, jeu enconuschel tei e sun promts de prender tei, mo jeu vi udir oz in clar gie ni in clar na». Quei ha fatg pli cauld a Riget. Schar mitschar quella caschun ei riscau, mo ses patratgs ein gia si per las alps entuorn. Suenter in mument de ponderaziun di el al fravi: «Jeu sundel gia semarcadaus ad alp e silmeins per questa stad vi jeu aunc ir egl ault. Suenter sevesein nus lu puspei». Il fravi ha buca supplicau Riget de star cun el, mo detg che sin gl'atun seigi quei plaz probablamein occupaus dad in auter. Dus sappi el buca duvvar. Riget ei tonaton ius ad alp. Quellas alps havevan calamita, e gest sco il catschadur po buca resister alla calamita de catscha, aschia era Riget buca alla visiun dellas alps.

Riget ha passentau ina stad en buna harmonia e poesia. Savens comparegliava el il panorama dellas alps cun la stiva stgira,

miffusa dil calger e la fravia dira a Runcaglia. Ad el fuss ei stau d'engrau sche la stad havess buca priu fin.

En Martin, signun dell'alp, aveva el anflau quasi in secund bab. Cun sia comparsa robusta e beinvulenta imponeva Martin a Riget. Gie Martin capeva ded ir entuorn cun la fumeglia ad el confidada. Dev'ei in mument ni l'auter peda, raschunava el buca nuidis d'aventuras e de stucherias ch'ins fageva cur ch'ei mavan a mattauns. Ina biala sera di el: «Ussa vi jeu raschunar enzatgei della Ludivina de Carpugl. Quei ei ina matta sils onns ed ha mirau bia stagiuns sur ils rovens oragiu, sch'in interessent fetschi viseta ad ella. Mo ei ha buca propi vuliu neu cun la ventira. Ella ei buca mal carschida e tgi che vegn mo ina ga ni l'autra en raschieni cun ella ha l'impressiun ch'ella massi dètg bein a pèr cun in pur de vaglia. Ils vischins dil contuorn vulan denton saver ch'ella seigi buca maneivla sch'ei pegli en la minima caussa. Desperada sappi ella vegnir sch'enzatgi hagi il discletg ded ir tras ils praus temps de fretg. Che quei s'auda buca ualti mintgin, mo al caverer pign ha ella tratg per las ureglias che quellas eran tut en in saung; el aveva giu il discletg de schar mitschar el prau de Ludivina ina stargella; talas torturas caschunadas d'ina carina matta tilan buca neutier fetg ils mats. Ei secapescha ch'ins ha respect de seligiar cun ina tala matta per veta duronta. Perquei forsa vegn ella ton savens en rabgia e lai ora la gretta sin quels ch'ella damogna. Da l'autra vart s'ei atgnamein donn per quei bi fatg tut sco arrundau che resta senza um. In grond toc sulom entuorn entuorn casa ei tut reuniu. Mo ussa tedlei tgei nus vein in bi di fatg cun ella. Ei era ils 10 de zercladur avon 7 onns. Pia gest avon cargar ad alp. Nus eran treis ensemen. Il Luregn dil meister, il Glieci dil Mudest ed jeu. A Luregn eis ei vegniu endamen de far ina viseta a Ludivina de Carpugl. Enzatgei stoppi aunc daventar questa sera. Quei ha tratg! Plaunet a secussegliont essan nus i dalla pastira siado. In tschancunet dadens ils praus de Carpugl eran quater vadials che stevan pacificamein per sesemtgar sil ruaus della notg. Quella ga ha Glieci giu in patratg! El di: 'Tedlei, quels quater ein de pli ch'ina stargella. Jeu proponel de menar quels o amiez il prau de Carpugl. Lein mirar, sche Ludivina ughegia de vegnir suenter a nus'. Detg e fatg. Nus vein stuppau en las stgellas cun pastg e giavinau quels quater tochen in tschancunet sut casa de Ludivina. Ei fuva veramein in bi fein. Jeu stoi mez dir: endretg

eis ei buca stau! Nus havein fatg liber las stgellas e scochemai havein nus udiu ch'ella greva e sevilava sin siu frar che s'em-pudeva de nuot ed ei empau in pupratsch. Enaquella grin nus ch'ei tut rebatta: ‚Ludivina, cheu ein quater che vulan vegnir a mattauns tier tei! Semtga il pushegn! Las ureglias dil caverer pign lai en ruaus l'otra ga. Quels cheu han pli liungas! — Ussa udin nus mo pli in sevilem, mo prest eis ei puspei stau stgir e quiet en casa. Nus vein schau leu ils vadials ed i per nies fatg. «Tedlei», ha el mess vitier: «Quei ei stau in'excepziun. Per ordinarari essan nus mai selubi de far stucs che havessen saviu dar donn. Mo la zepla de Carpugl ha meritau».

Martin menava lu era raschienis serius ed educativs. Ils pli bials muments fuvan quels cu ils vischins fagevan fiasta giu en la pleiv ni autras vischnauncas en il contuorn. Lu drizzava Martin aschia che tut la fumeiglia saveva ir comunablamein osum la Muota. Da leu anora savevan ins mirar las processions e perseguitar il decuors dellas fiastas. Martin haveva per moda de recitar ensemblamein in rusari ni silmeins igl aunghel de Diu. Suenter sunava el tiba e sespruava era de mussar als auters quei bi art. Quei plascheva a tuts e fageva la veta alpestra interes-santa ed emperneivla. Avon che scargar dad alp deva ei magari surura beinvegnidas visetas. Catschadurs en vestgius grisch-verds cun sdremas e tacs de saung lien vegnevan en tegia e dumandavan de far caffè. Lubeva il temps, udevan ins interes-sants raschienis. Tgi veva sittau quei e l'auter falliu tschei e. a. v. Ina ga ha Riget fatg stem ch'in catschadur veva ina ruosna egl ur della capiala. Quella veseva ora gest sco sch'ina balla fuss ida atras. Spir marveglias damonda el il catschadur: «Daco veis vus quella ruosna egl ur della capiala?» Il catschadur raquenta, ch'el vevi cargau la buis e seigi aunc ius in tschancun per vegnir en mira e senza saver daco seigi el selischnaus d'ina platta crap giu. En quei mument seigi il siet ius libers e la balla gest davon il frunt si ed atras la capiala. «Gie, la catscha ei biala, mo pri-ghels mauncan buc», metta il catschadur vitier.

Quater dis suenter Num de Maria ha ei neviu e vegniu freid, aschia ch'ins ha stuiu descargar. Quei era memia baul. Silmeins 8 dis vevan ils pursanavels aunc quintau saver star ell'alp.

Riget era carschius e sefatgs neuado buca mal! Entuorn ils 20 de settember eis el ius a Runcaglia per sediscuorer cul fravi.

Quel enferrava gest in cavagl. Il giuven pressapauc de sia posa era gideivels leutier. Finida quella lavur ha il fravi priu peda de salidar Riget. Sco el ha supponiu era quei giuven cheu en siu stagl, ed il fravi ha clamau en memoria ad el ils plaids ch'el veva detg la primavera, numnadamein ch'el sappi buca occupar dus giuvens. Tgei ha Riget vuliu far auter che turnar a Stavonas. Leu ha ei dau de gidar empau ils purs vid risdivs e truffels. L'entschatta november ha el survegniu lavur tier il resgiader de Planezzas. En quels locals primitivs eis ei stau de far bia scheladas. Quel pagava era pli pauc ch'il fravi. Riget era cun ses patratgs pli bia si d'alp che en resgia. Da Pastgas va Riget a casa e gida empau tscheu ed empau leu entochen ir ad alp. En quei ritmus varga il temps cun ried entochen ch'el survegn il clom per la recrutaziun.

Ussa damonda Riget il bab: «Co stat ei cun ils quens en stizun?» Quel rispunda plaunet: «Ils veders ein pagai, mo uonn hai jeu puspei stuiu schar sriver si empau. Sas, il quen dil spital per la mumma hai jeu stuiu pagar in ton ordavon ed il rest ei suandaus. Denton, mo ch'ella hagi puspei astgau vegnir restabillida a casa. Jeu hai pitiu fetg quei temps ch'ella ei stada naven».

Il temps fixau per absolver la scola de recrut era neutier. Riget ei sepresenta cun curascha. En tut priu ei quella scola per la defensiun della patria vargada pulit. Sulettamein la submissiun ha dau empau de lignar. Bia haveva el buca empriu ella scola de recrut, denton fageva el silmeins empau comparsa cun la biala mondura militara. Quei ei la finala era buca nuot!

Avon che turnar a casa eis el ius sin la tscherca d'ina plazza. Cun il tudestg mava ei bravamein pei ziep. Quei fuss aunc stau ina. Mo dapertut eran plazzas e survetschs occupai. Sulettamein tier in pur a Masans havess el astgau fierer ord nuegl e stergliar il biestgam. Deprimius pren el la via sut ils peis e marscha viers Plaunverd e da leu per la via che meina tras la Valgrischa. Amiez quella suatiua el dus vitturins, mintgin cun dus cavals grevs e fermes e cargaments victualias. Riget haveva in tec speronza ch'els laschien seser. Mo nuot de quei. Els seigien buca cheu per runar entuorn metschafadigias che mondien pér dus dis suenter la scola de recrut a casa. Sch'el paghi in franc prendien ei la buis ed il turnister tochen Stavonas. Riget ha dumbrau ses daners e constatau ch'el possedeva aunc dus francs e siatonta-

tschun raps. Nuotatonmeins tonscha el in franc e dat las ordras nua deponer siu fatg. Liberaus dal grev buordi han ses pass dumbrau kilometers sco de plagar giu in cani fil. Daveras, el fuva in svelt schuldau. Comba satella, plitost liunga e ferma, fageva bien survetsch per quei viadi. Il barbìs era carschius stupent duront la scola de recrut, aschia che Riget quintava trer sin el respect ed atenziun turnond a casa.

Ei fuva la sera, gest uras de perver, ch'el passa tras Cluginas. Cheu observa el in pur che vegn gest ord nuegl. El va vitier e raschuna dil viadi ch'el hagi aunc de far. Quel encorscha ch'il schuldau ha de basegns d'in rinforz. El fa amogna latg gest mulsch. Riget fa buca dir duas gadas. Ei sto esser ch'el ei ualti gigins e che la seit mudregia bravamein, pertgei el vegn strusch alla fin cun beiber. Prendend la finala la sadiala giud bucca, damonda el il pur tgei ch'el hagi de pagar persuenter. «Jeu hai buca fatg amogna per schar pagar», rispunda il pur. «Sch'ei talenta astgeis vus aunc beiber pli». — «Jeu engraziel gronda-mein per vossa buontad. Empau ei empau», di Riget. Giavischond tut bien al pur, eis el danovamein semess sin viadi. El sesenta restabilius, mo il flad va pli grev. Arrivaus a Staderas er'ei gia notg ed el enquera de vegnir sut tetg enzanua per far in paus. La stauncladad surprendeva. En in clavau ha el cattau d'agur ina rugliada strom en in ladretsch. «Quei ei sco semtgau per mei», tratga Riget. Havend zaccudiu il strom e cavegliau quel per era haver schurmetg encunter il freid, eis el semess giu e ladinamein sedurmentaus. Ei era circa las duas e mesa! Il freid dil serein fa entscheiver a schelar il cumpogn. El sededesta ed ina buccada paun spargnau gusta pli bein che savens ina buna tschavera. Mo ussa ha ei num far combas. Ins sa mai, la polizia savess aunc far ina stoda, essend ch'il temps de purtar mondura militara era spiraus.

Arrivaus el vitg Stavonas e mond enviars la casa paterna, entaupa el gest il caluster che va a tucçar de stizzar. Omisdus salidan in l'auter, giavischond in bien di. Il caluster continue-scha: «Stupent schuldau cun chepi, cocarda e mondura blaua! Ti eis s'entardaus bravamein. Matei che ti has giu de metter giu examens per scolas pli aultas?» — «Ei quei stau beffa?», replica Riget. «Beffa nuot! Ti stos mo sefar vitier ed ughegiar enzatgei. Segiramein van bia pli gronds cucaloris che ti pil mund entuorn

a cumandar lond sin auters». — «Gie gie Clau, va a tucrar de stizzar, ed jeu mon a casa. Temps porta cussegl».

Riget ei arrivaus a casa ch'igl esch fava aunc serraus. Mo ina pintga spluntada ha bastau per che la mumma arvi. Ella ha giu plascher ch'ei era siu feigl, schuldau en tutta fuorma e comparsa. Fagend in beinvegni cordial ha ella fatg vegnir el en cuschina, nua ch'il bab era gest vid il solver. La mumma haveva fatg ina bugliarsa tut che tarlichava. Quei era in bien solver per glied che veva de prestar greva lavur. Riget ha era schau gustar. Ei sto esser che l'atmosfera della casa paterna ha plaschiu a Riget. Sco mai eis el staus tschintschus e raschunau als geniturs dil curriu e passau en la scola de recrut. Era ha el detg ch'el hagi aunc tschercau ina piazza, mo negliu seigi stau enzatgei adattau. Sin quei di il bab: «Ti sas bein che ti eis marcaus paster si Sur-Selva?» — «Gie quei sai jeu, confirmescha Riget. Mo saveis, sch'ei vess veramein dau ina buna piazza adattada vess jeu detg giu. Mo ussa sun jeu cheu e ad alp mon jeu buca nuidis. Jeu sai mez buca declarar il pertgei. Cu las pezzas ein terrenas tila ei semplamein ensi.

Quella stad ha Martin il signun encurschiu che Riget era buca il medem pli. Enqual ga deva el strusch plaid e mava a studegiond. Il regl de rabbitschar tier enzatgei era pli allerts ch'enzacu en siu intern. Igl ir ad alp plascheva bein, mo il success era effectivamein negativs. Il pir fava de stuer patertgar vid igl unviern mintgamai.

Benedetg, in dils megliers purs de Stavonas, haveva cargau siat vaccas en la medem'alp. Quellas eran tucradas a Riget en sort. Ina de quellas era pugniera ed in'otra secunda miseriera. Il di della scargada purtavan quellas duas vaccas mintgina in bi matg de neglas cotschnas. Il medem ornament purtava Riget sin sia capiala de paster. Tut quella atenziun e senn per bellezza che se comporta aschi bein cun la natira e fa selegrar mintgin che ha egls per mirar, derivava da Stina, feglia de pur Benedetg. Ina schi biala e pompusa scargada haveva Riget aunc mai viu. Co el vegneva admiraus. Beinenquala dellas bialas de Stavonas fageva sco de schubergiar in tec il scussal e mirava sin el cun buca rienta, passond el sperasvi.

Benedetg haveva era buca fatg de tgariel ed envidau ils treis fumegls gronds, pia signun, paster e tersiel de vegnir en l'Ustria

dil Tgiern. Ina buna platta schambun, paun ner e vin valtlin ei stau il meglier mussament che Benedetg seigi cuntents cun lur prestaziuns e ch'els hagian ademplier l'obligaziun si d'alp en uorden. Stina haveva era mussau grond plascher vesend la pugniera e la secunda miseriera ornadas cun de sias neglas, e tuttas siat grassas e bialas.

Riget sesenteva ussa um fatg, ni silmeins in mat che astgava semiserar cun mintga giuven de Stavonas. Beingleiti ha el denton stuiu seperschuader che quei ludem ha giu pign cuoz.

Suenter quella buna stad ha ei giu num puspei secumadar allas relaziuns d'atun e d'unviern. Per Riget fuvan quellas nuot emperneivlas. A Stavonas veseva el negina pusseivladad de vegnir vinavon. Far la veta sco'l bab ha fatg, na, mai e pli mai, scheva el adina puspei. E tuttina ei quei unviern vargaus per Riget mo cun luvrar mintgaton vid lenna, gidar tscheu e leu e fierer ora neiv.

INA SERA DE PRIMAVERA

La famiglia de Sep Camastral ei serimnada davos meisa. Igl ei entuorn las siat della sera. Ina scadiala bizochels tschugarnai paradescha amiez la meisa e tuts sedrovan de schar svanir ord quella ils schanis e dalla gula giuaden. Vonzei va la mumma per dar in'egliada della pegna. En quei mument fa ei hola e halo sin esch casa. Malgrad ch'igl ei stgir enconuscha ella vid la vusch ch'igl ei Stina, feglia de Benedetg. «Mo neu en, Stina», di la mumma cun vusch carmalonta. — «O na, vus essas forsa vid la tscheina ed jeu vi buca disturbar. Il bab lai dumandar sche vus vessies fatg schi bien e schau vegnir in de vos fegls per gidar vid las lavurs de primavera» — «Jeu vi dir quei ad els e lu san ei schar saver», rispunda dunna de Sep.

Entrond la mumma en stiva, damonda Riget: «Tgi ei stau cheu?» — «Stina de Benedetg. Benedetg ha schau dumandar, sche in ni l'auter de vus gidass in tempset vid las lavurs primaveraunas» — «Schia, schia», di il bab, «Jeu sun staus bia ga la primavera tier Benedetg, mo ussa poss jeu strusch scarpar d'apart quels lidimes sestignai. Saveis, miu dies disdescha mintgaton. Ch'ei vegness in di aschia, havess jeu buca cartiu pli baul. Tgei manegias Riget? Ti eis ualti infirmius. Benedetg ei era in

bien vischin, mai loschs, malgrad ch'el stat a pèr a quels che sequentan denter la feffa» — «Damaun vi jeu dar risposta», di Riget.

Gl'auter di ei Riget ius a bun'ura tier Benedetg per s'informat dellas condiziuns e della paga. Benedetg di: «Jeu havess veramein de basegns d'in giuven ferm sco ti eis ussa. Tiu bab ed jeu havein fatg bia ga quella lavur de primavera ensemen, mo tier in sco tier l'auter disdeschan las forzas empau. Pervia della paga vegnin nus segiramein era perina. A tiu bab hai jeu pagau sper la spisa 1.30 tochen 1.50 frs. per di. A ti dun jeu era silmeins ton e sch'ei va tut bein aunc enzatgei de pli. Ti eis giuvens e ferm ed jeu sun perschadius che ti prestas perencunter bia buna lavur». — «Bien, jeu sun cuntents», confirme-scha Riget. Benedetg di lu aunc: «Cul Carli ha finiu de dar scola, vegn el matei a far vinavon cheu, aschia che ti fusses lu puspei libers». Quella remarca ha murdiu bravamein a Riget. Fuva ei gie puspei d'untgir cu in ch'ei staus in per onns giu Cuera a scola ei de libertad. Riget vul denton buca rumper il fil dellas bunas relaziuns cun Benedetg. El patratga gia pli lunsch. Essend che Stina ei matta persula sper Carli va el entuorn cul patratg de gudignar ella per sia dunna. En sesez veva el pli grond regl pils praus e tiers de Benedetg che quei ch'el carezava Stina. Denton quenta el che quei selaschi serugalar. La finala, silmeins per la rauba ha el affecziun. El fa pia biala tschera e semetta en vid las lavurs cun tutta curascha. E quellas van vinavon stupent. Benedetg ei fetg cuntents cun las prestaziuns.

Ina caussa fa denton quitaus a Riget. Mintgaton vegn in giuven leu sin viseta ed el vegn buca ordlunder, schebein quel vegn tier Stina ni tier Carli. El fa patratgs e di siper sesez: «Quel munglass buca haver mustgas de Stina, schiglioc astgass el secuglienar». Ina sera vegn Stina en nuegl e damonda in ruog latg. Riget senezegia della buna caschun! Fertion ch'el derscha il latg el ruog di el a Stina: «Matei che ti has viseta? Di a mi, tgei giuven ei quei che vegn cheu enqualga?» — «Quei ei in amitg de Carli. Oz eis el nuota cheu. Jeu stoi schiglioc ver latg». — «Jeu fidel nuotzun a quels jasters! In di vegn in de quels per ina stgisa ed in auter di per in'otra. Han ei ina ga il det pign sche va ei buca ditg ch'ei van cun tut ensemen. Jeu vi dir a ti enzatgei. Teidla bein! Mia affecziun per tei ei gronda. Jeu damondel tiu bab per tiu maun. Jeu giavischel che ti daventies

mia dunna». Stina ei untgida tochen o sin la punt nuegl e vegnida alva sc'ina bischa. Embrugliada della tschontscha de Riget lai ella curdar il ruog cun latg giun plaun che quel va tut en tocca. Turnond en casa sesmidada e senza latg damonda il bab tgei che seigi schabegiau. Perplexa rispunda Stina: «Il ruog ei ruts ed il latg spons» — «Per posta de rumper in ruog e sponder in tec latg drovas ti buca far tanien. Ei sto esser in'otra raschun!» Stina vul nuota ora cul marmugn. Insistend il bab ch'ella detgi tgei che seigi succedi ha ella la finala detg: «Pater-tgei, Riget va seriusamein entuorn cun il patratg de maridar mei. Tgei scheis pomai de quei?» — «Jeu smarvegliel nuotzun ch'el ei vegnius sin quei patratg», rispunda il bab, « in giuven che sa luvrar e lavura eis el. Nüs duvrein per nossa truscha in giuven aschia» — «Bab», di la Stina: «Jeu sai tonaton buca maridar in giuven sulettamein muort nossa truscha. Jeu hai adina cartiu ch'ina giuvna stoppi saver carezar siu spus. E gest quei maunca. Jeu hai nuot encunter Riget, denton avon che jeu sappi sedecider de maridar el, sto ei aunc semidar bia. Igl elegiu de miu cor ei in auter» — «Has forse bugen quei giuven amitg de Carli, che vegn mintgaton cheu», damonda il bab. «Era quel vegn buca en damonda per mei». Cun quels plaids ha quei raschieni penibel priu ad interim ina fin.

Suenter in avrel cun bischas e pauc sulegl ei suandau in matg migeivel. Plontas e pradas stattan en fluriziun ch'igl ei in deletg de mirar. Tgi che ha buns egls vesa miraclas mintgadi. Benedetg ha salvau Riget e schizun surdau ad el de rugalar il muvel e caschar si misès. Tut va apparentamein bein. Stina se-pertgira denton de s'entupar cun Riget. Ella vul evitar mal-emperneivels intermezzis.

Ils pursanavels de Sur-Selva han puspei giavischau Riget sco paster. El ha dau plaid per in alzament de paga de diesch francs. Puspei arrivan las siat vaccas de Benedetg en l'alp. Quella ga tuccan ellas en sort al signun. Bugen ha Riget buca viu quei, mo sort ei sort e lai buca tgunsch midar. Il signun constatescha ch'ellas seigien anzi meglier en stan che gl'onn vargau il di della cargada. Quei plai a Riget. Eis ei tuttina il meglier mussament ch'el capescha de menar in menaschi puril. «Gie Stina», di el siper sesez: «Tgei giuven ei oz pli capavels e vengonz che gest jeu de surprendre e menar vinavon il bi bein puril de Benedetg. Stina, Stina seiges buca tschocca!»

La stad ei vargada sco tontas autras, ed il di della scargada portan las duas medemas vaccas de pur Benedetg mintgina in matg de neglas cotschnas derivontas dagl inschignus maun de Stina. Riget ha ella survesiu da bi da bugen. Quei ha permalau e grittentau el. Haveva el buca giu quita per tut quei ch'era surdau ad el silmeins aschi bein sco gl'onn vargau? Mo cheu ston esser auters motivs davostier. Segir ha in malvugliu mess crappa en via e menau Stina definitivamein naven da mei. Aschia quenta el ch'ei seigi e buca auter!

Benedetg ei puspei generus ed envida signun, paster e tersiel de vegnir en l'Ustria dil Tgiern, gest sco gl'onn vargau. Mo prest encorscha el che Riget ha schliata luna. Entras quei ein era signun e tersiel pli reservai el plidar. Benedetg ha schau survir sco gl'onn vargau, ei denton prest seperstgisaus cun dir: «Jeu hai negin che rugalescha ils tiers e stoi immediat ir a casa. Mia feglia sa bein schar ir quellas vaccas en nuegl, mo de pli sai jeu buca pretender ded ella. Vus saveis star plaunsiu cheu. «Matta, jeu less pagar», di el, fagend veseivlamein prescha ded ir. Sin quei seregheglia Riget e di cun vusch empau stetga: «Vies muvel hai jeu rugalau aunc pli e fuss era oz el cass de far quei».

Pli spert ch'igl onn vargau van ils quater pia in ord l'auter. Riget cumpogna aunc in tschancunet Benedetg. Essend els dus persuls pren Riget en posiziun avon Benedetg quasi sco el stueva far quei de recrut avon il capitani e di: «Tedlei Benedetg, jeu hai daditg vuliu dir a vus enzatgei fetg impurtont, mo hai adina refretg entochen oz. Jeu less ofniar a vus che jeu porti gronda affecziun per vossa Stina. Ord quei motiv damondel jeu vus, schebein vus lubis a mi de dumandar ella per mia futura consorta». — Benedetg che saveva che quei sappi mai daventar, essend che Stina veva repetidamein declarau ch'ella savessi mai sedecider de maridar Riget, sa strusch co sestellegiar de dar risposta. Plaunsiu di el en in tun supplicont: «Riget, lein schar vargar il temps d'atun, suenter san ins ina ga sediscuorer lundergiu. Stina para a mi il davos temps pusignusa ed ha buca il ver tschaffen vid la lavur. Jeu hai cattau duas femnas a dis per schanegiar empau ella. Enqual di pusegna ella bravamein ed il miedi ha detg ch'ella seigi spussada della gnarva. Alteraziuns seigien d'evitar totalmein. Per oz seigies salidaus Riget e bien engraziament per la buna lavur prestada».

L' A U A G R O N D A

Ils davos fretgs vegnan rimnai e mess en casa e clavau cun ualti gronda prescha, pertgei il fagugn zuola ad in zullar grevas neblas e tschagheras sur ils glatschers neuagiu. Enzennas de gronda malaura. Benedetg ha aunc bia risdiv, stubla, puma e truffels che spetgan sin luvrers, mo negin vegn dentuorn. Carli ei gest en in cuors special de perfeczionament de sia clamada. Benedetg dat strusch damogn cul muvel, e sia dunna, daditg empau malsanetscha entscheiva a dar pli e pli bia lavur a Stina. Stina che pitescha aunc sut squetsch d'amicezias, banduna quasi mai casa e cuort, deno las dumengias al survetsch divin. En quella situaziun fatala di Benedetg a Stina, vegnend da misès cun latg: «Ti vesas che l'aura sa in di sin l'auter semidar en gronda malaura. Nus havein aunc bia fretg che spetga ch'enzatgi metti sut tetg. Nus astgein buca seschar pli ditg sin Carli. El pudess tonaton buca persuls mo cun nies pauc agid. Ti stoss segir dumandar Riget sch'el gidass nus quest atun. Survegnin nus buca immediat agid, stuein nus schar orasut il fretg. Ei quei buca donn e puccau. Uonn ein ils risdivs bials sco buca savens. La puma ei era per gronda part madira. Schar curdar tut giun plaun e schar zappitschar e tschuffergnar ils tiers quella biala péra e meila, gliez fa mal a mi. Quei ei dil reminent las sulettas resursas dil pur».

Vesend Stina il panzar dil bab muossa ella bein capientscha persuenter, mo rispunda en in tun ualti energetic: «Miu car bab, vus pretendeis de mei enzatgei che jeu sai buca exequir. Pli bugen schar ora il fretg che riscar che Riget metti mei sut squetsch. Vus capis tgei jeu manegel cun quei». Benedetg ei sco sturnius udend quella risposta negativa. Tut embrugliaus e sfraccaus de lavur e quitaus va el sez suenter madira ponderaziun vi tier Sep grond, bab de Riget. Quel ei gest vid il gliemar ina resgia gronda d'uaul. «Bien di Sep» — «Bien di Benedetg», rispunda Sep cun sia vusch bassa ed en moda simpatica. Benedetg mira co Sep gliema, mo de presentar siu giavisch ughegia el strusch. El tema ina risposta cuntraria ed en gliez cass fuss ei mender che de buca ver dumandau. Sep encorscha che Benedetg ha il plaid sin bucca ed astga tuttina buca plidar. Per quei rumpa el il silenzi schend: «E lu, co has si misès, Benedetg?» — «Si misès ei tut en uorden, mo ti sas co ins ha gl'atun. Ins mun-

glas esser si misès ed aunc giu casa en ina. Jeu sun seschaus uonn empau sin Carli, mo quel ei gia in temps naven ed jeu sai in-summa buca cu el tuorna. Na gliez, mo in um sulet, cur ch'ins ha aunc in entir muvel de rugalar, gliez ei mudergem e de maz. Jeu vi buca selamentar, mo mintgaton quetel jeu d'enqualga strusch puder alzar ils peis. Las vaccas dattan aunc in tschuat latg, e per posta de quels paucs dis che jeu sundel leusi entscheivel jeu buca a caschar. A casa vein nus dudisch purschals prest dellas jamnas e quels maglian en preits e paglia. Cun quei latg sefan els bein e vegnan segir fetg buns sin l'auter marcau. Sas, purtar ton latg giu da misès, gliez ranscha combas. Atgnamein sun jeu buca vegnius tier tei per dir quei, denton dat era quei buca donn».

Essend che Benedetg vegneva aunc adina buca ora cul marmugn tgei ch'el vegli, continuescha Sep enten volver la resgia: «Sche ti eis vegnius tier mei per dir ni per dumandar enzatgei sche plaida. Fai buca ded jester. Eis ei forsa schabegiau enzatgei?» — «Na, schabegiau ei nuot extraordinari, mo sco ti sas hai jeu aunc quasi tut il fretg d'atun ora sil prau. Jeu hai patertergau aschia: Ti eis segidaus bia ga cun mei ed ussa has ti gliend carschida e savesses segir surprendre de metter en miu fretg. Jeu fetschel a ti in'offerta sco gl'ei pil solit buca usitau. Enstagl che jeu dun a ti schurnada laschel jeu la mesadad dil fretg che ti mettas sut tetg. Neve, ina schi favoreivla offerta ei aunc mai vegnida fatga en nossa vischnaunca. Jeu pos denton era cuir sche ti gudognas ina ga in tec de pli. Capeschas, quei pertucca buca mo risdiv, mobein era puma e truffels» — «Miu bien Benedetg, tia offerta ei segir buca mal, sche l'aura sbuserschas buca memia fetg. Riget han ins gia dumandau sch'el stessi tier de pinar lenna en accord. Jeu sai ch'els fan prescha cun quella lavur, essend che la lenna sesanfla en in liug maldau, ed ins sto rabbitschar ensemen ella avon che schar serrar en unviern. Jeu mez ditgel buca bugen na a ti, mo persuls astgel jeu buca surprendre. Spetga tochen damaun e lu vi jeu dar risposta».

Serecumandond ei Benedetg s'absentaus ed ius a ca-sia. Stina haveva denton semtgau il gentar. Duront gentar di il bab a Stina tgei ch'el hagi discurriu cun Sep. Damaun sil pli tard dat el risposta. Stina ei in mument sco metta. Far reproschas al bab cun raschun sa ella buc. Mo ella panza co quei vegni a finir.

Suenter in mument de ponderaziun di ella al bab: «Bab, sche vus offeris ad els miez dil fretg per la lavur stói jeu bein buca dar ad els la spisa?» — «Na», rispunda il bab, «jeu hai a posta offeriu en quella maniera, per che ti hagies gie tiu ruaus desiderau. De pli sai jeu veramein buca far, cass cuntrari sa quei che jeu damognel buca de metter sut tetg star ora sil prau».

En stiva de Sep ei la famiglia serimnada per tschenar. Ina dètga minestra, dasperas paun e tschagrùn cudezza buca mal igl appetit. Malgrad che Riget quescha, sentan ils presents che Riget ei alteraus. Avon che bandunar la meisa di il bab: «Tgei haveis concludiu pervia digl accord de pinar lenna?» — «O tgei, els vulan che jeu vegni immediat. Pli tard sappien els buca risguardar mei pli. La lenna stoppi a mantun avon che schar serrar unviern. Gie, quei sgarscheivel unviern en nossas muntognas e pitgognas!» — «Lu has dau plaid ded ir», continuescha il bab. — «Jeu hai ed hai buc», rispunda Riget, spluntond cul maun dretg sin meisa. «Jeu havess detg gie, sche jeu havess buca quasi engirau de mai entscheiver la mangla che vus haveis fatg in'entira veta ora». Suenter ina cuorta pausa di il bab: «Benedetg ei staus cheu e supplicau che nus metteien en siu fretg d'atun. El ha aunc quasi tut o sil prau. Patratga, el ha detg che nus astgeien salvar la mesadad de tut quei che nus metteien sut tetg» — «Schia schia, a mesas, quei aud'ins cun plascher», di Riget immediat sissu. «En quei cass dependa ei segir mo dell'aura». Patertgond aunc in mument marmugna el: «Enzatgei plai tonaton buca a mi. Cheu sto in tschiec far per senn che Stina vul buca dar la spisa, vul impedir de stuer s'entupar cun mei. Nus essan gest aunc buns cu ei san buca nua en e nua ora. Aschi de penn sun jeu lu tuttina buc per encorscher quei». In pulit mument auda ins ni plaid ni miez. Il bab interrumpa il silenzi schend: «Jeu hai empermess a Benedetg de dar risposta sil pli tard damaun marvegl». Puspei silenzi! Riget mira in mument pitgiv e rispunda: «En quei cass, tgei lein far? Esser eis ei bia bien fretg e pervia dell'aura havess jeu ughegiu. Quei fagugn sa better en bialaura, e bialaura de fagugn igl atun ei miez luvrau. Lein pia ughegiar». Sut vusch marmugna el: «Pil contact cun Stina procoreschel jeu era aunc». Sin quei ha negin rispundiu. Duas giuvnas han mess la vischala giud meisa, il bab ha envidau la pipa e la mumma ha entschiet a far caltschiel.

Riget targlina in mument vi e neu e di: «Jeu mon e laschel saver il Placi che jeu stoppi gidar vus».

Sep va aunc quella sera vi tier Benedetg e di ch'els sorprendien de metter il fretg sut tetg a mesas sco offeriu. Benedetg engrazia per la promta risposta. Ad el para ei ch'ei catschi dis, malgrad ch'igl ei stgirenta notg.

Il fagugn tegn fortunadamein sin schetg e schizun sin bial-aura. Las lavurs van vinavon sco mai. Empau la tema dell'aura ed empau la lavur en accord aulza la comba. Perfin Sep va pir che de giuven, sesenta el gie de luvrar l'atgna campagna. Meila e trufla raccoltan els che Benedetg ha en abundonza, malgrad ch'el ha schau a mesas.

A Riget ha il maler grond dadens casa dau lavur entgins dis. Sin quel ha el ina stupenta survesta, e plans fabbrichescha el adina vinavon. Ei croda en egl ad el che Stina ha mintgaton viseta d'in giuven jester. Per tgei motivs quel vegn cheu interessescha el pli che tut ils de Stavonas. Suenter scargar dad alp las nuorsas, e che Benedetg haveva aunc entginas en nuegl per tunder, ha el schizun viu che quei jester menava ina nuorsa naven dal nuegl en in sughet. Stina era sefatga mordio surventscheivla e saviu esser hazer curteseivla cun quei cumpogn. In tschancunet dado casa hà el fatg la fenta sco sche la nuorsa less nuota ir vinavon e Stina ei immediat ida suenter e fatg sco de catschar ella. Ella ei schizun vargada il curtin tochen o el vallà, nua che Riget ha buca pudiu veser els pli. En cuort ei Stina turnada anavos mond en prescha enviars gl'esch-casa. Riget cloma: «Stina, jeu hai semtgau de bia meila. Nua vul schar metter quella?» Stina fa sco d'udir nuot e va en casa. Quei grittenta Riget sin pegliar fiug. En furia vegn el giud maler e cuora suenter a Stina. Quella ei gia en cuschina per far vinavon sia lavur. Halo e hola, cloma Riget da zuler en cun vusch alzada. Plaunsiu arva Stina in tec igl esch e di: «Riget, has ti clamau?» — «Gie, jeu hai clamau. Sche quel che mava cun la nuorsa havess clamau tei, vessess ti segiramein udiu immediat», grescha Riget. «Jeu sun buns avunda per metter bia buna maglia sut tiu nas fin, e cun quei basta. Tiu bab ei d'in auter meini. Lez sa tgei ch'ei vul dir menar vinavon in menaschi puril sco quei ch'el ha mess neu. Cheu drova ei buca mo bugliaslatg ch'ein gnanc el cass de menar in toc tschanc per las vias. Ed il Carli, sch'el marida quella da sutsi che jeu hai viu cun el tschei di, drova era buca s'empitschar de quei

traffich. Gliez ei poppa e resta poppa. Mo ussa vi jeu saver nua che jeu hai de metter la meila. Has udiu!» — «Lezza sas ti metter en tschaler sut». Schend quels plaids siara Stina igl esch e Riget tut trembla della gretta. Mond da scala giu grescha el: «Quella stria Stina ei finfatg striunada en quel della nuorsa. Jeu less metter in pag, che quel ha mo fatg parer sco sch'el hagi cumprau quella». Plaunsiu tuorna el sin maler ed ei veglionts pir che mai. Enten far brin auda el in bischlem avon nuegl. Senza s'entardar va el per mirar sch'ei seigi forsa la nuorsa ch'il famus marca-dont haveva menau naven el sughet. Precis quella fuva ei. «Da quels trics sas ti Stina spargnar in'otra ga. Jeu hai bein saviu che quei seigi stau per cuglienar mei e per ch'ei crodi buca si che quel vegni cheu pervia de Stina. Daucheudenvi vegnel jeu a controllar tias visetas serilas e nocturnas gest da quei maler anora. Ti stria bagorda, pli tuppa ch'ina aucla. Ti enconuschas aunc buca Riget Camastral. Jeu sai era midar tactica sch'igl ei manegiau aschia!» Empau secumadaus eis el ius a casa.

Quella sera haveva la mumma semtgau ina broda tut dira cun tschereschas neras lien. Ella capeva de dar savur a quellas suppas, aschia che perfin in engurgniu lagutteva talas senza murmignar. Il bab era fetg cuntents, malgrad che la stauncladad seschava sentir grondamein. Mirond sin Riget e smaccond cul polisch dretg il tubac en la pipa di el: «Buca de crer, mo tuttina ver. Ina tala raccolta en aschi cuort temps ei aunc mai vegnida fatga tier Benedetg. Ti has giu raschun. Bialaura de fagugn igl atun ei miez luvrau! Pauc ch'il risdiv paga, havein nus ils truffels e la meila suren e quei detgavunda pigl entir unviern. Ton hai jeu aunc mai gudignau en schi cuort temps» — «Tgei manegeis dell'aura?», damonda la mumma vonzei. «La bargia ei prest vita. Con bien fuss ei sche vus pudesses aunc metter en empau lenna secca avon ch'ei vegni malaura. Lenna verda e bletscha ei mudergem. Ins ha pli bia fem che fiug e cauld». Il bab rispunda: «Sch'igl ei pusseivel semtgel jeu bugen aunc empau lenna secca. Ussa astgel jeu plitost sededicar empau a quella lavur. Ton fretg havein nus aunc mai giu sut nies tetg. Aschia astga ins mirar pli lev encunter igl unviern. Tema hai jeu mo sch'il fagugn cala e l'aura sut vegn, ch'ei buca mo plovi, mobein ch'ei vegni ina gronda ruha.»

Gl'auter di era dumengia. Tuts han durmiu empau pli ditg. Pér en letg sentevan els veramein la stauncladad ed il dular

bratscha e combas. Messa fuva ei da mesa las diesch. Sin lu eran segiramein tuts levai e semtgai.

Benedetg era cul muvel en l'acla dadens il vitg, pertgei ei mava per bual. Suenter messa ein Benedetg e Sep s'entupai. Omisdus fuvan de buna luna ed han dau ina discurreida. «Vus haveis giu bien cletg cun l'aura ils dis vargai», di Benedetg, dend in tec il tgau. — «Gie, tut ha segidau bein, aura e gliud», confirmescha Sep. «Il fretg ei sut tetg ed jeu creigel, che ti sappies era esser cuntents». — «Secapescha, tut ei en uorden e stat sco discurreiu. Il risdiv cumprel jeu de tei tenor il prezi che vegn pagaus ussa, aschi lunsch sco ti drovas buca per tiu agen diever. Schar vender per menar naven vegn naturalmein buca en damonda. Quei vegnas ti a capir, Sep» — «Gie, quei secapescha da sesez», rispunda Sep senza retard. Sin quei envida Benedetg il Sep tier in quintin, ed omisdus ein lu silsuentar serendi de buna luna a casa.

Encunter sera han neblas stgiras e grevas surtratg l'entira val. Fertan che quellas vegnevan aunc adina catschadas dal fagugn, ha l'aurasut entschiet a trer dalla val siaden. Pli baul che antruras eis ei vegniu stgir. La mumma, encurschend la stauncladad de siu mariu, ha semtgau la tscheina a bun'ura. Arvend in tec gl'esch stiva, di ella: «Vus essas segiramein fetg staunchels, perquei hai jeu semtgau oz pli baul ch'antruras la tscheina. Jeu manegel che nus duessen tschenar ussa. Suentar sa mintgin lu far tgei ch'el vul» — «Ina famosa idea», rispunda il bab. «Jeu perinaga tscheinel e mon immediat a letg».

Strusch serrau notg, ha ei entschiet a plover, camiar e tunar quasi senza interrupziun entochen la damaun. Fagend dis ha ei fatg in mument pareta sco sch'ei calass, mo prest ein neblas grevas e stgiras puspei secatschadas tut en zuolas sur la val neu. Camegiadas e rumplanadas suandavan ina l'otra. Auas serimnadas en valletas e fistatgs formeschan cascadas che sburflan pli e pli ferm sur grugns e pellas oragiu. Sep, igl um experimentau entscheiva a panzar. Gia la notg fuva el staus malruasseivels e detg a sia dunna: «Quellas tunadas profundas e liungas ein enzennas de gronda malaura». Ussa va el baul en stiva sin finiastra e baul avon casa sin laupiet. El observa tut quei che succeda, gest sco sch'el vess de far in rapport per la pressa. Il s'approximar de tiers selvadis al vitg, utschals pigns e gronds che stattan tut uap per curnischs e talinas entuorn dattan ra-

schun a siu panzar. Riget haveva aunc mai viu siu bab a fagend tons quitaus pervia dell'aura. Suenter in'uriala di el: «Bab, pertgei panzeis ton pervia dell'aura? La finala havein nus bia bien fretg sut tetg ed jeu sun dil meini de buca far tons quitaus e plitost ir a durmir» — «Jeu sai bein», rispunda il bab, «ins duess buca far tons quitaus pervia dell'aura. Tut stat gie els mauns de Diu. Denton ei il carstgaun aschia. El panza gl'emprem per caussas terrestras ed emblida las principalas. Jeu hai oz traso avon mei quei maletg che jeu hai viu avon circa curonta onns. L'entira atmosfera fuva sco quella ded oz. Tuttenina ha il cametg tuccau in dils pli gronds clavaus dado il vitg. Quel era emplenius cun fein, risdiv e graun tochen tetg. Enteifer in'ura ei tut stau arsentau tochen sils fundament. Silsuenter han inundaziuns e boas fatg stremblir la val ch'ei fageva gronda tema. Immens donns vid uauls e culturas ei stau la consequenza. Bia baghetgs ein svani cun fundament e tut. Mo il pli deplorabel ed irreparabel ei stau la sperdita de gliud curdada en boas ed auas, denter auter era babs cun affons pigns. Ils biars de quels han ins mai anflau pli. Dieus hagi lur olmas».

Ussa capescha Riget pertgei il bab ha ton panzieri. Tgunschamein saveva il cametg era arsentar tut il fretg ch'ei havevan gest mess sut bien tetg. Era fuv'ei buca sclaus quella gada ch'il Rein sfrachi buca tras ils rempars ed inundeschi las cultiras e pericliteschi casa e cuort. Tscheu e leu vesevan ins gia umens a mond sin las rivas dil Rein. Inaparts havevan priu cun els frisachens e targevan lenna a riva. Mo era quels patertgavan e panzavan pressapauc sco Sep. La notg sissu ha purtau negin levgiament. Encunter la damaun ein ils pompieri vegni allarmai. Umens e mats che seigien stgis de luvrar hagian de se-presentar! Il president de vischnaunca ha ordinau che tuts ils umens hagian de tedlar sils camonds dil capitani de pompieri e d'exequir quels. En relativ cuort temps ei in'entira roscha d'umens e giuvens stada sil plaz ordinau. Il cumandant seglia sin ina furnascha cuvretga cun in uvierchel lenn e cloma fetg el tun dil mistral giud buora cumin: «Cars umens e giuvens! Il motiv, muort il qual nus essan serimnai cheu ei, sco vus saveis, fetg urgents. La situaziun ei seriusa e damonda acziun. Ei vegn ad esser enconuscent a tuts, ch'il Rein puntga il pli ferm encunter il rempar el plaun dadens il vitg. Quel sto vegnir fortificaus schi spert sco pusseivel. Dallas autoritads de vischnaunca

e forestalas hai jeu la lubientscha e las ordras de pinar ina partida pegns sin la spunda da vart dretga dil Rein e tschentar quels per liung sil rempar. Il pli grond prighel fuss sch'ei sbuass pliensi terren cun caglioms e plontas el vau dil Rein. Quei reteness e scufientass l'aua. Mintgin sa ch'ei va pil schurmetg de glied, casa e cuort, praus e clavaus, l'existenza directa ni indirecta de tut ils vischins. Ha enzatgi denton glied malsauna ni mummas cun affons pigns a casa, duein quels buca vegnir surschai a sesez en fetgas e temas. Igl ei il mument de ponderar, de buca piarder il tgau e de dar agid a tuts tenor meglier saver e puder. Sco jeu pos veser ha ina partida umens gia patertgau de prender cun els adattai uaffens per las lavurs necessarias. Tgi che dispona de bunas resgias d'uaul, segirs, zappins, zappuns, tarscheuls e cadeinas de blocca, duein immediat serender a casa e vegnir cun quels en Plaun dadens. Las cadeinas ein de schar giu spel rempar, sinaquei ch'ins hagi de ligiar ensemen ils pegns».

En in hui ein ils umens svani e turnai culs uaffens giavischai. Sep grond mava cun passuns tenend la resgia d'uaul gest gliemada sut bratsch. Gie, cu ei mava per vitg e cuort, savevan perfin tals ch'untgeschan ora in l'auter entirs temps sefar d'amitgs. Sut commando ed inschign de versai umens d'uaul ei in'entira partida pegns prest stada a tiara. Lu han ins entschiet ad udir igl enconuschent clamar 'ho-hoi'. Quei ei il lungatg ch'ils umens d'uaul drovan per far concentrar las forzas enten dar paiza, dar aigra ni stilar lenna cul zappin. Per ordinari ei quei il pensum d'in um cun buna vusch e sentiment de tact. Riget tertgava per sesez: «Aschi bein suenter commando va ei gnanc da recrut». Buca de saver crer tgei quels circa tschien umens han prestau enteifer quater uras. Strusch ch'ils pegns ein stai postai e ligiai ensemen sil rempar hai dau d'empruar la forza agl element sfrenau. Enzanua plinensi stuevan pegns esser curdai el Rein ed ina bova cun carpuna en moviment, pertgei il ramurar e scadenar el vau dil Rein ei terribels. Mingaton sesaulzan entiras plontas e sederschan sil rempar. Fagend dis ha il president schau tucar ded auras per implorar igl agid da surengiu. Ils umens lavuran senza cal e sesprovan de schi spert sco pusseivel stuppar vaus caschunai tras undas sburflontas. Malgrad tut inschign e luvrar senza schanetg per l'atgna veta, eis ei buca reussiu de tener dil tut el vau l'aua dil Rein. Entirs tocs prau eran gia

cuvretgs cun crappa e lenna e paupra sch'ei vess cuzzau aunc ina notg. Lu vess la populaziun saviu quintar cun pauc auter che de fugir cun il pli car e necessari. Aschi'enzatgei haveva Riget aunc mai viu. Ussa capescha el il panzar dil bab. El sez fuva era buca staus lischents d'ina vart. Anzi, repetidamein ha il gerau stuiu visar el de buca esser memia gagliards per buca forsa curdar en las undas furibundas dil Rein.

Enviers miezdi ei l'aura secalmada plaunet. Lu han ins saviu mirar e controllar tgei ch'era succediu en in pli vast contuorn. Punts fuvan negliu pli de veser. Mo il principal, la gliעד, il vitg cun la baselgia, casas e clavaus cun tut ils scazis publics e zuppai, era salvau. Biars engrazian a Diu ch'el ha aunc ad uras dustau la disgrazia che smanatschava. Las alps ed ils misès eran cuvretgs cun neiv, aschia che l'aua ei tschessada ualti spert.

Entgins lennaris e giuvens inschignus de Stavonas han astgau esser gideivels enten ereger la punt nova. Riget ei era s'engaschaus leu. La paga offerida de 2.50 francs per di fuva buca de rufidar. Tier quella firma luvravan era dus lennaris de Hamburg. Riget s'interessescha immediat de quels dus cumpogns cun caultschas largias e capialunas sco parisols. Quels encorschan quei ed acceptan el sco manual. En quella maniera sa el, sper emprender de luvrar, era aunc emprender empau tudestg. El se sprova pruamein de formar bucca e lieunga sco quels, per ch'ei tuni empau alla gada sur sias levzas il 'plat' de Hamburg. L'aura ei favoreivla per quellavurs, aschia ch'igl impressari sa schar luvrar sia gliעד entochen ils 20 de december. Mintgaton fuva ei bein era freid che la ferramenta rentava vid la detta. Mo cheu deva ei nuot auter che tener alla dira. La ferdaglia haveva era siu bien. L'aua tschessava ad in tschessar, e quei fuva zun avantagius per francar punts piarsas e provisorias.

Ina sera suenter la lavur fa Riget aunc ina currella sur praus e cultiras e vegn el liug nua ch'els vevan cavau ils truffels per Benedetg. Crappa e glera cuvrevan ussa pli che miez dil frust. Cheu seferma el empau pli ditg. Ei vegn endamen ad el ch'il bab scheva enqualga: «Quels praus cheuvi han ins da vegl enneu numnau las Sorts». Vida quei plaid Sorts serretegn el in mument. El vegn buca ordlunder schebein ins hagi giu tratg la sort pli baul a tgi che quels praus audien, ni sche quels, ni forsa ils possessurs de quels seigen suttafretgs ad in'atgna sort. Vesend giun plaun dus craps en fuorma ded iev, seplacca el quasi senza pa-

tertgar, pren si quels e metta els en sac dil tschiep. Silsunter va el a palandrond e patertgond e croda en directa lingia cun il maler che surveva ad el per il pli adattau liug de laghetg sin Stina, respectiv sin sias visetas. Ussa serebaultza siu entir intern aunc ina gada, e fuss in catschadur s'entardau confruntaus culs eglis de Riget, havess el segiramein cartiu ch'ei setracti d'in giat selvadi. Vegnend datier della plonta, fiera el la crappa encunter quella, schend: «Stina, quella crappa tuornel jeu a ti!» Alteraus passa el sper clavau e casa de Benedetg ora, spiunond ed encurend de vegnir en contact, ni silmeins de veser enzanua Stina. Mond sut finiastra stiva vi auda el a clamond: «Stina, neu!» El teidla e seperschuada ch'igl ei la mumma malsauna che cloma. En quella situaziun ughegia el buca de disturbar Stina. Cun schliata luna serenda el a casa. La tscheina ei semtgada. Il frar vegl aveva priu la patenta sin catscha bassa. El stueva ver giu bien cletg, pertgei ei ferdava de furtem lieur in toc naven. Strusch eis el en dad esch ch'il furtem ei sin meisa. Dasperas truffels, paun e caffè cun latg. Ina tala tschavera stueva restabilir la luna che fuva curdada ualti lunsch sut mesa masira. Gie, in furtem de quella qualitat veva el aunc mai magliau tier Stina duront siu agid en casa de Benedetg. Da nossa mumma savessen bia giuvnas ed era pli veglias emprender massa, di Riget, ferton ch'el finescha de sbluccar in ies e gudend la buna savur della sosa. Ed en verdad, sia mumma fuva buca mo ina stupenta cuschiniera! Perfin cu ins saveva strusch tgei ch'ella hagi de metter en la cazzetta, dustava ella dètg pulit la fom a tuts ensemen. Suenter in cuort discuors, ni plitost rispostas sin damondas ch'ils de casa fagevan ad el per endriescher co ei mondi cun el en la lavur nova, di Riget: «Jeu mon aunc questa sera en l'Ustria dil Tgiern per s'entupar cun ils dus de Hamburg». Setschichegnaus si en tutta fuorma e strubiau il barbich ch'el stat sc'ina clavella da mintga vart sut il nas vi, va el cun dies stendiu el liug destinau. Ils Hamburgès ein gia leu ed han veseivel plascher che Riget ha teniu plaid. Casualmein ei quella sera era il signun de Sur-Selva leu. Signun Martin s'interessescha de Riget e vul saver tgei ch'el traffichi ussa. Udend ch'el seigi occupaus de far punt nova e ch'el lavuri ensemen culs Hamburgès, sesmarvegla Martin buca pauc. Tut serius di el a Riget: «De quels sas ti finfatg emprender bia. Per cass che ti emprendas il mistregn de lennari ei de temer che ti vegnies buca si d'alp cun mei pli. Jeu

stess mal! Nus havein bein era giu differenzas en nossas ideas, mo en tut priu eis ei iu bein ensemen cun nus quellas stads». Riget confirmescha, schend: «Gie, differenzas ha ei dau, mo era perinadad e bials dis. Sas Martin, cu ti sunavas tiba osum la Muota ferton ch'ei celebravan las fiastas de baselgia giu cheu el vitg, lu havevel jeu plascher e respect de tei. Gie, ti eis buca mo el caschar in meister, mobein era el sunar tiba. Percass che jeu savess per in motiv u l'auter buca pli vegnir cun tei ad alp, savess ei capitar che jeu stuess schar encrescher gest pervia dil bi ed elevont sill'alp cun tei ensemen» — «Mo buca ton ludem», di signun Martin, «ti sas gie era sunar oreifer la tiba. Jeu hai differentas gadas udiu ch'ils pasters da tschella vart devan risposta a ti cun marcantas tibadas». Riget confirmescha e dat in remarcabel suspir. Ils plaids ch'el havess bugen pronunziau ha el mo patertgau, numnadamein: sche Stina havess dau sinzur a mias enzennas sco quei che mes collegas Hamburgèsh han dau, bugliess ei buca en mei de gretta. Quels patratgs occupeschan Riget aunc adina fermamein, tochen che Carli, frar de Stina, vegn dad esch en. El era gest returnaus dal cuors de perfeczionament scolastic. Vesend Carli Martin e Riget ensemen cun ils Hamburgèsh sesclarescha sia fatscha. Senza far grondas ceremonias di el: «Astgel jeu esser de vossa cumpignia». Carli dominava bein il tudestg ed ei prest seprofundaus en raschieni cun ils Hamburgèsh. Els han stuiu raschunar daco ch'els seigien vegni tochen enasi cheu e co ei plagi en nos cuolms e denter nossa glioud. Ils Hamburgèsh han exprimiu ch'ei seigi per els fetg interessant de saver star cheu en questa tiara in tempset. Quei pievel luvrus e spargnus mereti respect ed atenziun. Aschi ditg ch'els seigien giuvens, gireschien els empau pil mund entuorn. «L'auter onn havein nus el senn ded ir en l'America. A Hamburg san ins far in sbargat sil bastiment, e quei fa caztgar ded ir sur mar». Riget teidla cun bucca e nas! Il cuntegn dil raschieni ha el capiu. Quei plaid America ha calamita. Gie, l'America sto esser ina tiara tut aparti per far carriera, tertgava el sco aunc biars auters. Avon che bandunar l'ustria ha Carli aunc giu danvonz in per plaids per Riget. El fa in compliment per la lavur ed il bien survetsch pretaus a siu bab avon che la malaure vegni. Cun vusch miez strunglada, mo egliada pitgiva rispunda Riget: «Gie, enqualga capet'ei che tals che schonan pauc de s'entupar cun nus, ston tuttina beinduras saver grau de nus, gie ston per-

fin seperschuader che nus essan magari stgis de prestar enza-
tgei en uorden». Carli surstat buca pauc de quella tschontscha e
sa buca tgei rispunder. El era della perschuasiun che siu bab
ed il Sep Camastral seigen adina setratgs fetg bein.

Rapid va ei dal december viaden. Ils 20 paga la firma ora ils
luvrers cun la remarca: «Nus quintein d'entscheiver cun las la-
vurs aschi spert sco mo pusseivel. Cu savein nus buca dir ussa.
Ei dependa tut co gl'unviern ei. Luvrers che han luvrau ento-
chen ussa cun nus san puspei s'annunziar cu nus entschevein».

LA SCUMIADA

Nadal e Daniev vargan cun variaziuns denter fiastas, firaus
e mez firaus. In agen sentiment han ins da sogn Silvester sin
Daniev. Il schenivavel tschentaner va alla fin cun las dudisch
fridas giud clutger viado ella notg freida, annunziand l'entrada
el vegnavel tschentaner. Il firmament buglia de nundumbrevilas
steilas tarlischantas. Mintgaton crodan particlas de quellas en-
cunter la tiara sco avis dal tschiel. Autras, nundumbrevilas
tremblan sco sch'ellas temessen il niev tschentaner. Biars dian:
Melli e buca melli pli! Quei vul dir che la fin dil mund s'approxi-
meschi. Insumma, ei vegn profetisau de tuttas sorts. Uiaras,
malsognas e fomaz vegnien a vegnir sur la carstgaunadad pervia
della schliatadad e pecaminusadad. Inaparts pretendan ch'il
vegnavel tschentaner porti il pli grond progress tecnic. Quei
effectueschi ch'ins sappi viver pli bein e pli lev cun far pauc.
Uiaras vegni ei buca a dar pli. Ils pievels hagian empriu ord il
temps de Napoleon ed ord l'uiara dils Tudestgs encunter ils
Franzos, ch'ei hagi negin senn de far uiara pervia de tiaras e
beins. Auters politiseschan pervia dil baghegiar la viafier retica.
Ils optimists pretendan ch'in contact de viafier cun la bassa
porti grond avantatg era sin las fieras. Ei cali lu de vegnir dalla
val siaden mo settapelischs de marcadonts.

Di e notg scomian denton giu in l'auter sco vivon e prest
calan ins de profetisar. Il tscheiver s'annunziescha, e tscheu e
leu dat ei de mirar in teater ni giug per cuorturala. Mats e
mattauns arranschan mintgaton schlittadas combinadas cun

saults e divertiments. Riget vesa co ses cumpogns de scola meinan loschamein mattauns sul plantschiu de sault vi, unschius cun savun lischnont. El sez, empau ord sentiment d'inferiuradad, mo principalmein muort caprezi ed antipatia, sesa pli bugen els encardens, observa tgei che va, e fabrichescha plans. Gie, el tegn magari buca ora ditg en talas societads. Stina ha el aunc mai viu quei unviern a sedivertend denter la giuventetgna. Poda ch'ella sto star a casa pervia della mumma malsauna. Il maler grond dadens casa de Benedetg ha el in grond temps evitau. Ils fastitgs en la neiv havessen stuiu tradir tgi che fuss ius leu dentuorn! —

Puspei era annunziau sera hilarica en l'Ustria dil Tgiern. Quei di ei Riget gl'entir temps malruasseivels. El va d'in esch a l'auter, sin combra e giu, e perfin giun tschaler. Strusch in plaid vegn sur sias levzas. Quei croda si al bab sco era a tut ils auters. Per buca forsa irritar el aunc pli fetg laian tuts el en ruaus e dian era nuot. Tscheina dat ei a bun'ura. Sep e sia dunna ein buca encunter de schar sedivertir la giuventetgna undreivlamein. La mumma avertescha las feglias schend: «Vus vegnis a saver co vus haveis de secuntener e vegni lu buca pér la damaun a casa!» Buca per plascher, na plitost per marveglias va Riget quella sera el «Tgiern». Entrond el en dad esch sunavan ils de Strada gia ch'ei schava emblidar ch'ins hagi forsa schelentau ils peis ni hagi ils mauns plein schluppadiras. Mezs liters Sassella e vin vuclina stevan spalier sper ligioncias e paun casa ni petta cun péra e vinars. Mintgaton audan ins cling cling ed in migiel ni plirs eran cupitgai giud meisa. Ein ils saltunzs propi en la runda po quei buca disturbar zatgi. Riget emposta in miez liter vin vuclin, cloma neutier Martin signun, schend: «Teidla Martin, cun tei vi jeu aunc far viva questa sera, ins sa mai tgei ch'igl ei damaun». Fagend viva, di Martin: «Per mei ei il plan de damaun gia fatgs. Jeu hai el senn de durmir ualti tudi. Ti has segiramein era buca ded ir suenter ils Hamburgè». Essend il miez vuclin staus svanius, aulza Martin siu migiel mussond alla cameriera de schar suandar in auter. Mintgaton fa Martin treis cun sia biala, ni setegn de cumpignia cun outras. A Riget vul la luna per sedivertir e saltar buca neu. Ses cumpogns de scola e perfin Martin cudezzan el e dian: «He Riget, damonda era ina ni l'otra de saltar. Muossa co ti sas secundar la musica el tact. Has buca viu co Seppa de Gonda tschaghegna neu sin tei? Era ti vegnas

buca pli giuvens!» Mo Riget lai buca muentar. El vesa che Carli, frar de Stina, ei era en quella societad e sedivertescha sco sch'el enconuschess negins quitaus. Duront che Martin saulta ed ei de buna luna derscha Riget in pèr migeuls in suenter l'auter dalla gula giuaden, dat ina sgarada culs peis e di cun vusch raspona si per sesez: «Questa sera mon jeu sil laghetg!» Avon che Martin tuorni dal sault metta el 50 raps sin meisa e sbriga viado ella notg. Ad el para ei buca ina notg sco gl'ordinari. El sez ei secavistraus en patratgs che fan vegnir el tut balurds. Mond sper in clavau ora, dadens l'Ustria dil Tgiern, po el tscharner dus utschacs in pign tschancun in da l'auter. In mument retegn el ils pass e contempla tgei che quei pudessi esser. Avon ch'el ei veramein pertscharts tgi ils utschacs ein, dat ei ina sedada e sgargnida. Dus giats havevan schau sentir in l'auter las greflas bia pli ferm e profund che quei ch'ils de Strada cudizavan ils tastuns della harmonica e clarinetta. In far de murtirau suonda quella scena e Riget va vinavon tras la notg, schend: «Era quels han lur problems». La via meina el sper casa e clavau de Benedetg ora, e senza vegnir disturbaus, enviars il maler, giud il qual el haveva encuretg meila e nua ch'el haveva pli tard fiers dus craps giun plaun. Senza retard palpa el suenter il best dil maler giu e catta en pign mument ils craps ch'el haveva detg ch'el tuorni a Stina. Sesgarflond sco in giat reiva el dal maler si. Da cheu anora vul el laghegiar ora Stina, respectiv vegnir sissu, sch'ei seigi forsa enzatgi jester en casa. Ditg ni stec ni balluc! L'ura sin clutger fa mintgaton de saver ch'il temps stetti buca eri. Endisch fridas tunan viado ella notg freida e sepiardan egl infinit. In silenzi che fa pialgaglia suonda. Riget ei marvels dal schelar. Sgreziond ils dents di el sut vusch: «Ei quei buca ina smaedicziun stuer star da miez unviern per las plontas entuorn e schelar, ferton che metschafadigias puschegnan forsa cun Stina e maglian pettas d'uetas fatgas cun frina salin che jeu mez hai scudiu ord las spigias. Duess quei semussar verdeivel, lu ei la mesira pleina, e cu ella ei pleina va ella surora». La ferdaglia mudregia pli e pli fetg. El enquera ina largia denter la roma e sbatta la bratscha entuorn veta. Quei gida empau. Il saung cuora puspei tras las aveinas e dat veta al tgiernp miez schelau. Ussa sedamonda el: «Duei jeu star ni duei jeu ir? Esser eis ei strusch de puder tener ora. Sch'igl ei aunc tschun minutas ruasseivel en casa, mon jeu per miu fatg», sedecida el senza vuler revocar.

«Adatg, ha ei buca aviart gl'esch-casa davos ora encunter il nuegl? Pilvermo! Jeu damognel buca memez pli». La brausla glisch d'ina cazzola de seiv lai enconuscher che duas persunas sefultschan bufatg dad esch ora. «Quei ei Stina e quel della nuorsa e negin auter», constatescha el senza stuer dir tgisà! La tensiun vegn pli e pli gronda. El sto mirar tier co siu rival betscha Stina, e co lezza dat era ina buna schend: «Speranza vegnas ti bein a casa e lu sin bien seveser en otg dis». Vesend ed udend quei, vegn Riget sco orda senn. Pli spert ch'ina vipra selai el dalla plonta giu, tschaffa in de quels craps derivonts dagl èr de Benedetg e sdermeina cun vehemenza encunter il preferiu de Stina. Sgarscheivla caussa! Il crap sto haver tuccau el tgau a Giusep, pertgei quel sederscha sco in ch'ei tuccaus d'in siet. Gest sin la punt nuegl, nua che Stina haveva schau curdar il ruog cun latg orda maun, schischeva el senza schientscha sco sturnius. Stina cloma en mesa desperaziun: «Agid, agid! Entzatgi ha sturniu Giusep. Tgei canagl ha pudiu far ina semeglianta caussa». Benedetg arva la finiastra e damonda cun vusch anguschada: «Tgei ei pomai schabegiau?» Stina quasi ord sesezza cloma bargend: «Enzatgi ha sturniu il Giusep cun in crap». Tut quei ha Riget udiu ed entelgiu clar e bein. Tgei pegliar a mauns? Star cheu e vegnir a mauns, ni fugir? Ils fastitgs en la neiv devan perdetga tgi hagi commess quei mazzament. Quei saveva Riget memia bein. «Jeu fuigel», sedecida el smulent sut vusch si pil maler. Sco l'uolp ch'ei stada sin estga e pegliau fried dil catschadur sbriga el per in trutg de perveseders enviars las Sorts, e varga quellas sco sche la neiv barschass ad el ils peis. Beingleiti vegn el sin neiv de sumada e sentend quei va el pir che mai. Enzanna sedattan e sesgrognan duas ni treis uolps per parter la preda, mo el, il carstgaun, ha auters problems ed astga buca sedar giu cun la razza ded animals scarponts. En circa treis quarts d'ura contonscha Riget tut a tahiond il vitg Turatscha. Cheu stueva era esser stau sault. Entiras colonnas schlittadas eran semtgadas per turnar dalla val giuadora. Per munconza de schletras era ina partida segidada cun rentar sliusas ina vid l'otra. Cavals bein rugalai ed ornai cun bransins de tuns migeivels e fins, fan endamen la musica dils de Strada. Ina legra societad de mats e mattauns escenda las schletras e sliusas. Negin fa stem sch'ei seigi in de pli ni de meins sin las sliusas. Senza dumandar, gie sco sch'el udess en quella societad, se-

fultscha el denteren, e gia va ei cantond e giubilond tras la notg dend laud al tscheiver. Sulettamein Riget sa buca selegrar. El ei nervus gest sco ina musteila che ha aunc pudiu trer la cua péz e cup ord il curter de latg avon che quel della sgarmera vegni e trapli ella tschufferniond il latg. El sa buca capir co mattauns de stupenta paretta ein schi attaschadas e curteseivlas cun giu-vens ch'ei en ses egls absolutamein buca enzatgei aparti. Il legn pertgei Stina ha refusau el, vegn pli e pli gronds. Cuntents ch'ils tscheivrils fan negin stem ded el, vargan ei entgins vitgs. Per tgi che ha buna cunscienza e stat sin bien pei culs concarstgauns ed il scaffider, ei quei ina notg sco ei stat scret el cudisch de praulas. Tscheu e leu selvaschinas che fuian, tuornan anavos e stattan eri per contemplar quei til marveglius che va aschi legramein da notg tras la val.

La via sogn Giachen ei svanida e la steila della damaun sclarescha migeivel sco sch'ella vuless giavischar a tuts carstgauns in emperneivel bi di. Riget ei en ina tala disposiziun ch'el vesa gnanc ils pli bials segns dil tschiel pli. En vesta a quei fascinont maletg arriva la legra societad en in liug pli grond. Tuns clars de bransins e scalins, mischedai cul giubilar de mats e mattauns, laian presumar ch'ina partida dils megliers seigien arrivai avon la porta de sogn Pieder. Riget fa la giatta morta e setrai anavos tut persuls. In mument para ei sco sch'el daventass la secunda petga de sal. El ha piars tutta orientaziun. En quei mument dat ei ina sedada e sgargnida de giats, gest sco el haveva udiu la sera avon a Stavonas. Quella scena cloma allerta el. El queta d'udir Stina a bargend e plirond pil preferiu de siu cor, mo star mal de siu malfatg sa el buc, pertgei siu cor ei endirus e freids sco in puoz ch'ei daventaus in toc glatsch. L'ura sin clutger fa de saver ch'ei segi las treis. A Riget para ei sco de vegnir libers d'in striegn. El cloma viado el vit e stgir: «Fui ti assassin, ti canagl. Va, banduna la patria per adina». Sco in proscret che vegn persequitau dapertut, cuora el per la via che meina encunter damaun. Suenten ina trottada de circa ina ed ina mesura auda el puspei bransins de cavagl. Staunchels sco la stiarlamenta, cu ella ha isau in miez di per l'alp entuorn muort calira, bueras e mustgam, stat el eri sigl ur della via e spetga. Essend ch'igl ei in pur che ha cargau sin ina sliusa ina gronda chista, damonda el schebein el astgi seser silmeins in tschancun. Il pur fa cuortas e di: «Glied undreivla hai jeu mai rufidau de prender

cun mei. Jeu creiel che vus audies era denter quella. Plai ei a vus de vegnir cun mei sin quella sliusa, sche prendeì plaz e zuglei quella cozza entuorn las combas. Jeu stoi numnadamein far prescha e dar a mauns quei vadi de maz e lu ton pli spert turnar anavos a perver». — Gia va ei en prescha vinavon. Il cavagl de quei pur ha veramein buca las cordas!

«Nua meis gia aschi baul?», damonda il pur vonzeivi. «Jeu mon egl jester per encurir piazza. Sch'igl ei pusseivel partel jeu gia cun gl'emprem tren» — «Quel contonscheis vus maneivel. Jeu stoi era ir leu sperasvi. En circa mesura essan nus leu» — «Jeu engraziel grondamein per vies survetsch e sclariment. Schei a mi, tgei hai jeu de pagar persuenter?» Il pur mira en fatscha a Riget e di: «Nuot, nuot haveis vus de pagar a mi. Ins duei buca far in survetsch e promptamein schar pagar persuenter. Sche jeu vesel endretg haveis vus basegns d'enzatgei de cauld. Ei para a mi che vus scheleies. Astgel jeu far amogna quella butteglia? Mia dunna dat adina cun mei enzatgei de cauld cu jeu mondel aschi marvegl. Enqualga tuornel jeu anavos quasi cun tut, e quei ha ella nuota bugen. Perquei mo buei schi ditg sco ei vegn ora, sch'ei talenta. Quella buccada paun e caschiel dun jeu era a vus, sche jeu astgel». Riget fa buca dir duas gadas e beiba senza trer giud bucca. «O co quei ei stau bien e fa bein», di el al pur engraziend grondamein. «Mo ussa, schei tuttina tgei ch'jeu hai de far bien», di Riget puspei. «Jeu fetschel buca igl ustier cheu e prendel secapescha negins daners. Stuess seturpegiar», di il pur. «Mo enzatgei selubeschel jeu de dir a vus. Vus essas in mat ni um giuven, e sche vus meis egl jester sche sedepurtei aschia che vus fageies honor alla tiara romontscha». Ussa ughegia Riget de mirar pli bein sin quei um generus. El encorscha che quel ha ina fatscha quadra, marcanta, madira e pli che madira per astgar dar tals cussegls ad in giuven. Riget ei in mument tut perplex. Igl eveniment della notg vargada embrugliescha el. Empermetter de far honor alla tiara romontscha egl jester, gie, mo tgei haveva el fatg en siu agen vitg? Vonzei seraffa el tuttina en concentraziun e di: «La buontad che vus haveis giu de spisgentar mei ei in clar mussament che vus manegeis bein cun mei. Jeu vi se-spruar de suandar vies cussegl». Arrivai alla staziun de viafier pren Riget comiau dil bien pur e lez va cun sia carga enviers il liug destinau.

Ussa eis el puspei persuls e bandunaus. Ni stec ni balluc ei d'udir. Bein stat el avon in baghetg della staziun, mo las portas ein fermadas. Il freid mudregia puspei. Stend cheu tut persuls patratga el co sestellegiar d'empustar bigliet. Sedecidius eis el ded ir a Hamburg. Tutenina vegn ei clar en biro. In emploiau arva igl esch dil local de spetga. Enzenna ch'il traffic sappi entscheiver. Riget se presenta sco empren al spurtegl ed emposta in bigliet per Hamburg. Igl emploiau mira sin quella e tschella tabella ed entscheiva a sriver. Plaunsiu vegn el al spurtegl cul bigliet schend: «Curontatschun francs e siatontatschun raps». Riget senuspescha bravamein de stuer sbursar la mesadad della paga ded alp, mo festgina tuttina de pagar. Finalmein fuva aviarta per el ina via viado el grond mund. Nua quella via calava ni tgei destin che spetgava sin el saveva el buc. El senta mo ch'el astga buca star eri e s'entardar. En circa misura ei Riget el tren e pren plaz en in encarden. Il cautren mira strentgamein sin quels bigliets e fa attents Riget ch'el hagi de scumiar tren a Cuera. En cuort tuna ei atras ils carrs: «Cuera, scumiar tren per Turitg — Basilea — Colonia — Hamburg, peron I». Riget va immediat sil peron indicau ed ascenda in carr de viafier. Mo vesend quels polsters e signuram che haveva gia occupau quasi tuts ils plazz, eis el aunc pli perplex e sepiars. Il cautren manevrescha el ord quella situaziun. Fagend la controlla di el a Riget: «Vus possedeis in bigliet de tiarza classa. Vegni immediat cun mei!» El meina Riget en in carr correspondent al bigliet. Cheu revegn el empauet, vesend ch'el ei puspei denter gliud de siu gatti. Danovamein sefultscha el en in encarden. Vargada la controlla de bigliets pren el ord sac las restonzas de paun e caschiel e maglia cun appetit senza paregl. Muort stauncladad e temperatura el carr sedurmenta el immediat. Ei sto esser ch'ei fuva buca la sien dils gests, pertgei tuttenina dat ei in griu ch'ils conpassagiers peglian tema. In um pli passau va vitier e bintguna el. Riget seglia en pei sco de vuler fugir. Cun bucca rienta retegn quei um el, schend: «Mo negina tema, vus astgeis ruasseivlamein durmir, mo dei adatg de buca far tonta canera». La fatscha rienta digl jester calma el, aschia che la sien pren danovamein il surmaun. El auda sulettamein mintgaton trac trac, fut fut fut, e senta in fried de gas e fem sco el ha aunc mai sentiu. Entuorn miezdi va in giuven atras ils carrs e fa mogna differentas causas de magliar e de beiber als passagiers. Cun ardiment sco in

ch'ei sin pirir della seit muossa Riget sin quei vischi che cuntegn caffè e latg. De dar suenter als sentiments de seit havess el buiu aunc bia de pli. Gia entscheveva el a quintar cun ils daners. E tgi sa dir, haveva el mo per schabetg giu a sesez tons daners, ni haveva el gia patertgau vid quella fuigia avon ch'el banduni la casa paterna per serender en l'Ustria dil Tgiern? Patratgs ein zuppai e quels cheu ein mai vegni alla glisch. Malgrad ch'il fugitiv queta ch'ei mondi rapid sper vitgs, lags e planiras ora, vul il viadi nuota prender fin. Mintgaton in cuort re-tegn sin staziuns pli grondas en marcaus ha el bugen. Aschia vesa el interessantas caussas. Quei smugl de glied dat bravamein de patertgar ad el. Ch'ei detti bia glied sil mund haveva el aunc udiu pli, mo ch'ei detti tons ch'ins hagi strusch plaz de vegnir in sper l'auter vi sin grondas staziuns havess el mai cartiu. Gie veramein, el mava rapidamein viaden en in mund che saveva sut circumstazias purtar ad el fortuna, ni era la perdiziun.

*

Suenter dus dis e duas notgs auda el finalmein vuschs marcantas che cloman: «Hamburg, Hamburg!»

Hamburg ei per Riget in liug d'impurtonza sin siu viadi malguess. Cheu vul el encurir pusseivladads de viagiar vīnavon. Mo co duei el vegnir ad ina sligiazion? La buorsa haveva pegliau malamein il trernavos. Era senteva el dapertut mal sco sch'el fuss vegnius scudihaus. Il pli nuncapeivel e nunsurportabel era per el quella sgarscheivla seit da miez unviern. Dil reminent pareva ad el aunc pli freid a Hamburg che a Stavonas. Depri-menta fuva era quella brentina fuostga che tacca vid glied e casas. Ina atmosfera semeglionta haveva el mai spetgau per in marcau d'impurtonza mundiala. Co el lai gia encrescher per cuolms e pitgognas. Mo cheu gidan tals sentiments personals nuot, ed haver compassiun cun sesez fuss stau ridicul. Neginna mumma e negina sora che metta a meisa, schubregia il resti e fa si letg. Resti ha el sulet quei ch'el porta sin sesez e quel ha pitiu fetg. Sco sch'el fuss daus ord las neblas stat el cheu en quei stravagant marcau e sa buca tgei pegliar a mauns. De vegnir en contact cun la polizia ha el schanetg. La miseria fa seriscuder. La riva della mar ei en ina distanza ch'el quenta contonscher en biebein ina mes'ura a pei. L'immensa mar giavina el cun calamita nunresistibla. Tgei ei pia pli oportun per

el che ded ir alla mar. Leu contempla el co ei vegn luvrau e semtgau ils bastiments per la navigaziun viers l'America.

Fom e seit fan mal e muossan alla gliued de sedustar e de sefar vitier. Vesend in um en uniforma de matros sper in bastiment, va el ladinamein vitier e damonda quel per lavur. Riget ha silmeins saviu far capir tgei ch'el vegli. Il matros rispunda: «Gie, luvrar astgeis vus senz'auter cheu tier nus, mo daners survegnis vus negins persuenter. Nus dein a vus spisa e letg sche vus fageis quei che vegn cumandau. Era astgeis vus star sil bastiment cu nus navighein en l'America ni viers auters continents». Per Riget ei quei empau bia sburbatem, mo entelgiu ch'el astgi star leu e luvrar ha el tonaton. Perquei meina il matros Riget en cuschina e dat las ordras de spisgentar el. Silsuenter dueigien els surdar el al capo della grappa che ha de haver quitaun dil scargar, cargar, scaldar e de schubergiar il bastiment. Rinforzaus da camifo cun spisas ad el nunenconuschentas, survegn el il camond de cargar cotgla sil bastiment ch'ei destinaus per sortir en dus dis viers l'America. Cheu dat ei buca de seschar orasut. In terment glimari, cun ina vusch sco'l bov de Lavaz, ei traso d'entuorn per che gie negin stetti eri, ni hagi forse mustgas de poetar sur della imposanta mar. Co quei dulenta dies, bratscha e combas. Mo il pir ei la seit. El queta che las levzas rentien ensemen e ch'ei sueri de sal. «Mo tgei tamazi sundel jeu? Esser sper la mar ed endirar seit, na, gliez sto calar!» El seplacca, formescha culs mauns in cup e beiba aua della mar. Mo tgei sorpresa! Immediat sto el fierer l'aua ord bucca, essend che quella ei salada, pia buca adattada per dustar la seit. Riget sedamonda: «Ei quei buca della medem'aua che nescha en nos cuolms?» Segiramein eis ei della medema, mo buca pli de paregliar cun l'aua sco el haveva buiu tontas ga a casa e cunzun si d'alp. Ils sitgs ch'el bueva ord il dutg che furnescha l'aua pil lag Foppas, fuvan in veritabel latg frestg e dultsch, comparegliau cun quella broda della mar. Quei che la mar purscheva buca en qualidad, compensava ella en quantidad e maiestusadad digl aspect. Aschi lunsch sco siu egl po tscharner ei tut en moviment. Nundumbreivlas undas fan sco de vuler pegliar ina l'aua e svaneschan incontin en sesezzas. En vesta a questa bellezza d'aspect, che sia egliada haveva sco engulau en prescha, vegn ei endamen ad el co els frevan crappa el lag Foppas. Els preferivan crappa plitost platta che fageva plirs sigliots sur la surfatscha dell'aua vi avon

che sfundrar. Quei pretendeva naturalmein era inschign e capientscha co fierer la crappa. Quellas qualitads possedeve Riget. L'aua formava lu rins e rudialas che mavan aschi misteriusamein in en l'auter. Da tals moviments e combinaziuns targevan ins de tuttas conclusiuns. Sco sch'ei fuss oz, seregorda Riget che Martin haveva detg ina ga cu'l freva gest crappa sur l'aua vi: «A mi para che quels rins e rudialas che la crappa fiersa ell'aua formescha, significheschien las sorts dils carstgauns che semischeiden cun lur problems e pitgiras in en l'auter ed in tras l'auter». Gie, Martin saveva buca mo caschar e sunar tiba, mo-bein era observar e filosofar.

Il di de partenza da Hamburg per l'America ei cheu! Riget dat bein adatg de gie buca bandunar il bastiment, malgrad la malguessadad de fortuna ni de malura. Per el dat ei semplamein neginas letgas, negin anavos pli! De quei fatg dat el cuortamein part a ses geniturs avon che bandunar Hamburg. Instantamein supplichescha el ils geniturs de gie schar saver ad interim negin nua ch'el seigi e mondi. Sch'ei reusseschi de contonscher l'America scrivi el lu puspei.

A S T A V O N A S

Ferton che Riget ha giu sias pitgiras, temas e fetgas sin la fuigia, regia a Stavonas gronda agitaziun, gie alteraziun. Ils musicants de Strada han immediat smess la musica, calau de smaccar ed isar sin lur cordas e tastuns. Entgins mats e mat-tauns ein serendi a casa, auters restai sil plaz de disgrazia. Ils plirs per marveglias e per endriescher ton pli spert tgi seigi stau a mattauns tier Stina, ferton ch'ei seigi tscheiver general. Auters spetgavan vess d'intervegnir tgeinin hagi sturniu l'auter. Mo ei ha era dau tals, che han senza tema e risguard dau agid al disgraziau. Sulettamein treis cumpogns che havevan survegniu de bia canasters dallas mattauns en l'Ustria dil Tgiern ein restai anavos ella caffugna. Els havevan schau gustar il vin vuclin ed eran mordio tschintschus. In cun cavels cotschens sco fiug e tgau sburfliu cloma: «Ustier, tscha, aunc in miez liter vuclin! A nus sai segiramein esser tuttina sch'ins ha sturniu in

ni buc. Tgei haveva quei palander de vegnir cheu en nies vitg a mattauns ferton che nus vein tscheiver general. Tals meretan sch'ei survegnan patanga. Quei ei in avis aunc per enqual jester ch'ins ha festisau a mond entuorn cheu da stgir. Gie, in tec alla ga mussein nus tgi camonda cheu en nies vischinadi». Alzond il migiel cloma el: «Vivi cumpogns, nus stein meglier cheu che truttar cheuvi per mirar in ch'ei sederschius per tiara senza schientscha. E lu aunc en quella ferdaglia! Na na, nus mein buca pass». Gl'ustier dil Tgiern, in um versau, entelgescha la situaziun; beingleiti ha el dumignau e complimentau quels schanis sur la sava viado el liber.

El liug de disgrazia ha Rest, in schuldau de sanitad e plein buontad immediat surpriu la cura pil disgraziau. Sco sch'el fuss in miedi diplomau eis el semess giu sper quel, ha tuccau il puls e tedlau il cor. Ruasseivlamein leva el en pei schend: «Mia buna gliעד, quei giuven ha aunc veta. La frida dil crap sper la temprag agl ur digl egl dretg ei bein stada ferma, mo in carstgaun giuven cun ferm e bien cor sbatta ditg cun la mort avon che ceder. El para d'haver piars in tschuat saung, mo quel selai spert puspei recuvrar. Ussa supplicheschel jeu in e scadin d'exequir quei che jeu ditgel, mo tut senza alternaziun. Ti Sepatoni, fai schi bien e metta sut tiu cavagl e va schi spert sco pusseivel pil miedi. Nus auters lein denton star tier al disgraziau». Rest va lu en remisa, envida in zulprin e vesa ch'il carr de lastras de Benedetg ei leu. El pren l'aissa dil funs e metta quella spel disgraziau. Lu ordeina el ch'ins rasi ina cozza en dubel sissu e metti aunc in plumatsch sisum. Tut vegn exequiu. Fatga quella preparaziun di el a treis giuvens che miravan tier: «Fagei schi bien e gidei ad alzar il disgraziau sin quella aissa, mo ruasseivlamein, bufatg e gie buca selischnar». La ruasseivladad de Rest e ses camonds precis han success. Essend il disgraziau cuninagada encavigliaus cun gronda atenziun sin l'aissa, di Rest: «Ussa purtein nus el en stiva caulda. Jeu aulzel davon ed in duei alzar davos. Dus fan bein adatg ch'el crodi buca dallas varts giu». Esch-casa ed esch-stiva vegnan aviarts sco sch'ei transportassen ina bara. La differenza consista sulet en quei, ch'els van anen enstagl de vegnir ano, e sco Rest di: per turnar a dar veta. Stina sto el aunc avertir ina ga de buca bargir e s'alterar. Quei sappi esser de donn pil blessau. Ussa damonda el in piez alv ed aua frestga per ch'el sappi bugnar in tec il frunt ed il pèz. In glasin

vinars savess era prestar bien survetsch. Tut vegn immediat exequiu. In giuven cuora immediat vi tier gl'ustier dil Tgiern e damonda vinars. Lez, staus entardaus dals rabauzers, vul gest serrar sia baita. Udend il giavisch di el: «Secapescha, en quei cass! Tscheu, quella butteglia ha aunc en empau, e va ton sco ti pos». En tschun quarts d'ura arriva miedi Giachen. Vesend las bunas disposiziuns de Rest exequidas, di el: «Vus haveis fatg vossa caussa en uorden! Il prighel ei aunc buca vargaus, denton lein nus sperar il meglier». A Benedetg che sa strusch tschintschar dall'impressiun, di el: «Savesses vus far plaz en stebli pil disgraziau entochen che nus astgein transportar el en spital?» — «O gie, bugen», rispunda Benedetg. «Plaz vi jeu bugen dar ad el, sche mo el vegn puspei neunavon. Enzatgei semegliont ei tuttina aunc mai succediu sut mias grundas».

Enten far clar vegnan mistral, president de vischnaunca ed in polizist cun in hazer tgaun sil plaz de disgrazia. Mistral Gieri pren il cass a protocol e dat las ordras al polizist de tscherchar il delinquent. Quel interquera il contuorn e catta prest fastitgs dubius spel maler. Beinspert tuorna el en casa e damonda Stina: «Ei zatgi de vus forsa staus da cuort vi sut quei maler en?» Stina rispunda promptamein: «De miu saver buc! Jeu vi aunc dumandar Carli». Carli sepresenta al polizist, schend: «Astgass era jeu controllar quels fastitgs?» — «Secapescha», di il polizist, «nus mein vi ensemen». Omisdus controlleschan minuziusamein mintga pass e fastitg. Era observan els frastgettas e pintgas buccadas de scorsa en la neiv sut il maler en. Carli di: «De nossa famiglia ei negin stau neu cheu, mo fastitgs frestgs ein tuttina d'anflar cheu». Il polizist secundescha ed els tuornan vi tier Stina. Leu tschenta il polizist ad els la damonda suenter persunas che portien forsa odi enviars Stina ni enviars il disgraziau. Carli sa denton nuot de tals inimitgs. Bein vegnan ils plaids che Riget haveva detg tschella sera vi en l'Ustria dil Tgiern endamen ad el, mo quei bastava buca per suspectar Riget. Il polizist encorscha che Stina ei perplexa e quescha. Perquei damonda el aunc ina ga: «E vus Stina, saveis vus era buca novas d'inimitgs, quei vul dir, de glied che ha enzatgei encunter vus ni encunter il blessau?» Suenter in mument ponderaziun di ella tut embrugliada: «Jeu sminel, mo astgel buca dir» — «Schei ruasseivlamein», continuescha il polizist. «Quei che vus smineis e scheis a mi ei aunc negina pretensiun. Semuossa ei che vos suspects corrispun-

dan buca al fatg, haveis vus de temer nuot», sincerescha il polizist. Sco in affon, che confida tut alla mumma che capescha de gudignar el cun la buna, aschia ofniescha Stina al polizist il suandont: «Riget, feagl de Sep Camastral ha differentas ga mess mei sut squetsch per che jeu detti il plaid de maridar cun el. Jeu hai nunpusseivel saviu sedecider tier quei pass, essend ch'ina vusch interna schev' a mi: ‚Buca fai quei, ti eis destinada per in auter'. Sin quei hai jeu stuiu sentir pliras ga che Riget fuva tut auter che beinvulents visavi mei. Strihadas ed egliadas tussegadas spargnava el mai cun mintga caschun e sentupada dapi che jeu hai buca dau triev ad el». Il polizist engrazia per quei rapport e serenda, accumpignaus dal president e dal tgaun vi tier Sep Camastral. Leu splunta el vid igl esch-stiva. Quel sesarva ed avon els stat in hazer umun. «Perdunei il disturbi, Sep, nus tschintschassen bugen cun vies feagl Riget». Sep fuva veseivlamein sfraccaus e di: «Mes signurs, Riget ei dapi ier sera suenter tscheina buca staus cheu pli. Gest avon tschun minutas ha mia dunna aunc mirau ina ga sch'el seigi forsa en sia combra, mo negin dentuorn! Riget ei semplamein buca cheu». A quels plaids ei aunc suandau in schem che ha fatg paleis in panzar ed ina dolur el cor dil bien bab ed el metta vitier: «Vus duvreis buca dir a mi vies motiv de vuler tschintschar cun Riget. Nus havein udiu il succediu e cartein era ch'el seigi il culpont. Nus enconuschein el da differentas varts. El sa esser endretg e survitscheivels, mo sa era emblidar la differenza denter dretg ni buca dretg. Per che vus seigies perschuadi ch'el seigi buca cheu saveis vus sez intercurrir la casa». President e polizist miran in sin l'auter ed in pign segn cul tgaun ei entelgeivels avunda ch'els creigien alla declaronza dada. Els prendan notizia digl udiu e s'absentan. Senza retard ordeinan els ch'ei seigi strentga obligaziun d'annunziar al president ni al polizist sch'enzatgi catti d'agur Riget. Perveseders hagien de far stem sche vaccas vegnien mulschidas da notg ni sch'ins vesi ignivs suspectus en strom ni fein. Insumma, tut quei che possi dar suspect che Riget seigi sefermaus enzanua, seigi d'annunziar immediat. Suenter dus dis ha la Seppa de Gion Curau anflau siu tgiet, in aparti grond e bi, ensemen cun quater gaglinas de medem raz, stagn ventschidas odem fussau. Immediat annunzia ella quei al polizist. Quel dat buca grondas speronzas che quei derivi d'in carstgaun, mo serenda tuttina sil plaz cul tgaun. Sco annunziau anfla el

tgiet e gaglinas stagn ventschidas. El vesa era immediat che la fiergna ha fatg quella cattavegna. Per completar la caussa camonda el al tgaun d'encurir fastitgs e de perseguitar il delinquent. Quel va a ferdond in tschancun d'in trutg vi e seglia seniester enviars ina plonta. Pli lunsch va el buc. Il polizist va ladinamein la medema via ed anfla fastitgs de fiergna en la neiv fina sut la plonta en. Quei ei sufficient per ch'el sappi annunziar a Seppa che la fiergna hagi tschitschau ora il saung a tgiet ed a gaglinas. El detti ad ella il cussegl de serrar meglier l'orva entadem nuegl.

Aschia vargan dis ed jamnas e de tuttas pusseivlas e nunpusseivlas tschontschas fan vivamein la currella. A Stavonas ei denton aunc succedi enqual caussa e caussetta, aschia che la lumperia de Riget pareva veramein buca ded esser la davosa sin quest mund. Buca che fussen succedi fatgs criminals, mo mintgaton ina maltscheccadad ni malrecliadad deva ei tonaton. Suentar quei malfatg de Riget ein seconstituidas duas partidas. Talas san era esser de gudogn, mo savens capet'ei ch'in ni l'auter dils partisonts va suls confins de dretg e raschuneivladad ora, e lu dat ei malgiustias e dispetas. Ina partida pretendeva e scheva: «Che la caussa ei vegnida schi lunsch ei en emprema lingia Stina la cuolpa. Siu secuntener e dar triev ad in d'in auter vitg, da l'autra vart, ignorar e catschar a cantun in iniziativ giuven digl agen vitg, gliez va encunter tuttas reglas». L'autra part scheva: «Ins astga buca fermar las purteglas dadens e dado il vitg, e sut e su, e tener naven da casa e cuort tut quei che senumna jester. Stina ha raschun sch'ella arva las geinas e muossa ch'il saung dellas generaziuns ha de cuorer anoviar, sch'ins vul arrivar tier ina generaziun sauna e frestga e buca ad ina degeneraziun, muort praus e clavaus.

Puspei ei ina stad vargada. L'alp Sur-Selva fa la scargada. Martin signun, in um respectau e de comparsa veramein grischuna, cun barba nera e cumpleina ed in pèr sdremas argentadas atras, che fan quella aunc pli biala ed interessanta, sesa puspei en l'Ustria dil Tgiern ensemen cun pur Benedetg. Quel para d'esser silmeins diesch onns pli vegls. El sefa denton siado empau per buca schar encorscher Martin la stauncladad che smacca; mo lez vesa senza breigia che Benedetg haveva luvrau sur possa il davos temps. Il niebel character de Benedetg pre-

tenda ch'el sesi in mument ensemen cun Martin che ha puspei giu bien quitau e menau tut a buna fin si d'alp. Bein ha la pugniera che maunca la snecca dil tgiern dretg, mo de quei ein ni signun, ni paster ni la vacca la cuolpa. Tenor dir dil paster seigi curdada crappa dalla bleissa aulta giu, ed in sc'in grond pugn hagi tuccau gest osum il tgiern dretg della pugniera. Quella hagi dau ina burlida e sescurlada, e naven seigi la snecca stada. Plinavon hagi el observau sisum la bleissa ina caura camutsch cun ansiel. Quella stevi en combat cun in tschéss che vulevi raffar dad ella siu pign. Dacheu derivavi probabel era la crappa. Gie, crappa en rocla ni orda maun laian buca direger pli.

Stina ha tarmess negins matgs si d'alp quei atun pil di della scargada. Signun e paster han tonaton procurau che quellas medemas vaccas de Benedetg ed aunc duas outras, numnada-mein ina de Luis de Ruinatscha ed ina de Francestg de Prauet, ein ornadas quei di cun bials matgs. Quei legra ils possessurs de quellas distinguidas vaccas.

Mintgin havess bugen tratg en raschienen il schabetg de Riget, mo quella historia fatala fuva tratga entuorn ton, che l'in sco l'auter ha retenientscha d'entscheiver. Fertan ch'els sediscuoran, vegn pot Giosch en l'ustria cun la gasetta. Vesend il pot che Martin ei cheu, di el: «Martin, ei fa plascher de veser tei cheu. Jeu hai de dar a ti ina brev. Sin quella s'ei remarcau clar e bein de consignar personalmein. Jeu hai retschiert ella stiarsas, mo essend che jeu hai enderschiu ch'ei scarghi oz, hai jeu salvau ella entochen che ti vegnies a casa» — «Quei has ti fatg endretg», di Martin. Havend il pot giu surdau la brev, surstat Martin buca pauc. El leva en pei e va pli datier della finiastra ed examine-scha las marcas e buls nunenconuschents. Tons buls sin ina brev haveva Martin aunc mai viu. Ladinamein arva el quella. Quei um che sco buglieva de saung, para in mument de sesblihir per la letga. El legia e tuorna a leger, magari duas e treis gadas il medem. Vonzei di el a Benedetg ed als leu presents: «Quella brev va buca tier mo a mi. Entras quella sesclarescha enqual caussa che ha dau bia, gie memia bia de tschintschar e suspectar. Riget ei emigraus, fugius en l'America. El scriva ch'el seigi fugius immediat suenter il disgraziau schabetg. El hagi giu per part caschun de seser, aschia ch'el hagi contonschiu l'emprema staziun de viafier avon ch'igl emprem tren parti. El seigi viagiav senza sefermar tochen Hamburg. Leu seigi el s'engaschav sco

scaldader e schubergiader sil bastiment. Il viadi seigi staus stregns. Luvrar di e notg ed il mal de mar hagian scudihau el fetg. Ei hagi dau negin'otra letga che de tener la dira. Luvrar e quescher seigi stau sia sort. El scriva verbalmein: ,Quella midada della veta vivida a casa ed a d'alp ei stada per mei sco ded ir dal di en la notg, malgrad ch'ei fuva notg cu jeu sun fugius'. Plinavon scriva el: ,In rampun che cumandava sin ina partida de miu pèr, fageva meinsvart amogna de fierer nus ella mar, sche nus fagevan buca immediat tut quei ch'el cumandava. Luvrar pir ch'in biestg sut il giuv e gudignar nuot, ei momentan mia sort. Jeu vesel bein avunda che quei ei la conseguenza de miu falliment. Jeu supplicheschel tei de schar saver mes geniturs nua che jeu sun ussa. Salida els per mei, mo di buca ad els tgei jeu stoi pitir e barbar. Jeu less buca far panzar els pli fetg che quei ch'els han probabel gia panzau entochen ussa. En cuort scrivel jeu era a mes geniturs'. — La finiziun della brev secloma: ,Seiges salidus e stai bein Martin. Salida era nossas bialas alps. Fai schi bien e dai ton pli spert part a mi co ei va a Stavonas.

Tiu malfideivel Riget».

Ils leu presents teidlan quellas novas sco sch'ellas vegnessen ord la perpetnadad. Tschaffond il migiel pli ferm enta maun, di Benedetg: «Silmeins san ins nua ch'el ei» — «Gie, silmeins san ins nua ch'el ei», secundescha Martin. «E sch'jeu astgass dumandar», meina Martin vinavon il raschieni: «Co va ei cun quei giuven ch'el ha giu blessau»? Benedetg rispunda: «Ti sas ch'ins ha transportau el en spital. Il Rest veva giu raschun cun dir, ch'ina veta giuvna sbatti ferm encunter la mort! Beingleiti suenter cargar ad alp eis el turnaus a casa ualti restabilius». Martin ei aunc nuota cuntents e damonda vinavon: «Tgei patratga Stina ussa de far?» Quella damonda ei memia sorprendenta per Benedetg. El quescha. Martin encorscha ch'el vul buca palesar tut en preschientscha dils auters leu presents. Vonzei s'absentan quels e Benedetg tuorna anavos sin la damonda de Martin, schend: «Ti has dumandau tgei che Stina hagi el senn de far. Jeu supponel che ti manegias pervia dil maridar» — «Gie, gest quei», di Martin mirond marveglius sin Benedetg. Benedetg ponderescha in mument e di: «A ti vi jeu dir, a mintgin schess jeu

buc. Ton sco jeu sai setegn ella pir che mai vid quei giuven. Jeu stoi dir, pitiu ha ella fetg pervia de quei, mo ch'ella havessi giu enzacu in auter patratg che de vuler maridar quel, hai jeu mai encurschiu. Dat ei buca complicaziuns pervia della sanadad, crei jeu ch'els seigien maridai enteifer in onn, ton pli sch'els san che Riget ei emigraus. Quei pren ad els la tema ch'el sappi nuscher. Per cass che ti scrivas a Riget, po fai buca menziun de quei che jeu hai confidau a ti. Pil mument di era pli bugen buca memia bia a nossa gliud de quei che jeu hai detg a ti. Ti sas, buca tut quels che fan biala tschera manegian era bein cun mei! Martin, jeu sai che ti eis prudents e precauts».

EN CASA DE BENEDETG

Sco'l suffel che porta la puorla dellas flurs sur praus ed uauls per la fructificaziun, aschia ei la nuviala che Riget seigi fugius ell'America serasada pil vitg entuorn e lunsch sur quel ora.

Denton ein puspei auters eveniments, problems e disputs sefatgs valer en la veta quotidiana a Stavonas. Da Numnasontga ei Rosa, dunna de Benedetg ida tier Niessegner. Avon che murir ha ella schau clamar Giusep, il spus de Stina e detg: «Jeu sentel che mes dis sin tiara ein prest dumbrai, perquei hai jeu aunc vuliu plidar cun vus. Jeu damondel, schebein ei seigi vossa sincera voluntad de maridar Stina, sco quei ch'era ella ei intenzionada». Giusep confirmescha senza retard ch'ei seigi per el il pli grond giavisch de daventar mariu de Stina. «Lu clamei era Stina cheu avon miu letg». Giusep exequescha prompt quei giavisch. Concentrond tut sias forzas, e cun egls d'expressiun buntadeivla, sco mo la carezia materna splendurescha, di la mumma a Stina: «Sesentas ti clamada per prender sco mariu il cheu present Giusep, sche s'exprima». Sia prompta risposta ei stada: «Gie, jeu sesentel clamada per quei pass» — «En quei cass retschevei da mei la benedicziun! Quella duei dar forza a vus en buns e grevs dis. Emblidei mai il succedi e targei saluteivlas conclusiuns ordlunder. Il Segner ha buca impedi che vus vegnies empruai. El ha denton schau a vus la veta e schenghegiu danovamein la sanadad, e quei oblighescha era vus. Jeu sesentel obligada de dir quei a vus, en fatscha alla mort. Per amur de Diu,

perdunei a Riget siu malfatg». Ils dus miran in sin l'auter e dian unanimamein alla mumma moribunda: «Vies giavisch seigi ademplus, nus perdunein a Riget per amur de Diu» — «Aunc in fervent giavisch hai jeu», continuescha la mumma, mirond pitgiv sin Stina e Giusep. «Jeu giavischel instantamein che vus haveies quitau pil bien bab aschi ditg ch'el viva. El ha fatg bia bien cun mei sco era cun vus affons e mereta respect e schurmetg» — «Quei fagein nus bugen tenor meglier saver e puder», rispundan ils dus unanimamein. «Dieus paghi a vus persunter», rispunda la mumma, dil tuttafatg consolada. Spussada dal raschieni, dalla reacziun ed impressiun, lai la buna mumma curdar siu tgau sblihiu en lev suadetsch pli afuns el plumatsch. Per quei act de carezia materna haveva ella veramein duvrau pli che tut sias forzas aunc disponiblas. Mo nua cala il carezar d'ina buna mumma? Ils davos plaids ch'els han aunc pudiu capir ein stai: «Jesus, jeu carezeschel Tei». Encunter sera ha Sur canoni che pastorava a Stavonas, puspei visitau la malsauna e provediu ella culs s. sacraments e perduns dils moribunds. La veta terestra della buna mumma mava ussa alla fin. La ruasseivladad ed il lev suadetsch sil frunt devan l'impressiun d'ina candeila ch'ei seconsumada, sclarend per ils auters. L'otra damaun durond tuccar de stizzar ha siu niebel cor calau de batter. Ina expressiun de beadadad respandeva da sia fatscha. Gie, sias davos ovras eran veramein stadas sco in act cumplein de carezia. Perdunar a tuts per amur de Diu, mussar e dumignar ils auters de far il medem, gliez vul savens de bia. Dacheudenvi han Stina e Giusep capiu pli bein ils plaids el paternies: Perduna a nus nos puccaus sco nus perdunein a nos culpons! —

Benedetg sa buca capir che sia buna dunna ei buca pli. Gie, ei capeta perfin ch'el va en combra sco el era disaus per sediscuorer cun ella. Co el sesnuescha mintgamai anflond la combra tut vita. Adina enquera el consolaziun en l'oraziun. Ils materialists manegian ch'el hagi ussa ina greva crusch giu da dies. Ella fuvì gie negliu zatgei de nez pli. Benedetg che fuvà pil solit reservaus d'ofniar caussas intimas ord lètg, di aviartamein ad entgins dils maipleins: «Vus saveis tuts luvrar e quintar. Quei savevel jeu era ina gada. Vus manegeis che quei seigi il principal. Senza vuler sun jeu vegnius en ina scola che ha mussau outra scienza. L'instructra che jeu hai giu ei deplorablamein morta» — «Mo sche tgi ei quei stau?» han ils sabiuts promta-

mein dumandau Benedetg. «Quei ei stau mia savieivla buna dunna malsauna», rispunda Benedetg, buca senza schar encorscher ch'el laschi encrescher per ella. Ils maipleins san nuota capir quei e damondan puspei Benedetg: «Tgei has ti, in dils gronds ed inschignus purs en nies vitg saviu emprennder d'ina dunna malsauna?» — «Bia, sch'jeu less raquintar tut. Mo ils plirs de vus vegnesses tuttina strusch a capir quei, silmeins ussa. Sco detg, vus saveis luvrar e quintar, mo quei ei pintga sabientscha. Pil pli ei quei egoissem, sabientscha ei tut enzatgei auter. Jeu sai mez biaras ga buca exprimer quei sco s'auda. Ella appreciava beins terresters ed engraziava a Diu persuenter. Mo ella capeva era de sligiar ils ligioms ch'enqueran de ligiar il carstgaun vid il terrester. Igl esch-casa serrava ella buca avon il nas a rugadurs ni a glied ch'encureva de gudignar il paun de mintgadi entras vender enzatgei. Saveva ella buca adina risguardar entras cumprar enzatgei, sche silmeins bien plaid e fatg deva ella. Perfin en sia malsogna adverteva ella Stina de buca tgunsch tener serrau igl esch a tala glied. Quei effectuava ch'ella saveva sedistaccar pli tgunsch dil terrester e ch'ella surportava bia pli tgunsch sia malsogna. A mi pareva ch'ella vegnevi di per di pli perderta. Jeu sai de dir a vus ch'ella ha enrihiu mei pli fetg el temps de malsogna che schiglioc, malgrad ch'ella ei era stada avon ina exemplarica consorta. Dieus hagi sia olma».

Gl'unviern ei puspei vargaus sco tons auters. Quei vul dir: Suentar gl'unviern ei sco adina suandada la primavera. Il freid ha denton aunc retenu bravamein la neiv entochen viaden egl avrel. Pér suenter ils 20 ha ei pluiu sur notg veramein de bunaura. La neiv ei luada rapidamein e la miracla della vegetaziun ha entschiet. Il cucu annunzia a tuts ch'el seigi returnaus. Ins dueigi prender en pasch siu cant. Sil parsiel finiastra della combra, en la quala Rosa fuva stada ils davos onns, setschenta mintgadi ina merlotscha e lai udir bialas melodias. Stina ha era adina enzatgei de dar ad ella. Gie, Stina e la merlotscha ein bunas amitgas. Benedetg ha giu cletg ed anflau in bien fumegl, aschia ch'els han dau pulit cavegl allas lavurs.

L'emprema dumengia de matg ha Sur canoni annunziou dalla scantschala il spusalezi de Giusep Cadisch e Stina Nigg. Quei ha puspei dau materia per las capo-paterlieras. «Schar satrar la mumma avon che maridar havess ella astgau! Esser eis ei bie-bein miez onn ch'ins ha purtau ella en santeri. Cheu vesan ins,

quella sontgetta! Mo quel era adina cheu d'entuorn il davos temps. Basta, seigi co che vegli. Ins duess buca semischedar en tals fatgs, mo bi eis ei buca de Stina. Benedetg ha segir de dir nuot pli, schiglioc mava quei nuota aschia». Quei era la canzun sper begl e fontauna enstagl quella dil cucu. Stina e Giusep savevan ch'els havevan retschiert la benedicziun della mumma per quei pass, e gliez fuva per els de muntada e buca quei che la gliעד paterlava. La mumma haveva agiu sco sch'ella havess sentiu ch'ei detti forsa difficultads per Stina e Giusep el temps de preparaziun per las nozzas. Gie, la savieivla buna dunna! — sco Benedetg scheva. Malgrad nauschs paterlems che han caschunau malemperneivladads, ein Stina e Giusep stai fideivels in a l'auter. Benedetg ei cuntents ch'el survegni gleiti agid stabel, aschia che las nozzas han liug il temps destinau. Els stattan e lavuran en casa paterna de Stina. Carli, frar de Stina, era maridau e setratgs naven gia gl'onn vargau. Benedetg lai parter il fatg sils dus affons, priu ora la casa ch'el salva per el. Carli ha vendiu sia part dil bein a Giusep, aschia ch'il menaschi ei restaus ensemen. La differenza ei mo quella ch'els han 10 000 francs deivet sil fatg, enstagl meisa schubra. La casa gaudan els ensemen cul bab. Perencunter han ils giuvens d'haver quitau per el entochen la mort. Quei ein ventireivlas relaziuns. Il spért savieivel e buntadeivel della buna mumma permiert sefageva valer di per di en quella casa.

DA QUELLA E DA TSHELLA VART DIGL OCEAN

Martin haveva cuortamein dau risposta a Riget sin la brev ch'el ha giu retschiert il di della scargada. El ha fatg quei ton pli tgunsch, savend ch'il giuven blessau seigi sin via de reconvalescenza. Quei ha el era communicau a Riget, mo appartenend il raschieni cun Benedetg pervia de Stina teniu tschelau. Martin communichescha a Riget ch'el seigi staus tier ses geniturs e schau saver els dellas novas retschertas. Quels hagian pituu fetg pervia de sia filiberga e fuigia senza dir ni hau ni mau. Gliez di haveva la mumma de Riget numnadamein svidau empau siu cor a Martin, schend: «Prendei plaz e tedlei! Vus essas in um

prudent e madir. A vus vi jeu ofniar caussas che vessen negin senn de dir a biars auters. Els capessen tuttina buca mei. Pli baul havess jeu probabel era giu sil pli in fleivel surrir per tals discuors. Mo la veta ei ina atgna scola. Mirei, nus havein siat affons. Tuts han giu la medema educaziun. Jeu sai denton sincerar a vus che scadin ei differents de l'auter en temperament e character. Riget, sil qual nus tschentavan gia d'affon la pli gronda speronza, ha dau a nus ils pli bia quitaus e fastedis. Ed ussa aunc quella sgarscheivla caussa che ha fiers umbriva sin l'entira famiglia. Mo affon ei affon e resta affon, sch'el havess commess aunc pli bia dil mal. Ina mumma ch'ei mumma sa buca emblidar igl affon ch'ella ha parturiu. De veser el vegnel jeu ualvess pli, mo jeu scrivel ed admoneschel el aschi bein sco jeu sai. Era recamondel jeu el sut la protecziun de Nossadunna. Lezza ei pli buna e pussenta ch'ina paupra mumma terrestre. Jeu roghel ella instantamein de gidar ch'el mondi buca a piarder perpetnamein. Pli bia sai jeu buca far». —

Martin ha tedlau quels plaids cun bia pli bia atenziun che beinenqual priedi de Sur canoni. Cheu stat el avon in cass della realitad momentana. El senta co in cor matern panza e plira per la sperdita d'in agen affon. Quei fa gronda impressiun sin el. Martin leva sin peis e di: «Vus essas veramein ina buna mumma. Jeu sun perschadius che vossa oraziun vegn exaudida». El banduna la casa de Sep grond buca senza commoziun, pertgei el saveva beinavunda dellas stentas e pitgiras che quels geniturs havevan giu de trer si siat affons. E remarcabel, da lezs quitaus ha la mumma selamentau nuot quei di, gie gnanc ventilau cun in soli plaid. Quei fatg deva al panzar dils geniturs pigl affon ussa carschiu aunc bia pli bia peisa. Puspei era il proverbii severificaus: affons pigns passan giu pils peis als geniturs, affons gronds giu pil cor! Sur canoni ha era visitau ils geniturs de Riget. El fuva il bien pastur che surveveva buca quels che havevan basegns d'agid, cussegl e consolaziun. La mumma de Riget ei era s'exprimida visavi Sur canoni el medem senn sco visavi Martin. Sur canoni ha consolau ella, schend ch'el vegni era a seregurdar de Riget en sias oraziuns. Gie, el fuva il bien pastur ch'emblidava era buca ils parochians emigrai. Tals che bandunavan la pleiv sut circumstanzias extraordinarias sco per exempel Riget, nudava el en in cudischet che restava en casa pervenda per ch'il successur seigi era orientaust sur de parochians emigrai.

Sper las personalias de Riget haveva el aunc notficau: «Sep e Barla Camastral, geniturs de Riget ein stai geniturs de bien exempel. Els han denton giu discletg e discumet cun quei fegl. La buna mumma ha sincerau ch'els emblidien buca de rugar per el. Dieus vegli exaudir lur oraziuns». —

Enteifer quei interval ha Riget retschiert la cuorta brev de Martin. Sco in camutsch ch'ei fugius sur cuolms e vals e beiba cun ardiment senza paregl aua ord puozs, aschia arva Riget e legia quella brev sco de laguoter mintga letra. Malgrad ch'el haveva aunc endiriu siu cor pli fetg, stuend far atras de tuttas caussas en quels survetschs primitivs e sut commando de gliued de bassa conduita, ha ei tonaton mumentau in tec siu cor, savend leger puspei il plaid romontsch, e lu aunc ord il maun de siu pli attaschau vischin de Stavonas. Legend che siu rival, ch'el teneva per morts e satraus, seigi sin buna via de reconvalescenza, eis ei iu tut freid tras sia membra e gnarva stendida. El fuva bein leds de buca esser in assassin, mo sedamonda schebein ei hagi valiu la peina de fugir ell'America en talas circumstanzias. Danovamein se presenta il disgraziu schabetg da lezza notg a siu spért. El auda co Stina cloma per agid e bragia. Era auda el puspei ils plaids: agid agid, enzatgi ha sturniu miu Giusep cun in crap! — Lu sia fuigia cun tontas pitgiras. El ei ussa perschadius che'l havessi giu meglier en perschun che de stuer luvrar cheu sut tala marcladira. Ratuns fuvan buca ils menders cumpogns che visitavan el da di e da notg. Basta, ussa era ei aschia e buca auter. Siu intern serebaulta sco las undas della mar ch'el haveva viu a sbattend, udiu a ramurar, ch'encurevan de laguoter il bastiment. Bugen fuss el fugius ord l'atgna pial, mo quei fuva ell'America schi pauc pusseivel sco a Stavonas. Havess el silmeins dominau meglier quei lungatg cun il qual el stueva murthergiar las missialas per tschintschar, lu fuss el sedustaus tut auter. El sa buca capir che tons carstgauns tschontschan quei engles smugliu e schi paucs il bi lungatg romontsch. El quitava ch'ins stoppi buca remagliar il romontsch avon che tschintschar sco quei ch'el stueva far cun igl engles. Il romontsch mondi sur las levzas schi tgunsch sco ils schuls de camutchs e muntanialas.

Ditg ha Riget giu de magunar la brev de Martin e la reacziun ch'ella haveva caschunau enten el. Martin haveva capiu en in pèr marcantas construcziuns de tucrar sil viv a Riget. Si d'alp havess el buca ughegiu de dir ton. Denter auter er'ei de

leger: «Che ti seigies in carstgaun caprizius ed anetg savevel jeu, mo che ti gnanc respectassies la veta dil concarstgaun, havess jeu buca cartiu. Ti sas buca s'imaginar con entiert ti has fatg a quella glied. Era tes fargliuns e principalmein tes geniturs han pitiu fetg. Jeu stravagheschel buca sche jeu ditgel che tiu bab e tia mumma vesien ora gia oz diesch onns pli vegls ch'antruras. Era a nies vitg has ti fatg in schliet survetsch». Quei ha murdiu a Riget. Gie, stuer udir la verdad sur de sesez, gliez ei savens buca beinvegnu.

Ils onns ein vargai, e las undas della mar digl Ocean han sbattiu ad in sbatter relatond d'eveniments legronts, mo era de fatgs devastonts. Semegliontamein eis ei era iu en la contrada che numna era Stavonas denter ses vitgs. Suenter in unviern cun bia neiv, cuflas e scadenadas de lavinias, ei la primavera desiderada puspei s'annunziada. Plauns e spundas surtratgas cun in bi pastg verd e fluras de tuttas colurs che paradeschan sin pradas e plontas, laian emblidar la criuadad digl unviern. Il caver corna beinmarvegl e casarinas ch'ein magari aunc buca sescultridas dil pli bein, festginan de trer ils davos schleps dallas cauras per buca stuer schar star ellas en nuegl. Mats de cuolm arrivan el vitg purtond catlas emplunadas cun magnucs e pischada. La flur striauna lai era buca spetgar ditg de carmalar. De tuttas sorts glied tuornan a val cun matguns de quella fascinonta flur. Meisas e crunas ein in temps siu plaz d'honor. Perfin la pegna freida de scalegl ei savens ornada cun genzianas e striaunas. Il maler grond dadens casa de Benedetg flurescha sco sch'el havess adina giu mo glied buna e curteseivla entuorn el. Gie, la natira fa aunc per camond al scaffider che lai dar sulegl sur buns e schliats, rehs e paupers. La merlotscha de Stina ha era surviviu igl unviern ed ei fideivla visitadra e cantadura sil parsiel finiastra sco vivon. Ella sto haver cattau adagur zatgei tut aparti en combra nua che Rosa haveva pitiu e benediù il ter-rester. Enstagl dil letg grond, tratgs si cun teigias en quadrels cotschens, stat ussa cheu ina nanna schubra cun spir ornaments ed in vel surengiu. Mintgaton vegn Stina bufatg neutier. Sia fatscha dat l'expressiun de cuntentientscha e legria. En verdad, ella astga selegrar. Ina poppa cun egls blaus e pli innocents che la flur pieun surri carinamein si encunter ella. Perfin tat Benedetg vegn meinsvart en combra, pren neutier ina suppia e con-

templa la poppa che porta en honur de sia dunna il num Rosa. Aschiditg ch'el ei cheu, dat el adina adatg che gie negina mustga disturbi ella. Aschi gleiti che Stina dat lubientscha e di: «Ussa ei la pintga infirmida avunda», vesan ins ualti savens Benedetg a sesend cun sia Rosa pintga sin baun avon casa, sco sch'el less mussar a tut ils vischins de Stayonas in scazi. Remarcabel, el veva era giu affons, mo mai fuss el sedaus giu aschi cordialmein cun lezs sco cun la biadia. Empau san ins capir, pertgei la gronda lavur ch'el haveva da lezzas uras clamava el e prendeva dad el il temps per sedar giu cun ses affons. Ussa che Giusep, igl um de Stina haveva surpriu il menaschi, dev'ei plitost temps per el de pertgirar biadias e biadis. El gudeva quella midada della veta sco ils utschals gaudan l'entrada della primavera. Quei levgiava empau ad el il schar encrescher per sia dunna. Aschia ha el giu relativamein ina biala sera della veta. Duas biadias e treis biadis han legrau il tat nundumbrevilas gadas. Sin cussegl della savieivla buna dunna, haveva el capiu de sedistaccar da terrester aschi lunsch, ch'el gudeva aunc in'otra vart della veta, numnadamein quella che duei unir famiglias e generaziuns en carezia ina cun l'otra.

Riget gudeva buca ton suleagl de carezia sco ei deva en casa de Benedetg. Sil port de mar er'ei buca meglier che quei ch'el veva giu scret a sias uras a Martin sur dil viadi sur mar. Els stuevan durmir sil bastiment. Suenter treis jamnas ell'America tuccav'ei gia de sesemtgar per turnar a Hamburg, — mo cheu errumpa anetgamein fiug sil bastiment. Ei fuva la sera denter stgir e clar. Quei ha dau in sgarscheivel cunfar. Pegliau fiug havev'ei en in magasin damaneivel de lur dormitoris. Era quels ein barschai ora per gronda part. Sco Riget ha scret pli tard a Martin, han ins temiu in'uriala pil bastiment, mo la finala tuttina pudiu localisar il barschament. Ils inspecturs che controlleschan silsuentar immediat il bastiment, han ordinau ch'ei stoppi immediat vegnir dau albiert al personal en in auter liug. Duront ch'il bastiment seigi en reparatura astgi mo la guardia ordinada esser leu da notg. Ils emploiai han survegniu albiert en baraccas eregidas provisoriamein per luvriers. Il reparar il bastiment ha cuzzau circa in meins. Quei fatg ha menau Riget sin auters patratgs. Empau vev'el ussa fatg il de biestg sil bastiment ed el port da mar. El patratga danovamein vid la notg sbuse-

rada a Stavonas ed era alla fuigia reussida. Quei dat curascha de puspei dar in'empruada. Senza ch'ei crodi en egl ad enzatgi ha el mess ensemen in tec proviant, semtgau il meglier resti ch'el possedevea, mess quel en ina scatla e dumandau il survegilader sch'el astgi purtar la rauba sin posta. Quel, per ordinari in engurgniu tochen sin la crusta, mira in mument agraden a Riget e di: «Va pia, mo mira ded esser anavos en vegn minutas, cass cuntrari sas ti che nies tgaun ha aunc suatiu enqualin». Igl edifeci postal sesanflava en ina distanza ch'el stueva veramein scumiar ualti dabot las combas per esser anavos el temps fixau. Strusch ch'el ha giu la lubientscha, eis el currius ton sco las combas han pudiu trer, mo buca en direcziun della posta. Vargaus l'emprema storta, camina el d'ina via laterala da vart dretga viaden. El po esser otg minutas sin via, ch'el arriva ad in passadi che meina sut in stradun ora. Da mintga vart ei ina scarpa. Quella ei surcarschida cun empau cagliom. Dus mat-tatschs vargan ed auter ei negin gest sin quei plaz. Sco de zuppar ina gronda e grassa muntaniala si l'alp Sur-Selva, ei la scatla svanida el cagliom. Speranza ha negin viu! El examine-scha e seperschuada che negin hagi observau siu cunfar, gliez vess tgunsch saviu tradir el. Aschi lunsch fuva la preparaziun per la fuigia gartegiada. Co las minutas vargan spert en talas situaziuns! Ei ha num caminar anavos per che negins dils superiors vegnien suenter ed anflien el sin vias lateralas. Vegnend anavos entuorn la storta, era il survegilader gest sil precint de schar liber il tgaun dalla cadeina: «Uras eis ei stau de turnar», grescha el siper Riget. «Perstgisei, jeu hai stuiu spetgar in mument avon il spurtegl, e da cheu miu retard» — «Bien pia, va alla lavur!» Riget fa immediat per camond, e l'auter sequietescha. Sera e notg laian buca spetgar ditg. Staunchels dalla lavur semettan ils luvrers a ruaus en quels primitivs dormitoris. Mintgaton sai capitar ch'in u l'auter dils luvrers levan si e s'absentan per ina caussa ni l'otra e tuorna lu puspei en cucca. Era Riget sesaulza, mo tuorna buca pli anavos. Pervia de quei fa negin stem. El ughegia la fuigia! Aschi bufatg sco mo pusseivel banduna el stanza e grundas e contonscha la via. Ussa camina el viers la scatla zuppada. In sdrap, e gia eis ella sut bratsch e marscha cun el tras la stgira notg encunter in destin malguess. Circa in'ura po el gia esser caminaus viado ella stgira raglia notg d'ina tiara jastra. La temperatura ei pli migeivla che

lezza notg della fuigia a Stavonas. Siu avegnir para ad el sco ded ir en ina cavorgia sutterrana senza glisch e senza negina finiziun. Sut ina plonta pli aulta e pli lada ch'il maler de pur Benedetg, fa el in paus, ni pli exact detg: havess el bugen fatg in paus, mo el pren sulettamein peda de scumiar resti. Enstagl dil bien, metta el il vestgiu duvrau ella scatla. Cun l'emprema caschun vul el schar svanir quel, enzauna che negin anfli fastitgs. Enzacons tschiens meters pli lunsch confrunta el cun ina punt che meina sur in mediocher flum vi. Cheu sligia el la corda della scalta e sdermeina quella sur la punt giu. Puspei ha ei num stender la comba.

Aschi lunsch sco el po veser, tarlischa mintgaton ina cazzola viado ella notg. El tratga: s'ei insumma pusseivel ch'ei detti tontas casas, ed aunc adina tons ch'astgan negliu esser de casa. Gie propi, el sesanfla en in veritabel labirint de buca saver nua en ni nu'ora. Denton mo buca star eri! Il principal ei de buca schar traplar il rampun della firma. Perquei vinavon, vinavon pli lunsch e pli bugen. El tratga sch'el mo pudessi resister encunter tuts impediments che vegnan a semetter en via duront sia cuorsa nocturna. Lu vegnessi negin pli a puder satiuer el ed engartar ses fastitgs. «Halt» — «Tgei canera ei quei?» — Trip trap, trip trap, adina pli datier! «Munglass buca esser mes persequitaders!» — En in hui eis el davos ina plonta e mira spaniaus encunter ils arrivonts. «Na, quei sa buca esser. Lezs havessen mai schunschiu tals cavals grevs davon in carrun. Na Riget, buca tema! Seposta immediat a mesa via!» Aschia sedecida el senza revocar e tschessar per ina miula! «Temeletgs sun jeu gie buc. Reussesch'ei a mi de carrar vinavon cun quels, lu sun jeu per adina mitschhaus dal port de mar». Detg e fatg! El seposta puspei sin via, cloma e sussenta il vitturin. Quel retegn ils cavals e damonda tgei ch'el vegli. Riget sesprova de far capir ch'el vegli ir ord il marcau e sin la campagna. Spel vitturin sesa aunc in um. Ils dus scomian in per plaids e dian: «Sch'ei plai de seser sin quei carr de vitgira, saveis vus senz'auter vegnir cun nus». Riget engrazia e seglia sil carr senza dumandar nua ch'ins mondi. Quei havess era giu negin senn, pertgei en tuttas direcziuns fuva el in um nunenconuscent. Pia, mo vinavon enzanua sut tschiel aviert. L'America ei gronda, e mender che quei che jeu hai giu sil bastiment ed el port de mar sai buca vegnir; cass cuntrari ei l'America vegnida ludada bia memia zun e memia savens. Ditg

han ils umens schau truttar ils cavals senza strusch dir in plaid. Gie, il serein della damaun sefa valer. Riget entscheiva a sentir in tec freid. Vonzei s'encorscha el che las casas sesuondan cun pli gronda distanza ina l'otra. Ei entscheveva a far dis. Il vitturin damonda Riget schebein el vegli forse ir giu dal carr. El dat d'entellir ch'el enqueri lavur tier in farmer ni possessur d'in bein pli grond. Ei para che quels dus enconuschien bein la contrada e las relaziuns en quei contuorn. Suentar haver discurren enzatgei ensemen, tegnan ils dus vitturins eri e dian a Riget, ded ir per l'emprema via laterala che meini dretg viadora ella campagna. En circa misura vegni el tier in possessur d'in grond bein. Spel portal della cuort seigien duas bialas gliendas. Quei farmer enqueri ualti savens fumeiglia. Riget suonda il cussegl ed arriva el liug perscret da quels nunenconuschents. Gl'emprem vegn in terment tgaun a giappond encunter ad el. Gl'avis dil tgaun fa ch'era il patrun ha marveglias tgi che vegni gia da quell'oras tier el. El enconuscha bein ils tips de glied e smina ch'ei seigi in ch'enqueri lavur. Riget giavischa in bien di e presenta sia supplica aschi bein sco el sa. Gia gl'emprem plaid ha tradiu ch'el seigi in jester. Il signur ha marveglias danunder ch'el vegni e tgei ch'el hagi luvrau entochen ussa. Riget di: «Jeu sun Svizzer ed hai il pli luvrau la campagna. Miu giavisch ei de luvrar era dacheudenvi en in menaschi puril. Segir stoi jeu emprender bia cheu, mo la bunaveglia leutier maunca buca tier mei». Ussa examinescha il patrun aunc empauet il cumpogn e di la finala: «Bien pia, nus lein far in'empreva schebein vus essas adattai per nossas lavurs». El lai vegnir Riget en casa. Vonzei vegn era la patruna-casa neunavon. Era quella ha marveglias tgei cumpogn che vegni cheu schi marvegl. Ad ella aveva ei bucca esser tuttina tgei glied che vegni en casa. Gie, ella aveva gia fatg bunas e schliatas experiencias. Per quels motifs vegneva glied buca undreivla e fidada relaschada senza remischun. Cun stuer star d'entuorn a tutta glied, aveva ella survegniu in bien egl per giudicar character e secuntener de tala schenta. Ella examinescha ualti de manedel Riget, mo vegn buca propi ordlunder tgei character ch'el savess haver. Beinsavens fageva el sco sch'el capess nuota tgei ch'ella ditgi. E quei fuva per part era ver. Co havess el vuliu dominar quei lungatg popular engles gia en aschi cuort temps. Quei che fuva seresultau en disfavour de Riget era si'egliada memia malruasseivla. Denton

tratga ella la finala che quei possi derivar dalla nuncapientscha de sias damondas.

Suenter in'uriala vegnan ils fumegls a solver. La patruna di a Riget ch'el sappi era solver cun quels. Riget fa buca dir duas gadas. La fom ruieva senza remischun. Suenter solver di il patrun al fumegl grond, el dueigi surpender quei luvrer niev e mussar tgei ch'el hagi de far. A Riget di el: «Per che vus saveies: en miu survetsch empredei de luvrar exact e bein, e seigies fidai; cass cuntrari vegnis vus relaschai senza risguard. — Essas vus denton in giuven diligent e fidau, lu saveis vus quintar cun piazza stabla. Mo gliez vul veramein lavur e prestaziun surmediocra! Ton per che vus saveies coi sto esser en miu survetsch». — Quei ha nuota tunau fetg curteseivel ellas ureglias de Riget; denton puppergnaus fuva el era gest avon buca staus! El accepta pia ils camonds dil fumegl grond e sesprova d'exequir tut schi bein sco pusseivel. Ils dis vargan e las jamnas vargan. Riget ei gia sevivius viaden ellas lavurs purilas ualti pulit. Reproschas ha el aunc stuiu tedlar paucas. Mintgaton udeva el curiosas mudinas che valevan denton per ses confumegls. Per quei tertgava el, pli bugen luvrar empau de pli che stuer udir pateflas. Sia natira de revoluzer havess saviu explodir e lu tgisà tgei havess saviu capitar? Ina notg ha el giu in sgarscheivel siemi. En quel vesa el il capo della firma de transport naval ch'era sils calcogns ad el cun il tgaun. El schema e tahegia sco in desperau. Vonzei bintguna in de ses confumegls el. En quei mument fa el in sprun ord letg e seglia cul tgau encunter la preit. Quei dedesta il cumpogn. Tut smac dal suadetsch tuorna el en letg. Ils auters vevan temiu e dumandau suenter il pertgei de tals spruns. «Nuot, nuot», rispunda Riget, «jeu hai mo semiau enzatgei, e siemis hai jeu darar!» El sez era bi leds ch'ei fuva mo stau in siemi!

Riget era ussa prest miez onn en quei survetsch. El capeva e plidava ualti tut quei che sedumandava per leu. Ei sto esser ch'il patrun ed il fumegl grond eran oreifer cuntents cun las prestaziuns de Riget. In di vul il patrun examinar Riget en siu luvrar e progress, e cunzun era tgei pareri ch'el detti sur siu entir menaschi. Riget era malizius avunda per saver ch'ei seigi buca tuttina co el rispundi. Era saveva el ch'il patrun fuva absolutamein buca dependents de ses pareris. Riget supposeva cun raschun ch'il patrun vegli saver enzatgei auter ded el. Il

patrun vuleva saver schebein Riget sappi observar bein ed era giudicar, buc mo luvrar! Sin la damonda tgei ch'el ditgi dil muvel, rispunda Riget: «Vus haveis vaccas che rendan bein perquei ch'ellas dattan bia latg. Il perver ei cheu buca schi custeivels sco tier nus en Svizzeria. Vus saveis quasi adina schar ora el liber il muvel. Sin vies immens territori dat ei quasi adina enzanua nova jarva». De dir che la biestga seigi biala ha Riget buca rabitschau sur sias levzas; tenor siu giudicar fuvan quellas de Stavonas, arisguard fuormas e pegl sco princessas enviars quellas vaccas gaglias e pil pli muotas. Na, sin tgau de talas vaccas havess el buca fermou matgs de neglas sco a quellas dell'alp Sur-Selva. Látg e carn, gliez furnevan quellas bia de pli. Gie, la mendra furneva silmeins ton latg sco la miseriera de Sur-Selva. Riget haveva era observau ch'il patrun mava, sper la furniziun de latg, savens el marcau era cun legums e puma. Las rispostas de Riget al patrun ston esser stadas cuntenteivlas; il patrun s'absenta cun la remarca: «Vus saveis buca mo luvrar, mobein era observar!» —

Puspei fuva vargau in miez onn. La lavur mava meglier e meglier orda maun a Riget. Quei haveva il patrun observau pliras ga. In pign accident culs cavals, returnond il patrun dal marcau, haveva schau madirar enten el il patratg d'in remplazader en caussa furniziun de rauba el marcau. Mo nuidis sedecida el de prender Riget ord il menaschi. El sto tuttina far quei! Silmeins dis de gronda furniziun vul el in gidonter sper el. Riget ei bein cuntents cun quella proposta. Aschia sa el emprender d'enconuscher empau la cuntrada ed ils cumpraders. Quei svilupescha siu patratg. Enqual ga di el siper sesez: Quel cheu ha bi esser beinstonts. Possedess jeu in bein aschia engaschass jeu aunc pli bia fumegls. Cheu seschass aunc cultivar e recaltgar bia!

La mecanisaziun entscheiva a far progress ell'America. Era siu patrun va e sto ira cun il temps; el cumpra mintgaton maschinas novas. Quei plai a Riget. Inschignus sco'l ei, capesch'el bein de trer a nez la nova tecnica. Ussa fuva el s'avanzaus e funzionava de secund fumegl grond. Mintgaton curdav'el schizun egl element de lavur ch'el catschava la confumeglia bunamein a frusta. Aschia produceva la farma adina de pli fretgs, ils quals il patrun furneva a differentas firmas el marcau. In di ch'il patrun haveva puspei schau vegnir Riget el marcau, fuvan

autos novs de vitgira exponi sin fiera. Il patrun contempla e lai declarar manedlamein quels vehichels. Riget s'interessescha buca meins de quellas novaziuns. E quei che Riget havess strusch cartiu ei schabegiau. Il patrun cumpra in auto de vitgira. Quei munta ch'il carrotschar cun cavals mondi alla fin. Uss hai giu num emprender ded ir cun auto. E remarcabel, a Riget ha quei buca caschunau grondas difficultads.

Suenter haver cumpignau siu patrun entgins meins ualti savens el marcau enconuscheva el gia fetg bein nua che la clientella principala era de cattar. Ina damaun beinmarvegl vegn la patruna tier Riget e di: «Vus pudeis vegnir tier miu um en combra! El ei malsauns e giavischa de tschintschar cun vus». Riget exauda immediat quei giavisch. Il patrun schischeva en letg e suava cun gronda temperatura. El supplichescha Riget de sorprender persuls la furniziun della rauba, d'incassar ils daners, de far la contabilitad exacta e consignar mintgamai la sera ils daners ad el. En cass urgents astgi el aunc prender in gidonter. Riget peglia la caschun pils corns. Quei munta per el ina promoziun! L'emprema ga ch'el va persuls el marcau cumpr'el in vestgiu niev. Nu'ch'ins enconuscheva buca gest Riget de pli baul, schava el buca nuidis crer ch'el sez seigi il possessur. El vegneva stoda bein a frida de conversar cun la gliעד. Aschia anflava el mingaton novs interessents e cumpraders. Gie, el havess enqual ga saviu vender de pli rauba che quei ch'el haveva de furnir. Quei lai el era saver il patrun. Lez ei fetg cuntents cun las relaziuns de Riget cun sia clientella el marcau, mo Riget emblida era buca de patertgar vida sesez. In di avon ch'ir el marcau di el al patrun che sesanflava aunc adina en letg: «Tedlei, jeu hai ussa fatg in grond temps quella lavur quasi persuls. Daners hai jeu purtau a vus segir buca pli paucs che quei che vus recaltgavas. Leis vus che jeu fetschi vinavon en medema moda quella lavur e la vendita, stueis vus alzar a mi la paga ni schar separtecipar dil gudogn ord la vendita». Il patrun, en gronda fatalitad, ha strusch saviu tgei rispunder. El supplichescha Riget ch'el mondi aunc per quei di e denton sappien ins secunvegnir. Riget ei cuntents cun quella proposta e semetta sin via. Returnaus la sera, va el tiel patrun e svida il sitget dollars ch'ei tuna buca mal sin meisa. Il patrun fuss staus cuntents de dar enzatgei paga de pli, mo Riget haveva fatg in auter quen. El pretenda 20 per tschien dil surpli della media de vendita d'entochen dacheu. Vessamein ha

il patrun la finala consentiu. El enconuscheva ussa Riget detg-avunda per saver ch'ei seigi meglier de ceder. Aschia astgav'el quintar che Riget hagi era sez grond interess de vender bia. Ditg eis ei iu, tratg meins alla liunga avon ch'il patrun serestabileschi mo empau. Bein mava el mintgaton cun Riget el marcau, mo de puspei far sez e persuls quella lavur havess el mai ughegiau. Era haveva el buca basegns de far lavurs ch'el saveva ussa schar su ad in fidau fumeagl. El smarveglia buca pauc contas postas novas Riget haveva gia gudignau en quei cuort temps e confirmescha danovamein ch'el surlaschi ad el il transport e la vendita sco s'entelgiu. Quei ei stau la culminaziun per Riget en quella piazza. Buna paga, tuttas spesas pagadas ed astgar separtecipar dil gudogn ord la vendita, gliez fuva segir il pli ault scalem ch'in fumeagl astgava s'imaginar. Per el deva ei ussa nuot pli sil mund ch'interessava pli fetg che vender e dumbrar dollars. Era sesenteva el buca pli mo fumeagl, mobein conpossessor d'in bein che havess cuvretg en tut las Stavonas. Beingleiti pren el contact cun ina banca ed arva in agen conto. Il tscheins offerius ha puspei dau niev impuls de vender bia. Pli bia ch'el vendeva e pli bia ch'el gudignava. El ha schizun insinuau il patrun d'alzar la produenziun. El sez veseva novas pusseivladads de far quei. Gie, cu ei mava pigl interess, e lu aunc per siu agen, lu saveva Riget vegnir neunavon cun patrags che perfin il patrun smarvegliava. «Buca spargnei d'engaschar fumeagls e de far luvrar fetg», scheva Riget meinsvart al patrun. Lez stueva dar raschun a Riget, pertgei ch'entochen dacheu havevan ils fumeagls adina rendiu bein. Auters vegnevan immediat relaschai.

Meins ed onns ein vargai. Riget haveva schau midar siu conto en obligaziuns e negin havess sminau ch'in fumeagl disponess en schi paucs onns sur de tons dollars. In di ch'el haveva puspei mess sin banca de pli che quei ch'ina buna genetscha a Stavonas valeva, e suenter ell'ustria mirau, excepziunalmein, empau afuns el migiel, scriva el ina brev a Martin. Denter auter fuva de leger il suandont: «Sas Martin, jeu hai giu de luvrar sc'in biestg ell'America. Ussa sun jeu sin buna via de daventar in beinstont e ventireivel um! Ti has negin'idea tgei sentiment de segirezia il daner recaltgaus en relativ cuort temps dat: dollars che s'augmentan di e notg sin banca, senza far crutsch ni curschin! Gie, sch'ei va aschia vinavon enzacons onns, savess jeu tgunschamein cumprar ensemen a Stavonas quei ch'ina entira partida puran-

chels, sco quei che jeu seregordel ch'ei dat leu, possedan. Segiramein vanzass ei aunc daners detgavunda pil menaschi e per cumprar ina detga pugniera. Quels menaschis de schenderletga fuss veramein meglier de schar svanir. Beinenqual che tegn sesez per sapotgei vegness lu aunc bugen fumegl tier mei. Daners ei quei che quenta! Aschia s'ei drizzau el mund grond, il sulet che munta enzatgei. A tgi che dispona sur daners en abundonza, vegn ei fatg reverenzas, tratg capiala e surviu si en uorden. Jeu vegnel denton ualvess a scumiar mes dollars en francs per cumprar ensemen leu aclas e runtgas. Ussa smarvegliel jeu buca pli ch'ils jasters che vegnevan en nossa cuntrada taxavan nus per glied zuppada davos la glina. Jeu creigel che jeu stuess repeter quels plaids sche jeu vegness in di puspei leu tier vus. — Denton buca tema, avon che gliez daventi, crei jeu ch'il Rein mondi leu ensi».

Martin ha retschiert quella brev avon ch'ir ad alp. Quei seludem e far surengiu digl agen vitg haveva offendi el tondanon, ch'el rispunda buc immediat a Riget. Per sesez ha Martin tertgau: cul rugadur sesaulza sin ault cavagl, lu ei tut quei d'entuorn nuot pli. La cresta crescha ad in crescher! —

IL RETUORN A STAVONAS

Diesch onns fuvan spirai dapi che Riget era ius sur mar. Patertgond el vid ses dollars s'emplunai sin banca e contemplond l'atgna persuna, constatescha el ch'el seigi ussa segir in denter ils pli beinstonts burgheis de Stavonas, in um de gronda comparsa de respect. Malgrad ch'el haveva scret gl'onn vargau a Martin e dau dils menaschis de schenderletga e punctuau ch'ins seigi a Stavonas aunc davos la glina, mudergiava el tuttenina enzatgei che schava ruaus ni di ni notg. Ei fuva in tulanem sc'in cert schar encrescher per enzatgei. Mo pertgei havess el dui schar encrescher? Nua ch'el haveva schau anavos nuot duvrava el era encurir nuot. Bein, ils buns geniturs ed in pèr amitgs, sco per exempel Martin havess el plidau bugen puspei ina gada. Mo dil reminent haveva el de spetgar pauc bien da leu; gie perfin dils agens fargliuns quintava el ch'el seigi secrets sin tgamin. E tonaton calava quei tulanem mai dil tut. Enzatgei ch'el possedeva buc, mo ch'el havess bugen possedi schava negin

ruaus. Stina, respectiv ils bials praus e principalmein il misès grond de Benedetg sepresentavan adina puspei avon ses egls bia pli bials che quellas planiras traversadas da palius e caglioms che producevan de tuttas sorts mustgams ed insects. Vitier vegn in cert schar encrescher, il mument emozional! La bellezza della natira de sia patria che surprendeva sia fantasia pli e pli! — E las scargadas d'alp! Vaccas pugnieras e miserieras ornadas cun matgs de neglas cotschnas fuvan tonaton zatgei pli bi che vaccas muotas cun tgaus sco cuschas tieu. Sia posiziun finanziaria havess ussa tunschiu senz'auter de reunir in menaschi quasi adual a quel de Benedetg. Tgei midada quei fuss, patertgava el! Vivon paster de Sur-Selva e pauper manual ed ussa in denter ils beinstonts purs de Stavonas. Segiramein havess quei schau embli-dar las pitgiras digl emprem onn ell'America. Mo senza casarina mav'ei buc! Suentar patratgs che devan curascha suandavan tals che deprimevan el. Aschia ha el battiu in tempset in combat cun sesez e vegneva buca de sedecider tgei ch'el dueigi far; star leuen ni vegnir anora! Essend che negin haveva menzionau enzacu en in scriver che Stina seigi maridada, ha gliez la finala dau la decisiun. Survegnir Stina per dunna, gliez muntava per el dubliar sia rauba e consequentamein esser cun distanza il pli beinstont vischin de Stanovas. E quei saveva el, esser beinstonts en vitg e vischnaunca ei de gronda muntada. En scadin cass astgan ins pli tgunsch far valer siu meini en radunonzas, seigi quei arisguard interess purils sco era politics e privats. E tgisà, forsa havess ei era tunschiu per vegnir ella suprastonza de vischnaunca. E de sestellegiar leu in tec pulit fussen puspei autras portas s'aviartas. El saveva bein avunda ch'ei deva mintga dus onns tschentada de cumin! Gianteren, — bravamein lunsch fuva el ius cun ses patratgs ell'aria! Per in che haveva ina tala furberia che taccava vid la cassacca, vegneva segir procurau ch'el stetti pigns! E lu per far politica che porta era savens interess e profits privats, vess ei duvrau sper daners e possess in bionton diplomazia e malezia! E gest la diplomazia el ver senn dil plaid quintava Riget che maunchi ad el. El fila denton vinavon ils patratgs e vegn alla conclusiun ch'ei hagi dau beinenqual ureidiet che seigi vegnius mistral. Cun schar cuorer a dretgas uras ed alla dretga gliud mezs liters e liters entirs, mintgaton sepresen-tar e ludar dretg e seniester, haveva gidau bia gadas pulitamein ad eleger mistral. Quei vess el en tutta cass era saviu prestar.

Clar che siu malpass e grev falliment savess esser in grond impediment per far carriera politica. Mo tgei, di el la finala: «Essend ch'jeu sun ussa varga diesch onns egl jester, han ils de Stavonas segiramein enzatgi auter de tunder, e miu cass special vegn ad esser surcarschius cun pastg, dals biars schizun emblidaus. E gia menzionau, pagar de beiber alla dretga glied ed a dretg temps, ludar dretg e seniester, ha pli grond effect che quei ch'ins crei. Gie, per pagar gressen segir biars tgei ch'els pudessen: „Si cun el!“» — Era haveva Riget aunc buca emblidau la historia dil barun de Razén che scolast Gion haveva raquintau en scola. A lez haveva il pievel fatg plans de tagliar giu il tgau. Cun pagar ina dètga marena e vin vuclin detgavunda, ha la raspada la finala fatg gronda fiasta e schau reviver el. «Ton sco lez hai jeu strusch silla cunscienza», manegia el. Riget baghegiava castials ell'aria! El steva ussa bunamein mal d'haver scret quella brev beffegionta a Martin. Denton, tgi che vul reiver dagl ault best della politica siadora, ha de duvrar tut in'auter lungatg che quei ch'el haveva duvrau entochen dacheu. Quei dir tut agrado, era sch'igl ei la verdad, leventa savens malaveglia e cloma inimitgs. A quella perschuasiun arriva el pli e pli, patertgond vid ina carriera politica. Schegie ch'el veva mai ponderau exactamein tgei ch'ils plaids 'diplomat' e 'diplomazia' veglien atgnamein dir, survegneva la caussa pli e pli glisch e clarezia. Bein fuva el, suenter madira ponderaziun arrivaus alla perschuasiun che tgi che disponi sur de daners e daners, e seigi vitier malizius sco in diplomat, hagi grondas pusseivladads de reiver ad ault senza memia gronds impediments. Il patratg de forsa stuer far politica ensemen culs diplomats, forsa schizun sez stuer far sco lezs, ha quasi terrau el e ses plans de turnar a Stavonas. Basta, ina viseta leva el silmeins ughegiar. La finala era el buca gest ussa pinaus. Ei saveva aunc cuzzar onns avon che saver exequir sia viseta a Stavonas. Tochen lu survegneva el ulteriuras novas co ils de Stavonas e lur politica sesviluppava. Sch'el haveva saviu emprendre igl engles, far fatschentas en in lungatg jester, duev'ei segiramein era reussir de far empau politica, de dar de crer alla puraglia enqual opiniun personala. Sefatschentaus en tals patratgs, ein ils dis vargai mo memia spert. Dus meins eran gia vargai dapi ch'el s'occuppava cun quels plans, che vessen la finala tgunsch saviu esser mo fantasia e tschorvament. Gie, min-

tgaton senteva el ch'igl avegnir fuva buca schi segirs e francaus, malgrad ils dollars ch'el possedevea.

Plans fuvan ussa fatgs ditg avunda. Senza targlinar serenda el tiel patrun e di: «Miu signur, jeu stoi tschintschar cun vus d'in plan dil qual jeu havess aunc avon cuort temps saviu dir nuot. Jeu sun numnadamein sedecidius de far ina viseta a mes geniturs e fargliuns en mia patria leuo en Svizzeria. Mes geniturs ein sils onns e miu pli grond desideri ei de veser els aunc ina gada. Era autras caussas interessesch mei leu, aschia che mia decisiun ei irrevocabla». Il patrun che haveva aunc mai udiu a discurrend Riget en quella maniera sur dils de casa, ha saviu far nuot auter che dir: «Sche mei pia! Jeu sperel denton che vus turneies en cuort puspei tier mei». Sinquei ei Riget ladinamein s'informaus dellas pusseivladads de viagiar, ha schau scaffir pass e scartiras resch novas, essend, sco el scheva: las primaras negliu pli d'anflar! Suenter ch'el ha giu quella impurtonta fatschenta en uorden, ha el immediat empustau plaz e bigliet per Hamburg. Era eis el s'orientaus tier ina banca manedlamein per via dil transferir daners dallas bancas americanas allas svizzeras. Il mument ch'el ha giu de sbursar ina pulita summa pil viadi a Hamburg, ha ei fatg bravamein mal il cor ad el. Cun tons daners per viadi era el buca disaus, e Hamburg fuva aunc ditg buca Stavonas. Ussa dev'ei denton neginas letgas pli! Il di fixau lai Riget menar el cun auto al port de mar. Era cheu sto el sentir che buca mo el hagi bugen dollars. El seperschuada che de far la veta perpetna de signur pudessien ses daners buca tonscher infinitamein. Il di fixau per el ein passa 500 persunas s'embarcadas el bastiment. Tgei differenza per Riget quella ga ni avon biebein diesch onns! Enstagl de madrazzas tschuffas, ruissas de ratuns, han ei mussau ad el in letg schuber e comfortabel davon e davos. E pér las famusas tschaveras! Gie, ha el buca adina detg: daners ston ins haver, lu va tut bein. Negin pli deigi dar de crer a mi ch'ins sappi vegnir ventireivels senza daners! Daners ed aunc ina ga daners e lu vegnas ti survius davon e davos e purtaus ni menaus sur tiara e mar schi lom sco'l pivun en sias lomas e caudas plemas. La grondezia e maiestad della mar cun las imposantas undas mischedadas cugl aspect della levada e rendida dil sulegl han fatg gronda impressiun sin el. Buca ch'igl incarnau materialist havessi encuretge igl origin ni patertgau danunder ni daco tut quella grondezia e bellezza derivi. Na, gliez buc! Viu

ch'ei deva enzatgei grond sper ils dollars, gliez haveva el tonaton. Il viadi de retuorn a casa comparegliaus cun quel della fuigia, era per aschia de dir sco la differenza de di e de notg.

Arrivaus en tiara grischuna, ha el spert enderschiu della prolungaziun della reit de viafier. Pia progress ed avantatg. Il davos tschancun viadi ha el fatg cun la posta de quater cavals, in bi di de primavera. Bein fuva il fagugn che seduvrava de vegnir a frida cun las davosas restonzas de neiv e de glatscha aunc ualti freids. Mintgaton curdava in toc glatsch sur in grugn giu e targeva ad ault l'egliada dil viandont. El funs della val fagevan brumbels e flurs de saver che la primavera vegni cun nova forza e bellezza ad embellir en cuort las vals e las alps. Muort in pèr de nozzas cun la necessaria suite, fuva la posta occupada sil davos plaz. Il postigliun haveva cun bia perstgisas detg agl jester ch'ei seigi sulettamein per casualitad in plaz davon sil buc sper el. Quei haveva plaschiu agl American. Aschia saveva el contemplar, patertgar e seregurdar! Tgei differenza il di de retuorn comparegliaus cun quel della fuigia! Gie, disponer sur de schecs e dollars, quei deva danovamein in sentiment de segirtad. Ils plans d'agir fabricai ell'America avon che vegnir anora parevan tuttavia ruschaneivels! Pertgei duevan quels buca esser realisabels? Aunc ina ga compareglia el il retuorn cun la fuigia. Sefundaus en tals patratgs fuva el vargaus miez il viadi tochen 'mistral'. Havess el saviu metter ses patratgs en rema, havess ei tunau pressapauc aschia:

Gie, la notg ch'jeu sun scappaus
ed il di che sun turnaus
ein pilver sco notg e di,
mai hai viu zatgei schi bi.
Co'l carstgaun ei differents,
baul s'el leds, baul malcuntents,
quella ga hai jeu pegliau
la ventira per il tgau! —

Il liug nua ch'el gest seseva, fuva aschi elevaus, cun ina stupenta survesta, ton che sia fantasia luvrava tut da sesezza en uorden. Il buc sil qual el seseva veva de representar il cavagl de siala, ed il postigliun che cumpignava el veva de marcar il salter de cumin. Ils nozzadurs en la crotscha prendeva el pil stab de cu-

min e la spusa fuva la signura misterlessa ch'el haveva per in'uriala surdau alla protecziun dils scharschai. Ils pass el tact dils quater cavals fuvan per el il schumbrar dils tamburs e la gheisla representava la picca ed il schular dils utschals il fiffer. Gie, in maletg de vegnir narrs dil plascher! Vitier vegneva aunc il lev s'enclinar e balluntschar dils pegns che fuvan per el las bandieras sgulatschontas. Ellas flurs resch novas sper via veseva el mats e mattauns che fagevan spalier e sblatschavan ils mauns per applaudir el sco mistral. In'egliada dalla val siaden lai comparer quella pli biala che mai avon enzacu. Cun tgei egls haveva el mirau pli baul? «Gie, la patria ei biala», di el sut vusch ch'il postigliun po aunc gest udir. Mo ils patratgs sesuondan senza paus. En quella biala patria haveva Riget de s'entupar e contrahar cun glied senza sminar co'l vegni retscharts. Ses plans de fortuna e de carriera futura vessen saviu vegnir terrai en in mument. Arrivai a Curtinatsch fa il postigliun attents Riget ch'el hagi buca bigliet per pli lunsch. Sco de sedestadar ord in siemi descenda Riget dal buc. Enzauna tucca ei gest d'ensemene. El stat eri, teidla e constatescha ch'igl ei ils zenns de Stavonas. O co quels tuns fan bein ad el, eis ei gie ils zenns ch'el haveva udiu da pign ensi e specialmein da dumengias, fiastas e perfin da malauras. Suentar pign mument va el cun egls spanegionts, mo pass franc enviers siu vitg patern. Mintgaton entaupava el entatgi. El ha il sentiment ch'el vegni tenius per in resch jester, pertgei la glied va sper el vi senza far bia stem. Segiramein fageva el in'otra comparsa ch'ils indigens, che havevan aunc mai bandunau la vischnaunca. Sulettamein duas persunas empau sils onns fetgan empau pli stagn l'egliada sin el e vargan, scutinond mordio. «Tgisà sche jeu sun vegnius enconuschius», marmugna Riget e continuescha ruasseivlamein il viadi. El sez fuva ussa pli stampaus che pli baul e siu barbìs pli pulpius e scultrius, sco quel dil giat cu'l fa bialaura. Las survintscheglias, sco in tec unfladas e cuvretgas cun pellegna steria, che formava in secund barbìs, schurmegiavan dus egls dirs e sbrinzlonts, che fagevan era paleis ch'ins hagi de far cheu cun in um resolut ed egoist.

S'avischinond a Stavonas stat el in mument eri e dat in'egliada sur il vitg ora. Cheu vesa el entginas persunas che bandunan la baselgia. «Aha», di el siper sesez: «Oz hani matei puspei in de quels schinumnai mezfiraus! Porta neu, de quels bials dis!

Havessen nus fatg aschia ell'America, fussen nus era vegni tier nuot. Quella glied ha mai viu il mund e fa secapescha tut stupent per camond al prer, che va culs mauns el medem briecc culs signurs. Quei ei ina veglia canzun. Lein mirar con ditg quei va aunc vinavon aschia, sche jeu stun cheu. Mo pertgei s'occupar gia ussa cun talas caussas?», reproscha el a sesez. «Vinavon! En circa diesch minutas contonschel jeu la casa paterna. Tgisà sche la mumma vesa mei sco emprema? Jeu stoi aunc dar adatg ch'ella pegli buca tema dalla sorpresa, vesend mei aschi nunspetgadamein, ch'ella selaschi buca sorprender forsa dal placher, quella buna mumma!» Ussa tschunca el buca giu egl pli dalla casa. Tuttenina vesa el dus mattatschs che portan suppias naven da casa paterna vi tier ils vischins. Ad el va ei tut freid dal dies giu. Quella lavur haveva el fatg da buob cu l'onda Mariulscha era stada en bara. «Sche mo gl'ei buca schabegiau enzatgei», di el siper sesez. Remarcabel, ni bab ni mumma ein de veser sin esch ni finiastra. Beinbufatg e mo schenadamein entra el en casa. Enstagl della mumma ch'el haveva desiderau de veser, stat avon el ina giuvna femna jastra. Quella damonda el promptamein tgei ch'el giavischi. Riget rispunda empau perplex: «Jeu sun vegnius ord l'America per visitar mes geniturs. Cheu stat bein aunc adina Sep Camastral cun la famiglia?» — «Gie, lez habitescha cheu. En quei cass essas vus Riget! Vossa mumma ha discurriu a mi de vus e rugau bia per vus» — «Gie, bein, vus veis lignau, jeu sun Riget» — «Miu bien», continuescha la dunna nunenconuscenta, «buca pegliei tema! Jeu stoi annunziar a vus enzatgei che jeu havess pli bugen buca annunziau. Gest oz ei stada la sepultura de vossa mumma» — «Tgei scheis? Mia mumma ei morta!» Alvs sco in batlini stat el ussa dus pass dadens gl'esch casa e rabetscha per in'uriala ora ni plaid ni miez. Sche mo el havess saviu bargir. Quei havess levgiu empau la dolur che haveva surpriu el anetgamein. Mo la veta dira e l'amur pils dollars havevan daditg schigentau en la fontauna de larmas. Revegnius empauet damonda el suent'il bab. «Lez vegn prest a returnar dalla sepultura», rispunda la dunna. «Astgel jeu ir en stiva e spetgar entochen ch'el vegn?» — «Gie, vus astgeis spetgar sil bab en stiva», di ella, arvend igl esch. Riget entra e mira entuorn sco sch'el stuess nungrazia anflar sia nunembli-deivla mumma. Mo ella ei negliu pli d'anflar. «O sche mo jeu havess buca targlinau aschiditg de vegnir anora. Forsa fuv'ei la

mumma che clamava mei». Sefatschentaus cun tals patratgs contempla el aunc fotografias tschentadas sin camoda e fermadas vid la preit. Las biaras de quellas fatschas ein nunenconuschentas ad el. Dudisch fridas ord l'ura de preit disturban e meinan el ord quels patratgs e reflecziuns. Mirond enviars l'ura vesa el da vart dretga ina fotografia della mumma sco zuppada en l'umbriva. Bein, silmeins ina memoria della cara mumma! Bufatg pren el quella giud la guota e mira e tuorna a mirar. Pli che Riget mira e contempla la fatscha della mumma e pli ch'el queta ch'ella vegli dir enzatgei ad el. Puspei tschenta el quella custeivla memoria en siu liug e dend in'egliada sin l'ura de preit, lai el curdar ils plaids: «Ti veglia enconuschenta vivas aunc. Contas gadas ha mia buna mumma stendiu vid quella cadeina melna e teniu tei sin la tura dil temps. Ed ussa? Pertgei eis ella ida e ti restada?» L'ura fa vinavon tic tac sco de dir: Buca disturba mei cun damondas. Jeu hai aunc bia de far e dumbrar. Il temps varga spert. Mintga mument entscheivan cors a batter ed el medem mument stattan auters eri. Jeu hai de dumbrar quei temps che ha mai vacanza, tochen la fin dil mund.

Vargaus quei intermezzo s'avischina Riget alla finiastra. Cul maun dretg stauscha el in tec della vart ina gardina. Puspei ina snavur. Il bab vegn a sepusond sin ina canna da via en ensemen cun pur Benedetg. Tgei midada enteifer diesch onns! La mumma satrada, il bab sfraccaus afuns e Benedetg che para d'esser ussa bia pli pigns che pli baul. Vesend la dunna giuvna ch'il bab s'approximescha alla casa, va'la encunter per far de saver che Riget seigi arrivaus. «Tgei dias ti? Riget ei cheu. Nua s'el?» — «El ei en stiva e spetga sin vus». Mond da scala crap si lai il bab curdar in suspir sur sias levzas. Ed ussa, tgei sentupada! Bab e fegl damognan strusch ora in plaid. Il maun han ei tunschiu in a l'auter, mo la dolur e la sorpresa ein memia grondas. Vonzei roclan grossas larmas dalla vesta rubigliada dil bien bab giu, ferton che Riget stat cheu pallids sco in vut. Denton ha la dunna giuvna semtgau il gentar e cloma omisdus de vegnir a meisa. Ussa fa il bab enconuschents Riget cun quella dunna. «Ella era de Sursendas ed ei ussa maridada cun nies Luregn. Ella ei ina buna brit», metta el aunc vitier. «Essend che la mumma ei stada ualti ditg malsauna ed jeu pudevel e savevel buca dar il necessari uorden ad ella, ein omisdus vegni e stai cheu cun nus. Jeu stoi dir: In'atgna feglia havess buca saviu far meglier

cun la mumma che quei ch'ella ha fatg». Dend in tec il tgau, sco de dir che quei seigi stau bi ded ella, damonda Riget: «Nua ein Luregn ed ils auters fargliuns?» — «Ilsezs ein ira cun parents ed enconuschents en l'Ustria dil Tgiern. Da quels dis vegnan parents neutier ch'ins vesa magari onns ora buc. Igl ei tuttina bi ch'ins setegn aunc de parents. En da quels muments ei dublamein basegns de confiart. Ils nos ein tuts maridai e mintgin sto turnar a ca-sia. Els vegnan aunc a dar in clom cheu, mo ditg sa negin star» — «Ei la mumma veramein stada ditg malsauna», damonda ussa Riget. «Gie Riget, naven da lezza disgraziada notg che ti eis fugius ha in panzar intern adina murthergiau ella. Jeu sai dir a ti: ella selamentava buca savens, jeu sentevel denton siu panzar, pertgei quel secundava il miu. Ils dus davos onns eis ella stada il pli en letg. Avon dus onns, ei fuva ils 20 de mars, eis ella selischnada sin scala avon casa e rut in calun. Ei ha dau complicaziuns e la finala ha in ferm malcostas liberau ella dal terrester. En quei temps de sufrientscha eis ella aunc sededicada pli intensivamein all'oraziun, silmeins aschi lunsch sco las forzas han lubiu. Era unfreva ella si siu endirar en humiliteivel spért cristian, il qual vegn ad esser buca stau meins plascheivel a Diu che l'oraziun sezza. Gie Riget, era tei ha ella mai emblidau. Aunc il davos di eis ella sereguardada de tei». Dunna de Luregn affirmescha il detg cun dir: «Gie, la mumma ei stada ina buna. Ella haveva quitau e bien cor per tuts».

Quellas novas han tuttina commuentau Riget. Tenend mauns a Diu recitescha el da bass ina cuorta oraziun, furschond las larmas ord ils egls. In pulit mument han ils treis cuschiu. Denton mulestavon auters patratgs Riget. En in tun empau perplex e cun egliada spanegionta damonda el il bab: «Co vai cun Benedetg? Dat el aunc damogn a siu traffic?» Il bab, schi sincers sco el fuva adina staus, fa paleis a Riget che Benedetg hagi buca raschun de selamentar. Stina fetschi bien cun el ed el hagi grond plascher de quels affons. «Tgei affons?» damonda Riget en in tun sec. «Sas, ella ei maridada cun Giusep de Curtinatsch. Els han tschun stupents affons». Riget mida colur e rabetscha ora ni plaid ni silba. Tgei haveva siu tschurvi buca gia resviult oz. Il semiar de ventira e renum semida uss en tristezia e stgiraglia. Tut ses bials plans eran terrai. Tgei pegliar a mauns? Vonzei croda in suspir ed ils plaids tras las levzas miez serradas:

Stina ei maridada cun Giusep de Curtinatsch! Puspei silenzi. Ton pli sepresentavan en patratgs al bab sco era al fegl regurdientschas ord lezza notg disgraziada; quellas fuvan adattadas per scarpar si danovamein quella plaga che haveva caschunau grevas turbulientschas. «O fuss jeu mai vegnius ord l'America», suspira Riget sco in che ha quasi piars ils 'tschun senns. Aunc quei di eis el ius sin santeri ed encuretg il tratsch benediu che formava ina fossa nova, nua ch'il tgierp dil carstgaun che haveva carezau el il pli fetg sin quest mund fuva enserraus. Ina sempli crusch lenn cun l'enzenna dil crucifigau, spindrader della carstgaunadad, teneva fideivla guardia. Era in pign parlet d'aua benedida ed ina palma spetgavan sin il maun che springi l'aua benedida che duei purtar confiart all'olma spartida. Ina forza quasi surnaturala ha era tratg il maun de Riget tier la palma ed el ha springiu cun gronda fervur aua benedida sin la fossa della cara mumma. In schar encrescher ha surpriu el danovamein.

Treis dis pli tard! Igl ei dumengia! Ils fideivels vischins de Stavonas van pruamein al survetsch divin. Riget, disaus dad onns enneu d'esser in bandunau, s'approximescha tut persuls alla baselgia. Gest sur carner seconfrunta el cun Giusep de Curtinatsch, um de Stina. Tgei patratgs e sentiments interns che mintgin de quels dus ha giu en quei penibel mument, ei stau per Toni, che sesanflava sper Giusep, grev d'eruir. Che Riget e Giusep ein s'enconuschi leu sur il carner, ha Toni saviu constatar tgunsch e maneivel. El ha schizun giu il sentiment che Giusep havessi bugen giu detg enzatgei a Riget. Havess el forsa bugen schau corscher che el e Stina hagien perdunau siu malfatg? Riget encuntercomi ha mirau cun egliada pitgiva da surengiu sin Giusep ed ei lu seviults sin l'auter maun.

Denton ha il survetsch divin entschiet. Sur canoni ei serendius sco adina cun seriusadad e dignitad sin scantschala. Ses plaid devan perdetga de sabientscha e buontad. Biars fuvan sco crappa tagliada suenter mesira. Denter bia auter ein era las construcziuns curdadas: Ti dueies buca garegiar la dunna e la rauba de tiu proxim. Avon che finir siu priedi ha el aunc detg: «Mirei mes cars, nus essan sil mund per ademplir il pensum de nossa clamada; mintgin sco quei ch'ella ei vegnida dada da Diu; nus astgein denton era mai emblidar l'oraziun. Quella va avon che tut! Mo luvrar e brahar senza la benedicziun de Diu ha

negin senn. Dieus vul en emprema lingia ch'il carstgaun enqueri il reginavel de Diu e sia giusta, mo tut gl'auter ha el empermess de dar suren. El ha schizun aunc detg che nus dueigien prender in exempel dals utschals e dallas fluras. Las flurs ni filien ni teissien, e tuttina fuvi Salomon en tut sia gloria buca vestgius aschi bein sco ina de quellas».

A Riget pareva beinduras sco sche sur canoni fetschi priedi gest mo per el odem ils bauns. Mettend aunc vitier: «Ha enzatgi de vus fatg entiert al proxim, seigi quei cun plaids ni ovras, sche duei el sereconciliar cun ils offendi ni donnegiai. Mo aschia vegnis vus a contonscher perdunament de vos puccaus». Fuva quei buca gest sco de dir: «Riget, va e sereconciliescha cun Giuseppe e Stina». Mo cheu ei la luschezza sefatga valer. El marmugna: «Tgei, manegia quel forsa ch'in American damondi per perdun in de Curtinatsch? Fuss de seturpegiar».

Suenter messa e suenter haver fatg ina viseta als cars en santeri, ein ils umens aunc serimnai in mument sin cadruvi. Martin ei era s'entupaus cun Riget. Els han salidau in l'auter, mo omisdus ein stai ualti reservai e serius. Vonzei ein els segiauinai en l'enconuschenta Ustria dil Tgiern. Cheu, sper in 'glesli' ni in 'pudel', ei vegniu tratg neunavon empau dil tut. Tgi sa far curvien sche Martin ha reproschau a Riget pervia de quella malempudada brev scretta ord l'America nua ch'el discreditescha ils de Stavonas sc'in palander. Malgrad che Riget fuva staus mal in mument ch'el era s'exprimius aschia sur digl agen vitg, rispunda el a siu amitg: «Teidla Martin, in'uriala sundel jeu staus mal, mo uss revocheschel jeu buc in soli plaid de miu scriver. Tgei vul ti per exempel far e pegliar a mauns cun quei che Sur canoni ha perdegau oz? Empau de comparegliar nus cun flurs ed utschals, gliez bein! A tgi ch'ei davos la glina e mai pudiu tscharner la fatscha davon de quella cun sia clarezia, — a tut quels san ins naturalmein dar de crer de talas tschaguolas. Ell'America vala in'otra maxima: 'Tractors, lavur, vegnir rehs, vegnir ventireivels': gliez ei leu quei che quenta. Buca cuorer en baselgia e tedlar quei ch'ils prers prendan ord cudischs che fussen finalmein de metter denter quels de praulas». Quei ei stau memia ferm tubac per Martin e per enzacons che han tedlau tier quei raschieni. Martin refutescha e renfatscha ils plaids curdai de Riget schend: «Quellas tschontschas che ti fas cheu ein buca mo in nausch affrunt encunter nus, mobein cunzun

ina ingiuria enviars Diu sez. Quels plaids che Sur canoni ha detg secuvieran cun la sontga scartira. Per nus cheu vala lezza oravontut e buca tia ductrina de tractors e de raffar ensemen tonta rauba sco mo pusseivel. Eis ti veramein perschadius de vegnir ventireivels cun quei credo; lu eis ei meglier che ti tuornies ell'America schi spert sco pusseivel». Riget che aveva stuiu seperschuaader che tut ses plans ch'el aveva semiau ni fabricau e giu speranza ch'ei severificheschien, eran per ina e per adina destrui, di buca senza alteraziun e dolor interna: «Martin, ti stoss buca dir duas gadas che jeu dueigi turnar ell'America. En scadin cass avon che ti tuornies dad alp sun jeu segir gia leuen. Jeu stuess schluppar de stuer star cheu». In tec pli moderaus continuescha el: «Saveis, il mund grond muossa tut enzatgei auter che quei che sepresenta cheu. Ell'America quantan sur tut ils dollars, silmeins ton sco jeu hai viu e sentiu entochen ussa. Tgi che dispona abundantamein sur de dollars, lez ei in um fatg, al qual vegn surviu si davon e davos e sin tuts mauns. Quel sa mo giavischar: jeu vi quei ni jeu vi tschei, e gia ein survients e survientas sils calcogns sco'l giat suenter la miur. La differenza ei mo ch'il giat maglia la miur, mo survientas e survients interessai, quels vulan ch'ils signurs vivien ditg e bein e laschien curdar dentergiu enzatgei pils auters. Jeu mez hai sentiu ad uras pertgei ch'ei va». Tenend il maun dretg sil pèz di el buca senza arroganza: «Sulet quei che mia palma maun cuviera en quest mument dess de cumprar ensemen in bionton cheu a Stavonas, mo quellas aclas maldadas e maltarschanadas vi jeu buc. Ell'America anflel jeu bia pli rendeivlas ed interessantas caussas. Pli tard vi jeu lu schar saver vus sco jeu sun vegnius si da tgau e con ventireivels che jeu sun daventaus». In che aveva tedlau tier gl'entir raschieni leva en pei, pren giu dalla preit ina gasetta, e mussond sin la rubrica 'disgrazias', di el mirond sin Riget: «Vus grond um de dollars, legi quei passus e lu plidei». Riget legia e tuorna a leger. — «Gie, quei che stat cheu ner sin alv fa impressiun sin mei». L'auter continuescha: «E tgei scheis ussa dils dollars e funds engles? Sco ei stat scret cheu fuva quei bastiment cul num «Titanic» il pli luxerius e ferm dil mund. Tschiens millionaris sesanflavien sin quel. Tonaton ha in cuolm de glatsch viagiont fendiu quel en duas parts, aschia ch'el ei sfundraus en la profunda mar. Ei sto esser ch'ei dat tuttina aunc pli pussentas forzas ch'ils dollars, ni tgei manegeis

ussa, vus che veis gest pretendiu ch'ils dollars seigen tut e tut, quei dasperas pauc ni nuot?» Riget daventa pensivs e di: «Gie, quels cuolms de glatsch viagionts ein malsegirs. Jeu hai gia udiu de tals. Da lunsch tarlischan els el sulegl sco diamants, mo san era sezuppar magari, sco quei che diamants sezuppan, e lu sa ei ir sco gl'ei iu cul Titanic!» L'auter replica: «Gie, cuolms de glatsch e cors de glatsch ein semeglionts in a l'auter». —

RIGET TUORNA ELL'AMERICA

Malgrad la catastrofa navala annunziata, ei Riget buca se-schaut stermentar e buca schaut metter giud via de turnar ell'America. El ha priu comiau dalla fossa frestga de sia mumma e dal bab buca senza commoziun, beinsavend ch'el vesi buca pli el sin quest mund.

Onns ed onns ein vargai. A Stavonas udeva ins quasi mai pli enzatgei che confruntava cul num Riget. El haveva sulettamein scret in per gadas a siu bab nua ch'el seigi ed era dau d'entellir ch'el sesanfli sin buna via de daventar in um beinstont. Il bab discurreva denton buca bugen cun outra glied sur de Riget. La generaziun giuvna fageva buca pli stem sch'il num Riget Camastral curdava ina gada ni l'outra sur las levzas de glied pli veglia. Quindisch onns suenter la viseta a Stavonas ha Martin retschert ina brev da Riget. Denter auter fuva de leger: «Ditg hai jeu schaut spetgar de dar novas. La raschun ei quella: Jeu vulevel esser segirs de mia fortuna avon che sriver. Returnaus en cheu hai jeu cumprau in grond toc terren. In ton era urbarisau. Tut gl'auter consisteva d'uauls, caglioms e palius. Quei bein sesanfla el stadi Wisconsin. En quella contrada dat ei aunc biars Svizzers. Cheu hai jeu baghegiu si mia existenza. Cuort suenter che jeu sun staus turnaus anen, sundel jeu maridau. Nus havein treis mattatschs e duas mattatschas. Muort la mecanisaziun e motorisaziun che fa cheu gronds progress, eis ei reussiu a mi de metter neu in grond menaschi agricol. Il bia occupeschel jeu diesch fumegls ed aunc de pli. Duront l'uiara 1914 tochen 1918 pudevel jeu nuota furnir rauba avunda el marcau. Quei ha naturalmein purtau en bia dollars. Gie, jeu vi buca seludar, mo possedel oz persuls diesch ga de pli ch'il pli grond pur de leu. Jeu sai buca s'imaginar co jeu savess viver leu ussa». —

Martin rispunda precautamein, mo tuttina anfl'el plaids d'admiraziun per sia gronda prestaziun e fortuna. El haveva lu aunc mess vitier: «Per cass che ti sas buc, vi jeu aunc far de saver che tiu bab seigi morts avon treis onns». Riget ha retschiert la brev ed ei staus mal ch'el haveva buca scret pli savens al bab. Era vegni endamen, bein empau tard, ch'el havessi duiu sustener il bab finanziamein. Mo ussa fuv'ei memia tard.

ILS DAVOS ONNS DE RIGET

Puspei ein onns ed onns vargai. La veta ei ida vinavon da quella e da tschella vart digl Ocean. Mo era la mort ha fatg reha raccolta. La secunda uiara mundiala ha entschiet cun tut sia vehemenza e nauschadad diabolica. Era l'America ei vegnida tratga viaden en quella fatschenta dubiusa ed infernala. Dus fegls de Riget han stuiu prestar survetsch militar. Sco Riget ha scret empau pli tard en ina brev che fuva adressada a Martin, ein ses dus fegls separticipai alla invasiun sul Canal. Il fegl giuven seigi curdaus leu. Era quella uiara mundiala ha buca purtau meins gudogn material a Riget. El fuva denton seslupraus talmeins, ch'el vess beinduras giavischau in bein pli pign. Essend l'uiara cun sias horriblas armas finalmein ida alla fin, ha Riget bugen ni nuidis surdau il menaschi a ses dus fegls. Quels havevan tut outras ideas de luvrar ch'il bab e schevan magari tut agraden ad el: «Vus essas cheu plitost enta peis che de nez. Ei fuss segir pli perdert sche vus masses mintgaton el marcau. Leu emprendesses vus ad enconuscher outras ideas! Vus essas cun vies patertgar e vossas ideas tschunconta onns anavos». Quella tschontscha de sia atgna glied fageva mal ad el. Luvrar e barhar senza cal l'entira veta per vegnir rehs e ventireivels, metter in tal fatg enta maun als affons, sentir ch'ins seigi gia danvonz, gliez smaccava perfin sin Riget. Sia dunna che fuva in bionton pli giuvna ch'el securdava meglier cun las ideas dils fegls, aschia ch'il bab ha prest giu de dir nuot pli. Sco um vegl, sfraccaus dalla lavur, seschava el menar mintgaton el marcau. La stgiraglia interna ch'el haveva sentiu da giuven sefageva valer danovamein. Perquei encureva el variaziun e distracziun. Con engrazieivels fuss el staus sche sia dunna havess giu mo ina ga ni l'otra danvonz in'egliada cordiala ni in salid sco quei che sia

buna mumma haveva adina pil bab cu el returnava a Stavonas staunchels dalla lavur. Mo nuot de quei! Cheu mav'ei vinavon applicond il principi: Quei che porta dollars e dat profit quenta, tut gl'auter ei buca interessant, pia buca la valeta della pli pintga stema. Mo nua fuva lu sia ventira per la quala el haveva luvrau e barhau ton? E fuva il spért che dominava en sia casa buca gest quel ch'el sez veva clamau?

Puspei sesanfla Riget Camastral el marcau. Cheu engarta el tut per schabetg ina gruppada costumada ded umens e femnas che croda per plirs motivs en egl, ina gruppada de glied giuvna costumada, sco quei che Riget haveva giu viu ina ella staziun de Basilea, cura ch'el era turnaus da Stavonas ell'America. Ladina-mein eis el s'interessaus de questa societad. In polizist sa dar explicaziun, mussond cul det vi sin ina preit de placats: «Questo esser in'Uniun svizzera de costums che fa cheu ina turné. Mats e mattauns dattan producziuns de cant e sunan la tiba». Sco de sedestadar ord in siemi di el: «Ei quei pusseivel: in'Uniun svizzera che vegn tochen cheu ell'America? Cuosti tgei che vegli, avon che serender a casa vi jeu udir ils Svizzers!» Detg e fatg! La sera ei quella illustra societad serimnada en in grond e bi parc illuminau grondiusamein. Bellezia producziuns ein de veser e de tedlar. Riget Camastral gauda en ses vegls onns quellas uras pir che sch'el fuss in affon. Il cant ha fatg grond'impressiun, schegie ch'el capeva mo munglusamein la tschontscha svizzer tudestga. Mo propi fatg vibrar siu cor tocca funs, han ils miraculus tuns dellas tibas! In immens schar encrescher surpren el ussa. D'in'impressiun de tala maniera saveva el buca seregurdar d'haver giu zacu en si'entira veta.

Finidas questas producziuns vegn in quartet d'instruments de stuors annunziaus. Tut fuva quiet, deno in roschet utschals che sgulava legramein a schulond e cantond d'ina plonta a l'otra. A Riget sgolan ils plaids de Sur canoni a Stavonas tras il tgau: els semnan buc e medan buc, mo il bab de tschiel ha tonaton quita per els. — Sepustond ils musicants sin la tribuna sedrezza sia egliada cun interess nunballuccond sil quartet. Gia ils emprems tuns han fatg paleis ch'ei setracti buca mo de musicants mediochers, mobein de vers artists. Riget vegn tschaffaus en moda irresistibla da quels accords e da quels tuns. El quitava d'haver udiu da giuven a Stavonas ina semeglianta canzun. Gie-bein, a Stavonas en baselgia, duront las seras de matg, era

quest 'Salve Regina' grondius resunaus tontas gadas. Cons onns ch'el haveva buca pli udiu quei miedi! El croda anavos els patratgs ed els onns d'affonza. Gia las empremas produenziuns vevan giu tschaffau el e mess a dies in ferm schar encrescher, mo la melodia dil 'Salve Regina' penetrescha cun vigur viaden el spess cagliom negligius e selvadis de siu schiglioc schi dir intern e fa paleis d'in terren e ravugl zuppau enzauna, che savess d'aver ventar en quest sublim mument prompts de retscheiver nova semenza. El entscheiva a bargir, e grossas larmas roclan dalla vesta dira e rubigliada giu pil barbisch e starschliu.

La gliend mirava sin Camastral sco de dir: «Sin ina fiasta de quella natira vegn ins buca per bargir, schiglioc eis ei meglier de star a casa». Encurschend quei, ei Riget sespruaus de zuppentar las larmas. El senteva denton ch'enzatgei misterius haveva tuccau siu cor.

Suenter quella sera singulara ei Riget staus tut in auter carstgaun che vidavon. Dad onns ed onns enneu fuva el disaus de far rauba e de valetar quella sco siu ver Diu. Ussa era ei sco sch'il cametg fuss curdaus en siu reginavel e fiers tut crusch e traviers. In immens combat ha entschiet cun sesez. Ina vusch interna scheva ad el: «Riget, sefai si, patratga auter che quei che ti has fatg entochen ussa. Il mundan che ti has cargau sin tei sfracca tei. Va buca cun quella carga en fossa. Sedeliberescha da tes malfatgs e dal mundan. Ti has in'olma immortala. Per quella stoss ti haver quita. Igl ei neras uras». Mo era in'otra vusch che influenzava — ina vusch beffegionta! Quella cunterfageva: «Vul ti veramein sedistaccar da tiu fatg che ti has rabitschau ensemen en ina stendida veta cun tonta stenta? Tgei valeta ha lu tiu luvrar e barhar giu per tei? Seigies buca in narr! Ti eis in um che ha giu success suren e suro. Ti astgas esser loschs. Tegn cun tiu fatg. Patratga mo vid tes beins!» E danovamein fuva el pegliaus e fermaus sco cun cadeinas vid il terrester. Siu spért haveva gia negina forza pli de sesalzar en patratgs ed a pietusa conversaziun enviars Diu. — E puspei s'annunzia la 'buna vusch' che scheva: «Riget, ti eis aunc adina rentaus vid tia rauba! Vesas buca che ti stos prest murir e bandunar tut il mundan? Tgei nezegian tei tes beins de quest mund cu ti eis en fossa? Negin sa enzatgei grau persuenter. L'olma ei immortala, per lezza hagues quita. Igl ei neras uras che ti entscheivies in'otra veta. Piarda buca temps. Forsa stos ti gia murir en

quest'ura, e render quen al scaffider sur tia veta. Ti stos segidar ton che ti'olma sappi sesalvar».

Il combat era vegnius schi vehements ch'el pudeva buca resister persuls a tuttas tentaziuns e scumbegls. A casa encurscheva sia glied ch'el era stravagant lunatis e malruasseivels. Tuts che manegiavan: «Cun nies bab vai mender e mender, igl ei de far nuot pli cun el. El ei plein lunas, — buca de puder star d'entuorn! Sche quella canzun continuescha aunc empau, mettein nus el enzanu'auter, en in auter liug a frestg!» Negin vess giu per Riget in plaid consolond danvonz. Sia famiglia veva bia pli interessantas caussas de far che de s'occupar cul bab che pudeva buca luvrar pli. En sesez valeva Riget denton aunc adina per in beinstont vischin, per siu agen patrun. Mo en verdad fuva el paupers e bandunaus da tuts. El seregorda ussa cun emoziun co ses geniturs anflavan buntadeivels e consoleivels plaids cura che ils grevs quitaus squitschavan els. El udeva mintgaton ils bials plaids de bab e mumma: sch'ins ei adina sespruaus de far e prestar il siu, astgan ins esser satisfatgs e sa surschar ruasseivlamein ils quitaus al Segner! — Quella maxima valeva per ils unviars de questa veta mundana sco era per ils muments religios. Il sefidar enten Diu era per gl'auter mai stau la fermezia de Riget Camastral. El era mai secarmalaus pli egl ault cun ses patratgs, mobein adina patertgau cun vehemenza mo vid sia blutta rauba. E quella saveva buca gidar el ord sias pitgiras. Quei senteva el oz pir che mai. Il plaid 'Niessegner' era secapecha buca stizzaus en siu cor ed emblidaus dil tut en si'olma. Mo tgei gidava quei, sch'el sestentava buca per il contact cun Diu, e resenteva negin desideri de vegnir tier el, siu suprem scaffider. En tuts quels combats disperai, alternai da smiuls de speranzas furtivas, enquera ed anfla il pauper vegliet in bien e sacrificont spiritual. Suenter haver surventschii entginas retenientschas, ha el fatg paleis agl augsegner ils motivs de sia viseta. Immediat vesa il pastur dellas olmas ch'ei tuchi de conversar cun in carstgaun ch'il mund ha explotau malamein, in cul qual ins ha trafficaud sco il possessur d'in uaul cun sia selva ch'ei vegnida maltractada e sgurdinada da 'tagls entirs' dell'engurdientscha.

Il terren il qual Riget Camastral veva scaffiu per basa per siu beinstar fuva baghegiaus sin arschella, fuva surcarschius cun de tuts zerclems selvadis. Cheu vev'ei num urbarisar e semnar

danovamein. E quei ha siu savieivel e migeivel spiritual capiu de far. Gie, els ein en cuort temps daventai attaschai in a l'auter sco mo buns amitgs san esser. Vegneva Riget Camastral el marcau, returnava el mai senza far ina viseta a siu amitg ed augsegner. En sesez veva el ils medems patratgs e raschienis che Sur canoni a Stavonas haveva exprimiu en ducrina — e lezza gada en siu priedi. — E segiramein mava el gest perquei aschi bugen tier siu spiritual. La differenza cun pli baul consisteva ella pli gronda promptadad egl intern de Riget de vuler capir il plaid de Diu en fuorma d'instrucziuns e cussegls beinvulents. En ses megliers onns ha el fatg tras bia e spetgau bia dil mund. Gie, tut siu far e demenar era staus dominaus mo dals beins terresters. Bia ei denton semidau! El vesa ussa pli e pli il pauper mund en fuorma d'in monster fomentau ch'enquera de trer tut sut sia toppa dira e ferma. Tgei levgiament ch'igl era de saver expectorar quels ed auters de ses problems e patratgs a quei savieivel e buntadeivel um dil Segner. El saveva declarar schi bein ed entelgeivlamein ch'il carstgaun seigi scaffius per star sur las caussas mundanas, ch'el seigi destinaus per esser retscharts el ravugl de Diu e buca en quel dil mund e dil satan. El scheva valer ch'il carstgaun astgi posseder e far diever de beins terresters, il spért denton stoppi mintgaton sesalzar sur quels ora e tener dialog cun Diu. Ils beinstonts deigen mai embli-dar che tut quei ch'els possedien deriva da Diu. Quei obligheschi els de segidar culs concarstgauns en munclaments, e quei tenor il condament: Ti dueigies tener car tiu proxim sco tetez. Gie, buca per nuot paleisa igl evangeli, ch'in camel mondi pli tgunsch atras la ruosna della guila ch'in reh enta parvis. «Sche quei ei veramein aschia, lu hai jeu aunc de far bia de quei ch'jeu hai tralascchau», sincerescha Riget. «Jeu hai quasi adina mussau igl esch a rugadurs, augsegners, muniessas, hermerins e hermerinas. Jeu prendevel quels per gliend che feschien sco'ls utschals ils quals peclan il graun ch'ils auters han rimnau». Il spiritual fa in tec buca de rir e di: «Jeu sun orientaus! Dal temps ch'jeu fuvel vicari en la pleiv vischinonta, havevel jeu survegniu il camond da mes superiors che jeu hagi de collectar. Ei mava per tschentar il crap de cantun pil baghetg che dat oz albiert ad in per tschien persunas empau mendusas e che savessen buca setrer vi sesezzas. Vesend l'administraziun dil marcau nossa iniciativa privata, eis ella s'interessada de nos plans. Quels signurs

han prest capiu che quei stueva dar ina buna e nizeivla caussa ed han schenghegiu in grond toc terren. Da lezzas uras hai jeu era aviert la porta de vies curtin. In tgaun fermaus en ina cadeina ualti liunga ha dau a mi in scarp en las caultschas ed jeu sun lu s'absentaus. Dapertut eis ei buca iu aschia cun mei. En general haveva la gliעד capientscha era pils auters». Quei che plascheva vid Riget al spiritual fuva sia aviartadad. Senza zuppentar e sulerar haveva el raquintau tgei veta ch'el hagi menau. La historia cun Giusep e Stina ha el era palesau manedlamein. Quei fuva pil spiritual sco de tener in spieghel avon el; en quel veseva igl augsegner las inclinaziuns ed il character de Riget. Aschia ha quei migeivel um giu pli lev de pegliar a mauns il puccont e liberar el dallas cadeinas che tenevan rentau el vid il terrester. Riget ei vegnius plaunet pli ruasseivels e cuntents. El haveva giu la grazia de scargar giu ina greva carga. Gie il ventireivel contact cun quei bien spiritual ha levgiau grondamein ils davos dis de sia veta. El ei s'enriclaus della furberia cun Giusep e Stina e dils plaid ch'el haveva schau curdar pervia dil priedi de Sur canoni. En ina brev adressada a Martin steva ei denter auter de leger: «Teidla Martin: Jeu vesel oz ch'jeu hai viviu ina veta che ha negina valeta! Il regl per daners e beins che jeu hai giu, san ins comparegliar cun in buedrun. Pli bia ch'el beiba e pli gronda seit ch'el survegn. En quella maniera viva el en permanenta eivradad. Semegliontamein eis ei era iu cun mei. Pli bia che jeu possedevel e pli bia che jeu garegiavel. Ussa vesel jeu che il raffem continua ei buca il destin dil carstgaun. Han ins denton viviu e luvrau in'entira vet'ora mo pil mamon, drova ei ina gronda grazia per saver sedistaccar dal mund. Ussa sperel jeu d'esser sin la via de buca pli piarder il contact cun Diu. Mo enten lez san ins sesalvar!» Era ha Riget menzionau la sentupada de lezza sera cun ils sgugialaders e tibals svizzers el parc illuminau e tgei muntada quella manifestaziun hagi giu per el. «Forsa capis vus buca mei», ha el aunc mess vitier. «Jeu sai sincerar che quei schabetg ei staus per mei sco de trer in disgraziu ord ina sfendaglia. Grevamein blessaus sun jeu turnaus a casa. Leu hai jeu battiu cun memez in vehement combat. Denton hai jeu encuret e sperel d'haver anflau la dretga via, numnadamein quella che mes cars geniturs e Sur canoni havevan mussau a mi e ch'jeu hai sbittau. Jeu roghel e sperel che Niessegner perduni mes

malfatgs e mias munconzas. Ils dis ch'el conceda aunc a mi sin quest mund vi jeu viver en spért de penetienza».

A Stina e Giusep ha el scret: «Empau schenaus drezzel jeu oz a vus in per lingias. Jeu sentel ch'ils dis terresters van per mei encunter la fin. Per grazia de Diu hai jeu aunc giu temps de far mes serius patratgs sur de quei che jeu hai falliu e tralashau sin quest mund. Denter mes gronds malpass auda cunzun il malfatg commess encunter vus. Oz vesel jeu quei pli che mai. Il regl de posseder beins terresters ha tschurventau mei. Jeu hai entochen dacheu tralashau de supplicar vus per perdun, mo ussa roghel jeu instantamein che vus perduneies a mi tut quei che jeu hai falliu encunter vossa uniun».

Stina e Giusep ein stai commuentai de quei scriver. Stina ha lu schau corscher siu mariu: «Mira Giusep, nus astgein esser ventireivels oz che mia cara mumma ha rugau sin pugn de mort de perdunar a Riget. Gie, il temps fila e teissa teilas marvigliussas. Havessen nus buca perdunau, fuss nossa teila tessida cun ina gronda manzegna, ella fuss nunduvreivla. Capeschas mei, Giusep?» Giusep mira tut agraden a Stina e di: «Gie, jeu capeschel tia semeglia! Perdunar va savens vess. Sch'ils carstgauns savessen tgei donn ei fan a sesez entras buca perdunar al proxim, perdunassen els pli spert». Stina e Giusep han buca schau spetgar Riget ditg sin risposta. En quella fuva de leger: «Riget, nus engraziein per tia brev ed astgein dar part che nus haveien daditg perdunau tut a ti. Nus havessen bugen detg quei a ti avon biars onns, numnadamein cu ti eis staus la davosa gada a Stavonas. Mo ti has adina untgiu ora nus ed aschia havein nus era schau per bien. Nossa cara mumma ha giavischau sin pugn de mort che nus perduneien a ti per amur de Diu. Quei havein nus era fatg. Oz vesein nus pir che mai che nossa mumma ei stada savieivla e buna. Quei ei stau in act che ha purtau a nus levgiament e consolaziun. Il medem sperein nus che nossas novas portien era a ti».

Riget ha retschiert quella brev ch'el fuva malsaus en letg. In maluardau malcostas haveva surpriu el. Mo vesend Riget Camastral quella brev derivonta da Stavonas, eis el sefatgs si sur forza. Bein ha el giu fastedi de leger, mo capiu ha el fetg e bein il cuntegn della brev. Tremblond e cun larmas giu per la fatscha lai el curdar la scartira sil letg. Immediat ha Riget supplicau ils de casa de clamar aunc ina gada il spiritual che haveva

menau el ord bia embrugls e pitgiras. Quel ei promptamein semess sin via per far la viseta giavischada. Sco versau spiritual e dottaus cun senn de responsablidad, ha el era priu cun el ils ss. sacraments dils moribunds. Entrond il spiritual ei Riget selegraus zun fetg. Danovamein eis el serefatgs. El muossa la brev de Stina e Giusep e declara il cuntegn de quella. Il spiritual ei commuentaus zun fetg e di: «Mirei, ils carstgauns han perdunau. Ton pli saveis vus sperar sin perdunament e misericordia de Diu».

Riget lai curdar in profund suspir e di: «Augsegner, astgel jeu aunc ofniar ad Els enzatgei? Jeu hai giu ier sera in sgar-scheivel combat. Ei fuva sco sch'ina vusch schess a mi: ,Ti eis piars! Ti has fatg memia bia dil schliet e nuot dil bien. Tgei vul ti sperar de vegnir tier Diu ch'ei schi stregns e castigia tut il mal'. Il spiritual di migeivlamein, mo cun serius plaid: «Miu bien um, vus essas buca persuls che vegnis tentai dal demuni avon che murir. Sche nus havessen mo nossas ovras de prender cun nus, lu stess ei buca bein. Buca emblida ch'il fegl de Diu sez ei morts vid la crusch per spindrar nus. El ha gudignau entras sia sontga petra passiun infinits merets per nus. E tgei pretenda el da nus persunter? El pretenda che nus seigien de buna voluntad, sco quei ch'ils aungnels han cantau sur la stala de Bethlehem. Lu essan nus sin la via che Jesus sez ha mussau, schend: ,Cu jeu sun alzaus sur la tiara vegnel jeu a trer tut tier mei'. — Fagei aunc ina gada in act de ricla unius cun ils acts de cardientscha, speronza e carezia, e lu seigies ruasseivels. Per documentar sia buontad visavi a nus carstgauns ha Niessegner aunc tschentau en il sogn sacrament della carezia. En quei sogn sacrament vegn el encunter a nus sut las specias de paun e vin. Mirei cheu, en quella hostia consecrada vegn el gest per embratschar vus».

Commuentaus e cun gronda devoziun suonda Riget tut quei ch'il spiritual ha expectorau. Lu retscheiva el ils ss. sacraments dils moribunds ed ei sco strusch enzacu en sia veta consolaus. Avon ch'il spiritual s'absenti supplichescha Riget de po far aschi bien e dar part al plevon a Stavonas tgei grazia ch'el hagi giu avon che murir. Il spiritual di: «Era quei giavisch exequeschel jeu bugen».

Ussa tonscha Riget siu maun sblihiu e tremblont al spiritual e di: «Els san buca con bia dil bien ch'Els han fatg cun mei. Jeu

sai mai pagar ad Els quei ch'jeu sun culponts». Il spiritual rispunda cun bucca rienta: «Buca fagei quitaus pervia de quei. Per mei eis ei stau ina groda satisfacziun ch'jeu hai astgau assister vus. Nus lein esser engrazievls a Diu ch'el ha drizzau tut aschi bein! Mo ussa stoi jeu dar comiau ed ir». El fuva gia seme-naus per ir dad esch ora che Riget cloma: «O fetschien aunc schi bien ed arvien quei truchet sisum della camoda. Leu sesanfla ina cuviarta che cuntegn in schec. Prendien quella cun Els e disponien tenor agen giudicar» «In grond Dieus paghi persuenter», di il spiritual. «Jeu hai savens glied basignusa che splunta avon mia porta. Bien pia, mo ussa stoi jeu ir». Igl esch sesarva e sesiara e naven ei il spiritual. Riget croda spussaus els plu-matschs. La notg suonda. Beingleiti ha l'agonia priu possess de Riget. Avon ch'ei fetschi dis era l'olma gia spartida dal tgierp. Sblihius e freids han ins mess en bara quei tgierp che haveva luvrau e barhau ton pil mund e spetgau tochen il davos quasi mo dad el ventira.

Il spiritual ha teniu sia empermischun e scret al plevon de Stavonas il suandont: «Sin giavisch de Vies preziau parochian, Riget Camastral, emigraus da leu avon varga curonta onns, hai jeu la satisfacziun de communciar ad Els ch'el seigi morts bein-consolaus e reconciliaus cun Diu. Nus savein dir ch'el hagi giu ina speciala grazia. Avon che murir ha el giavischau che jeu communicheschi quei ad Els». —

Quella brev ei arrivada a Stavonas, mo Sur canoni fuva gia ius sur cuolm per retscheiver dagl aultsacerdot la pagaglia per las breigias e stentas che havevan pariu ad el savens vanas e piarsas. Co havess el selegrau oz de quella consoleivla brev! Segir havess el detg: «Gie, il bien pastur va suenter la nuorsa piarsa entochen ch'el anfla ella».

Igl augsegner e plevon niev che fuva orientaus pervia de Riget, legia e tuorna a leger quella brev. Mintga lingia fageva paleis la grazia e misericordia de Diu. Commuentaus di el: «Dieus seigi ludaus, la grazia divina ha suatiu Riget. L'oraziun della buna mumma ei buca stada adumbatten».

